KARA AYRINTI

GEÇMİŞİN AYAK SESLERİ

Didier Daeninckx

Fransızcadan çeviren: Hüseyin Boysan

AYRINTI

GEÇMİŞİN AYAK SESLERİ • Didier Daeninckx

DIDIER DAENINCKX

1949 yılında Saint-Denis'de doğan Didier Daeninckx, çok genç yaşta matbaa işçisi olarak çalışmaya başladı ve bu işi on beş yıl boyunca sürdürdü. 1984 yılında kaleme aldığı bu romanda Fransa tarihinde iktidardakiler ve kitle iletişim araçları tarafından örtbas edilmiş gerçek bir olayı, 1961 yılının Ekim ayında dört yüz Müslüman Fransız'ın Paris polisi tarafından katledilmesini anlattı. 1984 yılında Gallimard'ın "kara dizi"sinden yayımlanan, gerçeklikle kurmaca arasında gidip gelen roman, Vaillant -Couturier ödülüyle ve polisiye edebiyat türünde verilen Grand Prix'ye değer görüldü. Ayrıca Laurent Heyneman tarafından televizyona uyarlandı.

Yazar o tarihten bu yana kara romanın entrikalarının sosyal ve politik gerçeklikte bir karşılık bulması yolundaki talebini teyit eden yapıtlar vermeyi sürdürdü. Bir yandan gündelik hayatı trajik ve ironik yönleriyle aktaran romanlar kaleme alan Daeninckx, aralarında Gallimard ve Flammarion'un da bulunduğu çeşitli yayınevlerinin ergenlik çağındaki okurlar için tasarladıkları dizilerden de çok sayıda kitap yayımladı.

Bir internet sitesinde gazeteci olarak çalışan Daeninckx'in romanları Yunanca, Almanca, İtalyanca, İngilizce, İspanyolca, Katalanca, Portekizce, Danca, Flamanca, Lehçe, Japonca, Rusça, Arapça, Fince ve Çekçe'ye çevrildi. Yazarlık kariyeri boyunca çeşitli ödüller kazandı. Ancak 1994'te, Honore de Balzac, Victor Hugo, Alexandre Dumas, George Sand gibi yazarlar tarafından 1838 yılında kurulan ve yazarların haklarını savunmayı misyon edinen Société des Gens de Lettres tarafından toplu yapıtlarıyla Paul Féval Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü.

BAŞLICA YAPITLARI: *Le géant inachevé* (Gallimard, 1984), *Le der des ders* (Gallimard, 1984), *Métropolice* (Gallimard, 1985), *Le bourreau et son double* (Gallimard, 1986) ve *Lumiere noire* (Gallimard, 1987), *Le facteur fatal* (Gallimard, 1990), *A louer sans commission* (Gallimard, 1991), *Autres lieux* (Editions Verdier, 1993), *Main courante* (Editions Verdier, 1994), *Zapping* (Gallimard, 1994), *Nazis dans le metro* (Editions Baleine, 1995), *Les Figurants* (Editions Verdier, 1995), *Le Goût de la vérité* Editons Verdier, 1997), *Cannibale* (Editions Verdier, 1998), *La Couleur du noir* (Gallimard, 1998), *La Repentie* (Edititons Verdier, 1999), *Le Dernier Guérillero* (Editions Verdier, 2000), *Ethique en toc,* (Editions Baleine, 2000), *12, rue Meckert,* Editions Gallimard, 2001, *La mort en dédicace* (Editions Verdier, 2001), *Le Retour d'Ataï* (Editions Verdier, 2002), *Raconteur d'histoires* (Gallimard, 2003), *Je tue il* (Gallimard, 2003)

Ayrıntı: 421
Kara Ayrıntı dizisi: 24

Geçmişin Ayak Sesleri
Didier Daeninckx

Fransızcadan çeviren
Hüseyin Boysan

Yayıma hazırlayan
Alev Özgüner

Kitabın özgün adı
Meurtres pour mémoire

Éditions Gallimard/1984
basımından çevrilmiştir.

© Éditions Gallimard

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Ayten Koçal

Baskı ve cilt
Sena Ofset (0 212) 613 38 46

Birinci basım *2004*
Baskı adedi *2000*

ISBN 975-539-417-6

*

Dizi yönetmeni
Hüseyin Boysan

AYRINTI YAYINLARI
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr
Dizdariye Çeşmesi Sk. No.: 23/1 34400 Çemberlitaş-İst. Tel.: (0 212) 518 76 19 Faks: (0 212) 516 45 77

Didier Daeninckx

Geçmişin Ayak Sesleri

Geçmişi unutursak onu tekrar yaşamaya mahkûm oluruz.

Jocelyne ve Aurélie için

I

SAÏD MİLACHE

Saat dörde doğru yağmur yağmaya başladı. Saïd Milache, ellerindeki mavi mürekkep lekelerini çıkarabilmek amacıyla benzin bidonuna yaklaştı. Kısa bir süre önce askerlik celp kâğıdı gelen kızıl saçlı, genç işçi, Heidelberg'in başında, onun yerini almıştı.

Matbaa makinesi ustası Raymond baskı hızını biraz azaltmakla yetinmişti, şimdi tekrar ilk hıza dönmüş bulunuyordu, makasların açıldıkları sırada çıkardıkları tok sesin ritmiyle afişler tablanın üzerinde muntazam bir biçimde yığılmaya başlamışlardı. Ara sıra Raymond bir kâğıdı alıyor, ikiye katlıyor, baskı ayarını kontrol ediyor, kaliteli olduğundan emin olmak için başparmağını düz renkler üzerinde gezdiriyordu.

Saïd Milache bir süre onu izledi ve kontrol ettiği afişlerden birini istemeye karar verdi. Çabucak giyinip atölyeden çıktı, bekçi, parmaklıklı kapının önünde volta atıyordu. Saïd, bir yakınının hastalığını bahane ederek sabah aldığı izin kâğıdını adama gösterdi. On günde üç ayrı mazeret! Buna bir son vermeliydi artık.

Bekçi kâğıdı alıp cebine attı.

– Bana bak Saïd, sakın bunları sen üretiyor olmayasın? Bu böyle devam ederse artık buralara kadar gelmek zahmetine de girme, izin kâğıtlarını postayla gönderirsin.

Güçbela gülümsedi. Sürekli takılmalarına aldırmamaya gayret ettiği sürece iş arkadaşlarıyla ilişkileri dostça gidiyordu.

Lounès daha yukarıda, Albinel pasajının köşesinde onu bekliyordu. Saint-Denis kanalını geçip, rıhtımı istila eden tahta ve teneke kulübeler boyunca yürümesi gerekiyordu. Köprü adeta bir kambur oluşturuyordu, açık havalarda, Saint-Gobain'in kırmızı tuğladan o kocaman bacasının ardından Sacré-Coeur olduğu gibi görülebiliyordu. Adımlarını yavaşlatıyor, La Basilique'i fabrikanın avlusuna yığılmış kükürt tepelerinin üstüne kondurabilmek için başını hareket ettirerek eğleniyordu. Bazen, gelip geçenlerin şaşkın bakışlarına aldırmadan eğildiği bile oluyordu. Aşağıda, rıhtımda, bir vinç bir mavnanın dibinden maden blokları çıkarıyor ve bir Fenwick bunları derhal Prosilor'un hangarına götürüyordu.

Sıkışık gecekondu bölgesine dalmak üzere Adrien Agnès Caddesi'ni geçti. Hâlâ varoşlarda oturan bazı Fransızlar vardı. Ellerinde muşamba pazar torbalarıyla iki yaşlı kadın Dulcine sıvı yağıyla Planta margarininden hangisinin daha üstün olduğunu yüksek sesle tartışıyorlardı. Tilt oynayan bir ufaklığın dışında "Brötanyalı"nın bakkal-kafesinde hiç kimse yoktu.

Rosa'nın Yeri, Marius'un Yeri, Adalet Kafe, Çerez, Gaz Bar. Kafeler, restoranlar, oteller, hepsi birbirinden sefil, sırayla dizilmişlerdi. Yıllardan beri mal sahipleri mülklerini Cezayirlilere satıp duruyorlar, onlar da eski adlarını değiştirmiyorlardı.

Tek istisna, İspanyol mahallesi oluşmadan önceki son Arap dükkânı olan Curcuna'ydı. Saïd camlı kapıyı itip, geniş salona daldı. Çamaşır suyuyla temizlenmiş parkeden, o bildik, nem ve talaşla karışık koku yükseliyordu. Kömür sobasının etrafını çevreleyen sandalyelere kümelenmiş on kadar adam domino oynayanları izliyorlardı.

Saïd kimsenin dikkatini çekmeden tezgâha yanaştı.

– Lounès geldi mi?

Patron başıyla hayır işareti yapıp bir kahve uzattı.

Saïd camdan, koca bir binayı, fabrikalar dışında mahallenin en büyük binasını görebiliyordu. Aslında, buranın atölyelerden biri olmadığı, sadece üç çanlı çan kulesinden belli oluyordu. Hayatında bir kez, Katalonyalı bir yoldaşın düğünü nedeniyle "Santa Térésa de Jésus" misyon binasından içeri girmişti.

Kafenin giriş kapısındaki çıngırağın sesi, formika masalarda domino taşlarının çıkardığı şakırtıyı bastırdı.

– Selam Saïd, geç kaldım, patron dışarı çıkmamı istemiyordu.

Saïd arkasına baktı ve elini Lounès'in omzuna koydu.

– Önemli olan gelmiş olman. Büroya geçelim, en fazla bir saat vaktimiz var.

Şişeler ve kasalarla dolu küçücük bir odaya girdiler. Bir masanın üstünde, siyah bir telefonu çevreleyen kâğıt ve fatura yığınları duruyordu.

Saïd duvardaki, "Picardy" şaraplarının reklamının bulunduğu resmi indirdi. Dikkatle resmi çerçeveden kaydırdı, resimle altındaki karton arasına sıkıştırılmış bir kâğıt parçasını çıkardı. Lounès yazı masasının başına yerleşmişti bile.

– Gördün mü, Reims dayanamayacak. Şampiyonanın sonundan evvel çuvallayacaklarından eminim. Sedan'a karşı bire üç. Bunun gibi bir maç daha ve Lens lider olur.

– Futboldan konuşmak yerine yapacak çok daha önemli şeylerimiz var. On beş grup şefine telefon et. Onlara sadece "Rex" de yeter, anlarlar. Bu arada ben de sektör sorumlularını göreceğim. Kırk beş dakika sonra, arabayla Pigmy-Radio'nun önünde buluşalım. Listeyi yerine koymayı unutma.

*

Saïd'le Lounès, dört beygiri, Villette'te, Mac Donald bulvarında, otobüs durağını geçer geçmez park edip, metro girişine yöneldiler. Buz gibi bir rüzgâr kuru yaprakları sağa sola savuruyordu, çok geçmeden ince ama hızlı bir yağmur, ceketlerinin ince kumaşını aşıp içlerine işledi. Otopark, Cumhuriyet Güvenlik Birlikleri'nin mavi Berliet'leriyle

tamamen doluysa da Seyyar Jandarma kışlası sakin görünüyordu.

Bir vagon istasyondan ayrılıyordu. Biletçi biletlerini zımbalamadan önce biraz sabırlı olmalarını ikaz etti. Lounès doğruca kent içi ulaşım planının başına gidip, parmağını "Bonne-Nouvelle" istasyonunun üzerine bastırdı.

– "Doğu Garı"nda, sonra da "Strasbourg-Saint-Denis"de metro değiştiririz. Yoksa doğrudan "Chaussée D'Antin"e gidene mi binsek?

– "Chaussée D'Antin"e binelim. Daha uzun görünse de bir kez metro değiştirmiş oluruz. Daha çabuk ulaşırız.

Her durakta metro Cezayirlilerle doluyordu. "Stalingrad"da adım atacak yer kalmamıştı artık, tek tük Avrupalılar etrafa endişeli gözlerle bakıyorlardı. Saïd gülümsüyordu. Birden matbaadan ayrılmadan önce Raymond'dan istediği afiş geldi aklına. Cebinden çıkardı, Lounès'e göstermeden önce özenle açtı.

– İki gündür makinemde ne bastığını gör.

Gianni Esposito ve Betty Schneider'in fotoğraflarının üstünde kısa bir yazı Jacques Rivette'in ilk filmini tanıtıyordu. Filmin adı mavi harflerle kâğıdı enine kaplamıştı: "PARİS BİZE AİT."

– Farkındasın değil mi Lounès, Paris bize ait.

– Bir gecelik... Bana kalsa Paris'lerini onlara bırakırdım. Hodna'nın küçük bir köyüne Paris de, öteki yerler de feda olsun.

– Adının öyle olduğundan emin değilim...

– Öyleyse doğrusunu söyle!

Saïd ciddileşti.

– Kızına, bu akşam orada olmamızın nedeni, Cebel Refaa'da ihtiyarlama hakkına sahip olmayı istiyor olmamızdır.

*

17 Ekim 1961, Salı günü, akşam saat yedi yirmi beşte, Saïd Milache ve Lounès Tougourd, "Bonne-Nouvelle" metro istasyonunun basamaklarını tırmanıyorlardı. Büyük "Rex" sinemasında "Navaron'un Topları" oynuyor ve yüzlerce Parisli kuyrukta sekiz seansını bekliyordu.

Sınıfa ağırlık verip, uyuşukluğa sevk eden sadece ortaçağ değildi. Köhne binayı karartan ilk soğuklar ve yağmurla birlikte, lise yemekhanesinde yenen ağır yemeğin de bunda katkısı vardı.

Dersin başında, Roger Thiraud, kaygıyla, bu miskinliğin derse verdiği yönden mi kaynaklandığını kendi kendine soruyordu. Karısı gebe kaldığından beri, tarihte çocukların durumuna tutkulu bir ilgi duyuyor ve dersinde sık sık bu konuyla ilgili fikirlerine yer veriyordu.

XIII. yüzyılda süt çocuklarının durumuyla kim ilgilenirdi ki? Hiç kimse! Oysa, ona göre, bu alanda yapılacak araştırmalar da, onlarca yetkin uzmanın Akitanya Havzası'nda bronz paraların sirkülasyonu ya da Aşağı Poitou'da baltalı mızrağın gelişimi gibi son derece kesin olaylar üzerine yaptıkları araştırmalar kadar önemliydi.

Öksürdü ve sözlerine bıraktığı yerden devam etti:

– ...Doğal emzirme döneminden sonra (öğrencilerinin önünde "meme verme" demeye cesaret edememişti), XIII. yüzyıldan itibaren, çocuğun dişleri çıkmaya başlar başlamaz, çocuğun ağzına vermeden önce besini çiğneyecek sütannelerin ortaya çıktığı görülmüştür.

Yirmi iki öğrenci aniden uyandı ve böylesi iğrenç âdetlere duydukları tiksintiyi gürültücü bir biçimde ortaya koydu. Roger Thiraud onların biraz yatışmalarını bekledikten sonra, cetvelinin ucuyla kara tahtaya vurdu.

– Hubert, buraya gelin. Tahtanın önüne geçin ve söyleyeceğim kitap adlarını yazın, hepiniz, üstüne basa basa söylüyorum HEPİNİZ lise kütüphanesinden bunları alıp inceleyeceksiniz. İlk olarak, *De proprietatibus rerum*, İngiliz Barthelemy'nin eseri, altıncı bölüm; bu sizi Latin diliyle de yakınlaştıracaktır. İkinci eser Guibert de Nogent'ın *İtiraflar*'ı. Ders bitmiştir. Cuma günü saat üçte tekrar görüşürüz.

Haftada iki kez özel Latince dersi alan çocuğun dışında sınıf boşaldı. Çocuk Kahire Meydanı'nda oturuyordu; günün olaylarını tartışarak Faubourg Poissonnière'den birlikte geçmek gibi bir âdet geliştirmişlerdi. Bulvarlara varmadan önce Roger Thiraud, yiyecek bir şeyler alacağını bahane ederek çocuğu ekti. Bergère Sokağı'na saptı, *Humanité* gazetesinin bulunduğu bloku hızlı adımlarla geçti ve bulvara çıktı. İki yüz metre kadar ilerisinde, otomobiller arasında koşarak karşıdan karşıya geçen öğrencisini gözleriyle izledi. Aynı yönde yürümeye başladı,

"Midi-Minuit" sinemasının vitrinindeki resimlere takıldı. Usulca içeri girdi, biletini aldı ve karanlık salona daldı. Biletini ve bahşişini yer göstericiye uzattı. Film başlamıştı, adını öğrenebilmesi için bir sonraki seansın başını beklemesi gerekiyordu.

Her hafta, salı veya çarşambaları, bu iki saatlik düş âlemi, büyük bir engeli aşıp, bu batakhanede oturabilmek için sarf ettiği yoğun gayretin ödülü oluyordu. Onlara benzememek için!

Bay Thiraud'nun –tanıyorsunuz canım, hani şu karısı bebek bekleyen, genç tarih ve Latince öğretmeni– bilimsel düşünceye hiç uygun olmayan filmlerin oynatıldığı sinemalara gitmesinin meslektaşlarında uyandıracağı küçümsemeyi kolayca düşleyebiliyordu.

Fantastiğe olan tutkusunu onlara nasıl anlatmalı? İçlerinden hiçbiri Lovecraft okumazdı ki! Ancak Edgar Poe'yu tanırlardı. Öyleyse gelsin Boris Karloff ve Donna Lee... *The Body Snatcher* [Ceset Toplayıcı]... Film bir saat bir çeyrek sürdü, salondan çıkarken yönetmenin adı aklına kazıldı. Wise, Robert Wise. Geleceği olan bir yönetmen.

"Tabac du Matin"le, *Humanité*'nin alt katındaki self servis arasında kararsız kaldı. Kahvenizi alıp, bir tepsiye koyup, bir masanın başına çökersiniz, sonra da gelip geçenler arasında gazetenin ünlü imzalarını, Komünist Parti'nin en ünlü simalarını seçmekle oyalanırsınız. Thorez, Duclos, hatta Aragon bile iki toplantı arasında karın doyurmaya ya da makalelerinin dizgiden çıkmasını beklemeye gelirlerdi.

Ama maalesef bu akşam çok sürtmüştü; Tabac'nın tezgâhına dayanıp bir kahve içmekle yetindi. *Le Monde*'un başlıkları Fransız-Alman anlaşmasının zorluklarından ve Moskova'da, yirmi ikinci kongre kulislerinde dolaşan dedikodulardan söz ediyordu.

Su Şenlikleri'ni ilan eden "Rex"in ışıklı yazılarının altından Bonne-Nouvelle Bulvarı'na geçmeden önce, bir buket mimoza ve iki pasta aldı. Üç tane alması gerekeceği günleri düşünüp gülümsedi. Öylesine hayallere dalmıştı ki az kalsın portakal rengi bir mobilete tünemiş biri kız, diğeri erkek iki gençle çarpışacaktı.

Evine varabilmesi için Notre-Dame de Bonne Nouvelle Sokağı'nın on beş basamağını tırmanması yeterli olacaktı. Birkaç yıl önce Muriel'i beklerken yaptığı gibi metroya doğru bakmaktan kendini alamadı. Rüzgârdan korunmak için yakalarını kaldırmış iki Cezayirli aynı anda beliriverdiler. Roger Thiraud'nun saati 19.25'ti, günlerden salı, 17 Ekim 1961.

Motosiklet yoldan çıkıp, onlara otlak görevi yapan arsanın yanında durduğunda iki koyun korkarak geriledi. Aounit ara sıra gaz vererek, motoru rölantide çalıştırıyordu. Boştaki elinin baş ve işaretparmaklarını ağzına götürerek uzun uzun ıslık çaldı, sonra çocuğa yanına gelmesi için işaret etti.

– Hemen gel, babamın dükkânda sana ihtiyacı var.

– Ya koyunlarım?

– Korkma... hiçbir yere gitmezler! Ne yapsınlar istiyorsun?.. Seine Nehri'ne mi atlayacaklar yani? Haydi, atla arkama.

Çocuk Flandria'nın arkasına yerleşti, ökçelerinin kenarını tekerleğin milini tutan somunlara dayadı ve seleye sıkı sıkı tutundu. Aounit luzlı sürüyordu. Çamurlardan, su birikintilerinden kaçınmak için ani hareketler yapıyordu. Sanki bütün dikkatini seferber etmişti ama yine de kardeşiyle konuşmasını sürdürdü.

– Bu akşam Kaïra'yla Paris'e gidiyorum. Aksi gibi, Latrèche'in oğlunun düğünü için üç hayvan daha hazırlamamız gerek. Yarın okulun yok ya?

– Yok, öğretmen hasta, biliyorsun. Salı akşamı maçım var. Hem de Cumhuriyet Caddesi takımıyla karşılaşıyoruz.

– İhtiyarlar Mezarlığı sahasında mı?

– Hayır. Kırlangıçlar'da. Üstelik, kendi sahalarında oynuyorlar! Kolay olmayacak. Gitmezsem El Oued'li çocuğu kaleye koyarlar benim yerime. Oğlan tam bir kuskuşcu.

– Fransızcada "lapacı" derler.

– Ya "El Oued", o da mı Fransızca sence?

Mobilet, Birleşik Kâğıtçılık'ın depolarının çevresinden dolanmak üzere Ile Fleurie seviyesinde bulunan su kanalının kenarındaki yola saptı. Yağmurla karışık buz gibi bir sis basıtmaktaydı; gazhanenin üst kısımları görünmez olmuştu bile.

Prés Sokağı'ndan fırtına gibi gecekondu mahallesine girdiler. İki zamanlı motorun gürültüsü, kafalarında, motorun arkasına binmek gibi bir sabit fikir olan bir çocuk güruhunu onlara çekti. Aounit yavaşladı ve ender görülen çimento barakalardan birine yöneldi. Adamın biri sırtında yüzülmüş koyun taşıyordu. Ayağıyla iterek, üzerinde tebeşirle büyük harflerle "KASAP" yazılı kapıyı açtı. Binanın penceresi aynı

zamanda vezne görevi de görüyordu; sokakta iki müşteri adamın onlara hizmet etmesini bekliyorlardı. Bitişikte, birtakım adamlar dama çıkmışlar, tahtaların bitiştiği yerlere eski tekerleklerden kesilmiş kauçuk şeritleri çivilemeye uğraşıyorlardı.

Aounit motorunu iterek dükkâna girdi, odayı geçti ve iç avluya çıktı. Beş yıl önce babası 247 numaralı barakayı, memleketine dönen Gemar'lı bir aileden 300.000 eski franga satın almıştı. O dönemde, yani 1956'da üç oda ve bir avludan ibaretti. Dükkânı, küçük çocukların da uyuduğu ana babasının odası ile erkek kardeşi ve Kaïra'yla paylaştıkları kendi odası. Daha sonra babası iki oda daha eklemiş, böylece ablası daha rahat hareket edebilir olmuştu.

Kaïra onu avluda bekliyordu. Gecekondu mahallesindeki öteki genç kadınlara benzemezdi. 25 yaşındaydı, yaşıtları yıllar önce evlenmişler, peşleri sıra bir sürü sümüklü çocuk sürükler olmuşlardı. Bu avlu ya da bunun tıpatıp benzeri bir başkası ve Nanterre'in Prisunic'i bütün dünyalarını oluşturuyordu. Seine Nehri'yle fabrikaların arasına sıkışmış arsalardan oluşmuş, Champs Elysées'ye otobüsle on dakika mesafede bir ufuk! Kaïra, gecekondu mahallesinden dışarı en son adım attıklarından beri iki hatta üç yıl geçmiş kadınlar tanıyordu.

Annesi de bunlardan biriydi. Öldüğü gün, Kaïra asla böyle sıradan bir kadın müsveddesi olmamaya yemin etmişti. Kardeşleriyle, altı kişinin gündelik yaşamını ilgilendiren her şeyle meşgul oluyordu. Alışveriş, yemek, derslerin kontrolü, ev işleri, giysilerin bakımı, odun kömür alımı ve üstüne üstlük su angaryası. Yaz kış meydandaki çeşmeden doldurulması gereken kovalar ve onları mutfak, dükkân, tuvalet, çamaşır için avluya sıralamak...

Yeminini tutuyordu, ailesinin mutluluğu için boyun eğdiği bu angaryalara karşın, usul usul geleneklerin yükünü sırtından atıyordu. Komşularının nazarında, bu yavaş evrim "gerçek bir Cezayir kadını"ndan beklenmeyecek bir cüretkârlıkla gerçekleşiyordu.

Kaïra, titreyerek ilk kez pantolonla sokağa çıkmaya cesaret ettiği o sabahı anımsıyordu. Erkek kardeşlerinin giydiği gibi bir "blue jean" de değildi bu, bir elbise kadar vücudunun hatlarını gizleyen, tergalden bol bir pantolondu. Sert bakışları karşısında hemen siliniveren birkaç gülümseme dışında, kimse yüksek sesle fikrini belirtmeye kalkışmamıştı. Gururundan ödün vermiyordu: başkalarının karşısına çıkmadan ön-

ce, haftalarca evinde alıştırmalar yaptığını itiraf etmektense ölmeyi yeğlerdi.

Elinde bir bardakla kardeşine yaklaştı:

– Al, iç şu portakal suyunu. Eee, sen de bizimle geliyor musun?

– Daha önce de söylemiştim. Buluşma yerine kadar seninle gelirim, sonra da hemen kulübe kaçarım. Bu akşam Albert Reisner'in programına "Vahşi Kediler" çıkıyor. Ama başını kaçıracağım kesin.

– Bana eşlik etmek bu kadar angarya geliyorsa, otobüs ve metroyla giderim.

Aounit kollarını Kaïra'nın omuzlarına dolayıp yanağına bir öpücük kondurdu.

– Sevgilin söz konusu olunca amma da duyarlı oluyorsun...

Kız, kardeşinin kollarından sıyrılıp mutfağa girdi.

– Sen istediğini düşün! Toplu taşıma araçlarıyla saat yedi buçukta Paris'te olabilmek için hemen yola çıkmak gerek. Nanterre'in öbür mahallelerinde de göreceğim insanlar var. O da bir yana kuskus hâlâ hazır değil; oturup kardeşlerini sen mi doyuracaksın?

– Söylediğimi unut, yalnızca takılmak istemiştim. Saat kaçta bitiyor?

– Bilmem, on ya da on bir... ama sen merak etme, Saïd ve Lounès beni eve bırakırlar. Simca atölyelerinin yanında, Garenne Sokağı'nda oturan bir arkadaşlarıyla anlaştılar. Yarın sabah Porte Maillot'ya iniyorlar, Vilette'e kadar otobüsle gelecekler, Lounès arabasını oralara bırakmış.

– Hepiniz birlikte bu akşamdan gidip arabayı alsanız daha iyi olmaz mı? Garenne'de oturan çocuğu da rahatsız etmemiş olursunuz.

– Belki haklısın ama bizim de aldığımız talimatlar var. Hazırladığımız sürprizden sonra, özel bir arabada olmak yerine metroda olmak çok daha güvenli.

Kaïra, bir yandan konuşuyor, bir yandan da kuskusu karıştırıp, irmik topaklarını parmakları arasında eziyordu. Bir kaşıkla, içinde su kaynayan tencereye birkaç yumurta koydu. Sonra da çocukların sofrasını kurdu. Duvarda asılı tel dolaptan "Vitho" marka üç yoğurt çıkardı.

– Babama söylersin, her şey hazır.

Evden çıktı, sokakta babasının birkaç müşterisine rastlayıp selamlaştı. Sular idaresinin binalarına yöneldi. Gecekondu mahallesine ilk yerleşenler orada oturuyorlardı. İdare, neden bilinmez, kırmızı tuğladan iri dikdörtgen kutulara benzer bu kaba saba dört binayı terk etmişti. Pek

çok aile de oraya yerleşip, teneke ve tahtalarla katlar çıkıp, evlerini büyütmüşlerdi. Aylar, yıllar boyunca başka aileler de bunlara katılmıştı ve bugün bu evler, beş bin kişinin yaşadığı baraka ve kulübelerden oluşmuş bir yerleşim yerinin merkezini ve can damarını oluşturmaktaydı.

Merdivenleri çıkmadan önce Kaïra bir kibrit çaktı ve düzensiz aralıklarla sıralanan basamakları tırmanmaya başladı. Üstünkörü döşenmiş bir odada üç kadınla bir adam onu bekliyorlardı. İçeri girer girmez üçü de ayağa kalkıp ellerini önce göğüslerine sonra da başlarına götürerek onu selamladılar.

– Çok az vaktimiz var, iyi dinleyin. İlk hedefimiz Neuilly Köprüsü. Saat sekize beş kala, Lebaudy bahçelerinin karşısındaki De Dion Bouton rıhtımında Puteaux, Sartrouville ve Bezons'dan gelecek olanlarla buluşacaksınız. Colombes, Courbevoie ve Asnières'den gelecekler köprünün öteki tarafında, Paul Doumer rıhtımında, Grande Jatte Adası'nın hizasında olacaklar. Neuilly'ye ulaşmak için, ana yollardan kaçınarak Puteaux'dan geçeceksiniz. Bilhassa Mont Valerien'e yaklaşmamaya dikkat edin, aynasız kaynıyor olacak. Bence en emin güzergâh eski mezarlığa doğru olan Carnot Sokağı ve Bas-Rogers. Oraya varınca hiç ses çıkarmadan saat sekize beş kalaya kadar beklersiniz, sonra Neuilly Köprüsü'ne tırmanırsınız. Kemal ve adamları da orada olacaklar, ne karar verildiyse size bildirecekler.

Ayağa kalktı ama adam kazağının kolundan tuttu.

– Kaïra, bize söyleyebilirsin, artık önemi yok. Nereye gideceğiz? Champs-Elysées'ye mi?

– Kim bilir? Belki de Yıldız Meydanı'nın adını değiştirir Ayyıldız Meydanı deriz.

Aounit yolun ucunda sabırsızlanıyordu. Parmaklarının ucuna basa basa koşmasına rağmen çamur ve sulardan kurtulamayan kız yanına geldi. Başörtüsünü bağlayıp, mobilete, kardeşinin arkasına binip beline sarıldı. Yağmur nedeniyle boşalmış Nanterre sokaklarından geçtiler. Geçerken, yürüyen şeridiyle kum fabrikasına, işçi bahçelerine ve dört beton ayağın üstüne kurulmuş su deposuna baktı. Üç gün kadar önce, transit sitesinden gelen bir ekip, güpegündüz buraya tırmanıp O.A.S.* harflerine I ve S harflerini ekleyip su deposunu "vaha"ya çevirmişler-

* O.A.S.: Organisation armée secrète: Gizli silahlı örgüt (1961-1963), şiddet yoluyla Cezayir'in bağımsızlığına karşı çıkmaya çalışan yasadışı hareket. O.A.S.'e I ve S harflerinin eklenmesiyle O.A.S.I.S. yani "vaha" kelimesi oluşturuluyor. (ç.n.)

di. Puteaux Köprüsü'nden Paris'e girdiler, Bagatelle Parkı'nı ve Boulogne Ormanı'nı geçip Foch Caddesi'ne çıktılar. Aounit küçük bir firmada kuryelik yaptığından, günlerini kenti dolaşmakla geçiriyordu, akşamüzerinin en kalabalık kavşaklarının etrafından güvenle dolandı. Kız kardeşi dikkatli olmasını söyledikçe o büsbütün gaza basıyordu. Bonne Nouvelle Bulvarı'ndaki son ışığı da sarıda geçti, ellerinde çiçekler ve bir pasta kutusu olan dalgın bir yayaya çarpıyordu az kalsın. Kaïra bir çığlık attı.

– Dur Aounit, geldik. Saïd, fotoğrafçı dükkânının önünde, metro çıkışında beni bekliyor. Benimle gel de hiç değilse bir merhaba de.

Aounit motorunu, park etmek yasaktır, yazan direğe bağladı, bulvar boyunca yirmi otuz metre kadar yürüdüler. Müge fotoğraf stüdyosunun önünde henüz kimse yoktu. Adımlarını yavaşlatmak zorunda kaldılar çünkü az önce ezmek üzere oldukları adam önlerinde yürüyordu. Neyse ki adam, sağda merdivenlerle son bulan bir sokağa saptı. Aynı anda Kaïra, metrodan çıkmakta olan Saïd'in yüzünü fark etti. Kalbi hızla çarpmaya başladı, soğuğa rağmen yanaklarına ateş bastı. Gence doğru atılmamak için derin bir nefes aldı.

Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'nın köşesindeki kuyumcunun vitrinindeki heybetli masa saatinin bakır yelkovanı 19.25 i gösteriyordu. 17 Ekim 1961.

II

İşte tam o anda keskin bir düdük sesi trafik gürültüsünü ve kaldırımlara yığılmış kalabalıklardan yükselen uğultuyu bastırdı.

Kahvelere, dükkân tezgâhlarının arasına, bulvara çıkan sokaklara dağılmış yüzlerce Müslüman bu işarete cevap verip, sokağı işgal ediverdiler. Birkaç dakikada gösteri örgütlendi. Mantoların altından, alelacele oluşturulmuş pankartlar çıktı, biraz ötede bir bez afiş açılıyordu. " Sokağa çıkma yasağına hayır." Geleneksel giysileriyle bir grup Cezayirli kadın, Fransızların "yu-yu" dedikleri çığlıklarını atarak başa geçtiler. Haykırmaya ara vermeksizin simli başörtülerini saçlarının üstünde sallıyorlardı. Metronun koridorlarında bekleşen başka göstericiler de ötekilere katıldı. Şimdi binden fazla Cezayirli "Bonne-Nouvelle" kavşağını tıkamıştı.

"Madeleine-Bastille"in patronu kargaşa akşamlarına alışıktı. Birahanesinin köşe camı iki kez yere inmişti. İlki 1956'da, Macaristan'ın Sovyetler'ce işgalini protesto için *Humanité* gazetesine saldırıldığı sırada, ikincisi de 1958 Mayısı'nda, De Gaulle'cü ya da De Gaulle karşıtı bir gösteri sırasında; tam olarak anımsamıyordu. Barmenlerin ve bir düzineye yakın müdavimin yardımıyla önce dışarıdaki masa ve sandalyeleri içeri aldı, sonra da camları içerden tutkallı kâğıtlarla bantlamaya başladı, bu tekniğe bombardımanlar sırasında başvurulmuş ve etkili olduğu görülmüştü. Karşıdaki gazete, daha donanımlı olduğundan, kepengini indirivermişti.

Bağırtılardan şaşkına dönen Roger Thiraud tekrar basamakları indi. Bir alay Müslüman geçiyordu, üç metre ötesinde yüksek sesle dile getirilen sloganı net bir şekilde işitti: "Cezayir Cezayirlilerindir."

Demek cesaret edebilmişlerdi sonunda! Fransızların çoğu için, kâh içi boş, kâh mutluluk habercisi bir bildiriler dizisinden ibaret olan savaş Paris'in merkezinde başlıyordu. Yemeğini yarıda kesen apartman kapıcısı ilerledi. Elinde hâlâ peçetesi vardı.

– Bir bu eksikti! Kendilerini Cezayir'de sanıyorlar. Umarım ordu gelip bu fellahları kovalar.

– O kadar da korkunç görünmüyorlar ama. Hatta aralarında kadınlar ve çocuklar bile var.

– Anlaşılan siz haberleri iyi izlemiyorsunuz öğretmen bey. Bunların yöntemi yağma ve katliamdır. Bu karılarla çocuklar bomba yerleştirmeye yararlar. Bana sorarsanız aman vermemeli.

Roger Thiraud uzaklaştı, rahatsız olmuştu. Saïd ve arkadaşları Rex sinemasının önündeydiler. "Navaron'un Topları" filmini görmeye gelenlerin oluşturduğu kuyruk dağılmıştı. Aounit, Flandria'sının emniyet zincirini açmaya çalışıyordu. Beş yüz metre kadar aşağıda, Opera'nın yarı yolunda, üçüncü C.R.S.* birliğinden yüzbaşı Hernaud "Bonne-Nouvelle"de oluşan gösteriyi dağıtma emri almıştı. İkinci ve dördüncü bölükler, önemli "Fransız Müslümanlar" yığılmalarının olduğu belirtilen Neuilly Köprüsü civarındaki Seyyar Jandarma Tugayı'na yardım etmek zorundaydılar. Başka emniyet görevlileri de Stalingrad, Doğu Garı ve Saint-Michel'e yollanmışlardı. İrtibat otosunun radyosu boyu-

* C.R.S.: Compagnies Républicaines de Sécurité (Cumhuriyetçi Güvenlik Birlikleri).

na talimat yağdırıyordu: *"Eylemi kırın, durum gerektirdiğinde silahlarınızı kullanmaktan çekinmeyin. Fiziki çatışma durumunda her kişi ne tür karşılık vereceğine kendi karar vermek hakkına sahiptir."*

Yüzbaşı, adamlarının gece mavisi Berliet'lere yerleşmeleri için acele ediyordu.

– Gözlüklerinizi ayarlamayı unutmayın. Önce el bombalarıyla başlayacağız, ama bu rüzgârda bizim de etkilenmemiz kaçınılmaz.

Cephane kamyonu boştu. Talimatnameye göre bölük mensuplarının yalnızca dörtte biri çatışma başlangıcında silahı kullanabilirdi. Bu madde geçici olarak kaldırılmıştı. Dört el bombası atan tüfek ve sekiz makineli bile dağıtılmıştı.

Yüzbaşı Hernaud hareket emrini verdi; konvoy, farları yakıp, kornaları çalarak Montmartre ve Poissonnière Bulvarı boyunca harekete geçti. Yön yasağına aldıran yoktu. Sentier Sokağı köşesinde kamyonlar durdu. C.R.S.'ler "Zurich Sigortaları"nın tabelası altında toplandılar. İçlerinden on kadarı göstericilerle aralarındaki otomobilleri çekmeye çalışıyorlardı. Bu iş bitince polis araçları yolu tamamen tıkayan bir barikat oluşturdular. Bu arada başka polisler de duran arabaların arkalarına yerleştiler. Bu kendiliğinden oluşan sığınaktan ilk gözyaşı bombalarını savurdular. Ama çılgın bir rüzgâr gazı binaların cephelerine sürükleyip dağıtıyordu. Yüzbaşı ateşkes emri verdi, adamlarını kamyonların farlarının önünde topladı. Göstericiler polis saldırısının başarısızlığıyla alay edip gülüyorlardı, ama bazıları da dizlere kadar çıkan parlak siyah deri çizmeli, parlak bir metalle ortadan bölünmüş koyu renk başlıklı bu asker grubu, motosiklet gözlüklerinin ardında surat görünmeyişi karşısında endişeye kapılıyorlardı. Farların kör edici ışıkları silahların görünmesine izin vermiyordu. Elbette, kazma sapı gibi kalın ve süpürge kadar uzun tahta copları, garip aletleri, kısacık, yansımalar yapan muştaları vardı.

Birden devasa siluet uzun bir haykırışla harekete geçti. Önce usulden ve her adımda biraz daha hızlanarak. Hiçbir şey bu atılımı engelleyebilecek gibi görünmüyordu. Çizmelerin kaldırım taşlarında çıkardığı sesler de belanın geldiği duygusunu güçlendiriyordu. İlk hattı oluşturan C.R.S.'ler dev gibi duruyorlardı; deri paltolarının içine giydikleri kurşun geçirmez yelekleri onları büsbütün şişirmişti. Cezayirliler hayretten donakalmışlar, oldukları yere çivilenmişlerdi sanki. Onların saflarında da gerçek bir dalgalanma başlamıştı, savunmayı örgüt-

lemek için artık çok geçti. Bu fikir şimşek gibi kafalarında çaktı. Kalabalık Rex'e doğru bir blok kadar geriledi ve ilk çarpışma orada gerçekleşti. Eller ve kollarla zor korunan çıplak kafalara kabzalar indi. Polisin biri bir kadını yere atıp çizmeleriyle tekmelemeye başladı; bir alay tokat patlattıktan sonra çekip gitti. Bir başkası da sopasıyla olanca gücüyle genç bir çocuğun karnına vuruyordu, sonunda sopa kırıldı. En keskin parçayı alıp işini sürdürdü. Kurbanı kendini korumak için ellerini uzatmış, sopayı yakalamaya çalışıyordu. Çok geçmeden kırık parmaklarına hükmedemez oldu

Bir arabanın önünde park ettiği Neptuna yüzme havuzunun önünden duyuldu ilk patlamalar. İçerde üç polis, kaçışanlara dikkatle nişan alıyor ve hedefi hiç şaşırmıyorlardı. Arkasına birçok Müslümanın sığındığı, 20 metre kadar öteye park etmiş, kırmızı ve krem rengi bir Ariane mermilerden delik deşik olmuştu. İnsanlar haykırarak oradan oraya koşuşuyorlardı. Panik içinde, sokak kahvelerinin devrilmiş masalarının, kırık bardakların, kanlı giysilerin arasında yıkılıp kalmış bedenlere takılıyordu ayakları.

Kaïra ve Saïd oradaydılar, ateş altında. Aounit, öteki tarafta, mobiletinin yanında kaldırımda yatıyordu. Ölü veya yaralı. Yoğun ateş biraz duruldu. Can çekişenlerin hırıltılarının bozduğu bir sessizlik oldu bu: Bir soluklanma süresi! C.R.S.'ler yine saflarını oluşturup saldırıya geçtiler. Kalabalıktaki düzensiz dalgalanmalar Kaïra'yı ön saflara itti. Karşısında copunu kaldırmış, ateş püsküren bir robot vardı adeta. Tüyler ürpertici, mutlak bir korku kızı adeta dondurdu, soluğunu kesti; bir anda yüzündeki bütün kanın çekildiğini hissetti. Soğuğa rağmen, diken diken olmuş teni birden ter içinde kaldı. Kendisini öldürecek olan bu korkunç yaratıktan gözlerini alamıyordu. Kol birden iniverdi ama Saïd, olanca gücünü sarf ederek kızın önüne geçti ve gövdesiyle onu korudu. Çarpışmanın şiddeti sonucu ikisi de yere düştüler. Polis durmaksızın Saïd'e vuruyordu. Sonunda bıktı. Kaïra, saldırgan yaşadığını anlayabilir diye en ufak bir hareket yapmaktan çekiniyordu. Herhalde üzerindeki Saïd de aynını yapıyordur diye düşünüyordu, ta ki mantosuna yayılan yapış yapış sıvıyı fark edene kadar. Varlığının en küçük zerreciklerine kadar yayılan sonsuz acının yanında korkusu hafif kalıyordu. Arkadaşının cesedini kaldırırken haykırmaya başladı:

– Katiller! Katiller!

İki polis kızı kavrayıp, yakalanan göstericileri Versailles kapısında-

ki Sergi Parkı ve Spor Sarayı'na taşımak üzere el konulmuş R.A.T.P.* otobüslerinden birine doğru sürüklediler.

Sadece Lounès sağ salimdi, kalabalığı ara sokaklara doğru dağıtmaya çabalıyordu. Yoldan geçenlerin çoğu C.R.S.'lere yardımcı oluyor ve dehşetin serseme çevirdiği kadınların, adamların saklandıkları kıyı köşe, kapı ağzı gibi yerleri elleriyle gösteriyorlardı.

Saat sekize yaklaşmıştı. Neuilly Köprüsü'nün altındaki rıhtımda Nanterre, Argenteuil, Bezons, Courbevoie gecekondu mahallelerinin insanları iki büyük sıra oluşturmuşlar ve harekete geçmişlerdi. F.L.N.** sorumluları onları sıraya sokuyor ve yeni katılan gruplara yol gösteriyorlardı. En aşağı 6.000 kişiydiler; köprünün dört yolu kortejin akmasına yeterli değildi. Ayaklarının altındaki Puteaux adasının ucunu geçip Neuilly'ye girdiler. Hiçbiri silah taşımıyordu, ceplerde ne bir bıçak ne de ufacık bir taş vardı. Kemal ve adamları kuşku uyandıranları kontrol ediyorlardı: Kesip biçme meraklısı altı kişi kadarını safdışı bırakmışlardı. Gösterinin amacı açıktı: Bir haftadır sadece Müslüman Fransızlara uygulanan sokağa çıkma yasağının kaldırılması ve bu sayede başkentte F.L.N.'in temsil gücünü ispatlamak.

Yol açıktı: Uzaktan İran Şahı'yla Farah Diba'nın resmi ziyaretleri nedeniyle aydınlatılmış Zafer Anıtı'nı görebiliyorlardı. Âdetleri gereğince kadınlar başa geçti. Hatta bebek arabaları bile vardı. Kim derdi ki, 300 metre kadar aşağıda, yüze yakın Harki'nin*** desteğinde gecenin gizlediği bir seyyar jandarma mangası onları bekliyordu. 50 metre kala, uyarıda bulunmaksızın makineliler kurşun yağmurunu başlattılar. İlk düşen Omar oldu, on beş yaşında bir çocuk. Kurşun yağmuru kırk beş dakika sürdü.

*

Roger Thiraud, bütün bu olup bitenler karşısında hem büyülenmiş, hem de dehşete düşmüştü. Dikkati, göstericilerin hareketsiz gövdelerine yoğunlaşıp kalmıştı. Özellikle, ölümün gölgesinin düştüğü ağzı,

* R.A.T.P.: Régie Autonome des Transports Parisiens (Bağımsız Paris Taşımacılık Şirketi)

** F.L.N.: Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi, daha sonra siyasal partiye dönüşmüştür.

*** Harki: Kuzey Afrika Fransız ordusunda geçici olarak yer alan asker.

korkunç bir biçimde patlamış kafasıyla, bir cesetten sıvı yılanlar gibi kan sızmaktaydı. Karşıda, öteki kaldırımda, Gymnase Tiyatrosu'nun ilk davetlileri, on beşe yakın personelin koruduğu camlı kapılara doğru ilerliyorlardı. Tiyatro müdürü, Leslie Stevens'in yazdığı *Adieu Prudence** oyununun açılış gecesini berbat eden kadere lanetler okumaktaydı. Şimdiye kadar, sinirleri bozulmasın diye, başrol oyuncusu Sophie Desmarets'den sokaktaki kanlı olayları saklayabilmişlerdi, ama sanatçının soyunma odasına girmek isteyen "dostlar" eninde sonunda bu gayretlerini boşa çıkaracaklardı.

– Buna kaşındılar, dedi yoldan geçenlerden biri.

Roger Thiraud adamı durdurdu.

– Ama bunların yardıma gereksinimleri var, onları hastaneye taşımalı. Hepsi ölecekler!

– Orada bizimkilere merhamet gösterdiklerini mi sanıyorsunuz? Hem üstelik ilk ateş açan onlar oldu.

– Hayır, böyle söylemeyin. Ben başından beri buradaydım, evime dönüyordum... Tavşanlar gibi koşuşuyorlardı, elleri bomboş, polis ateş açtığında saklanmaya, korunmaya çalıştılar.

Adam küfür ederek uzaklaştı.

Tiyatro müdürü basamaklardan aşağı inerek küçük rütbeli bir askere seslendi:

– Çabuk gelin, bizim teknik bölüme ve kulislere en aşağı elli kişi girdi. On dakikaya kadar prömiyerimiz başlıyor, bir şeyler yapmanız lazım.

Subay bir grup askeri teknik bölümün kapısına dikti ve elinde silahı, kapıları açtırdı. Elleri enselerinde, yirmiye yakın ürkmüş adam sokak lambalarının altında aydınlığa çıktı. Arkalarında, koridorda *Adieu Prudence*'ın önceden tahmin edilen başarısını kutlamak için kadehler hazırlanıyordu.

Roger Thiraud neredeyse müdahale edecekti, ama o cesareti bulamadı. Eli kolu bağlı, Faubourg-Poissonière Sokağı'nda kıstırılan bir otomobilin sürücüsünün, bir yaralıya yardım edip, arabasının arkasına saklamaya çalıştığı için adamakıllı sopa yemesini seyretmek zorunda kaldı.

Öte yanda, PTT binasına doğru, Mazagran Sokağı köşesinde, şüphelileri topluyorlardı. Bir sürü otobüs gelmiş, platformların önünde sıra olmuş C.R.S.'lerin cop darbelerinden boş yere kurtulmaya çabala-

* Elveda Tedbir.

yan yüzlerce şaşkın Cezayirliyle dolmaktaydı. R.A.T.P.'nin hizmete ara verip, araçlarını göstericileri toplamaya tahsis etmesine yirmi otuz dakika yetmişti. Bir şoför, hareket emrini beklerken oturduğu yerde *Parisien* gazetesini okuyordu. Roger Thiraud bilinçsizce, önünden akıp giden tıklım tıklım otobüsleri saymaya başladı. On iki. Kimileri yaralı, birbirlerine sokulmuş ayakta duran adamların sayısının da binden fazla olduğunu tahmin etti.

En zorlu eylemlerde bir fotoğrafçı da polislere eşlik ediyordu. Flaş patlamaları, düzenli aralıklarla onca kanlı tabloyu ortaya seriyordu.

Bir başka adam, gösterinin başından beri sahneyi izliyordu. Le Gymnase adlı kafenin köşesinden kıpırdamamıştı. Sırtında C.R.S. üniforması olmasına rağmen meslektaşlarının faaliyetleriyle hiç ilgilenmiyor, gözünü Roger Thiraud'nun bulunduğu yere dikmekle yetiniyordu. Vaktin geldiğine karar verip, gölgelerin arasından çıktı. Caddenin karşı kaldırımına geçti, ölçülü adımlarla Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'na yaklaştı, soğuğa ve yağmura aldırmaksızın kalın deri paltosunu çıkarıp, sol koluna aldı. Yine aynı biçimde, kasketini alnına indirdi ve gözlüklerini iyice yerleştirdi. Thorel Sokağı'nın başında durdu, sonra kılıfından bir Browning çıkardı. Bu silahı gelişigüzel seçmemişti. 1935 model, dünyada en yaygın kullanılan resmi silahlardan biriydi ve bugün dahi Herstal Ulusal Fabrikası'nın başarı ve ününün nedeniydi.

On üç mermilik şarjörü çıkardı ve sert bir hareketle avucunun içine vurarak tekrar yerine yerleştirdi. Bu kabzaya aşinaydı; yirmi metre mesafeden, on santimlik bir hedefe şarjörün tümünü boşaltabiliyordu. Browning'i sol eline aldıktan sonra yürümeye başladı. İlk kez olmuyordu ama yine de titremekten, dişlerini sıkmaktan alamıyordu kendini. Her şeyden önce, her şeyi yarım bırakıp kaçmak isteğini bastırmalıydı. Yürümek, ilerlemeye devam etmek, hiçbir şey düşünmemek...

Şimdi Roger Thiraud'nun yüz hatlarını seçebiliyordu, gösterilmiş olan fotoğrafları gözünün önünden geçirdi. Aynı geniş alın, bağa gözlük, yaka uçları düğmeli, şu garip gömleğe kadar aynı.

Daha önceki görevlerinde de olduğu gibi, her şeyi bir anda kararlaştırdı, neden öğretmenin soluna kaydığını anlayamayacak kadar çabuk. En ufak hareketi bile görevin yerine getirilmesi için gerekli bir davranışın belirtisiydi. Hiçbir şey onu durduramazdı. Sanki şimdiden geri dönülemez olan noktadaydı. Sağ eli, saniyenin dörtte biri kadar bir

zaman süresi içinde kılıfın içine kaydı ve tabancanın kabzasını kavramış olarak geri çıktı. Roger Thiraud ona dikkat etmiyordu; adam da bundan yararlanarak arkasına geçti. Birden sağ koluyla adamın başını kavradı. Paltosu öğretmenin yüzüne yapışmış, adam elindeki buketi ve pasta kutusunu yere düşürmüştü. Kurtulmak için umutsuzca saldırganın eline yapıştı. Ama adam ustalıkla silahının namlusunu Roger Thiraud'nun sağ şakağına dayadı, ortaparmağını tetiğe geçirip, çekti. Gövdeyi öne doğru iterek geri çekildi. Öğretmen kaldırıma yığıldı, beyni dağılmıştı.

Adam hiç acele etmeden silahını yerine koydu, paltosunu giydi ve Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'nın merdivenlerinde gözden kayboldu.

*

Şafak vakti, bulvarda, çatışmaların şiddetinin kanıtı olarak, binlerce ayakkabı, eşya ve çeşitli döküntüler bulunuyordu. Sonunda sessizlik geri gelmişti. Polis Müdürlüğü'ne bağlı bir yardım ekibi yaralıları ve cesetleri topluyordu. Hiçbir vicdani sorun yaşanmadan, cesetler, ayrım yapılmaksızın üst üste yığılıyordu.

– Buraya baksanıza, bu buradaki on beşinci ceset. Tam kafasından kurşunu yemiş, bakılacak gibi değil. Bana bir el atsanıza!

Cesedi sırtüstü çevirdiler.

– Allah kahretsin! Bu Arap değil. Fransıza benziyor.

Bu yeni keşif, ekip şefinin canını sıkmıştı; amirine bildirerek işten sıyrılmaya karar verdi.

Ertesi gün, 18 Ekim 1961 Çarşamba günü, gazeteler S.N.C.F.* ve R.A.T.P. çalışanlarının ücret artışı için greve gittiklerinden söz ediyorlardı. Sadece *Paris Jour* gazetesi birinci sayfasının tümünü bir önceki gecenin olaylarına ayırmıştı:

"CEZAYİRLİLER, ÜÇ SAAT SÜREYLE PARİS'İN HÂKİMİ OLDULAR."

Öğleye doğru, Valilik bilançoyu ilan etti: Üç ölü (biri Avrupalı), 64 yaralı ve 11.538 tutuklu.

* S.N.C.F.: Société Nationale des Chemins de Fer Français (Fransız Ulusal Demiryolları Şirketi).

III

Bernard, annesinin isteği üzerine televizyonu kapattı. Saat 13.00 haberlerinin sunucusu önce ışıklı bir noktaya dönüştü sonra da kayboldu.

– Uzaktan kumandayı kullanabilirsin anne, sen ayağa kalkmayasın diye bu modeli özellikle aldık. Tuşlara basmak yeter...

Muriel Thiraud başını sallamakla yetindi, odanın ve kendi yüzünün karanlık gölgesini yansıtan televizyona bakmayı sürdürüyordu.

Yirmi yıl önce kocasının ölümünü öğrendiği sırada oturduğu bu koltuğu hemen hemen hiç terk etmiyordu. Sadece karnını şişiren çocuk kendini öldürmesini engellemişti o zaman. Bernard dünyaya gelir gelmez, her şeyden elini eteğini çekti ve Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'ndaki bu üç odalı eve kendini kapattı. 1961 yılının bir ekim sabahı kocasının cesedinin bulunduğu, üç kat aşağıdaki merdiven ba-

samaklarını görmemek için, asla pencereye yaklaşmıyordu.

Bernard Thiraud'yu büyükannesiyle büyükbabası yetiştirmişlerdi, yeniyetmelik döneminde doğal olarak kendini tarih öğrenmeye vermişti. "Batının Korkuları" adlı bir konferans sırasında Claudine Chenet'ye rastlamıştı; kız da o sıralarda "1930'da Paris Bölgesi" konusunda bir teze başlamıştı, bu da birlikte birçok gezintiye bahane oldu.

– Bu tür zamazingolara alışamadığını biliyorsun Bernard. Artık yola çıkma zamanımız geldi, bir saat daha oyalanırsak otoyol tıkanmış olacak. Kilometrelerce adım adım ilerlemeye tahammülüm yok...

Bernard annesine yaklaşıp onu kucakladı.

– Bir aya kadar dönmüş olacağız. En geç eylül başı. Fas'taki otelimizin adresini ve telefonunu kapıcıya bıraktım. Bir sorun çıkarsa bizi aramaya çekinme, ama bir haftadan önce olmasın. Çünkü Toulouse'da bir iki gün kalacağız, sonra da İspanya'dan geçeceğiz.

Claudine ilerde kaynanası olacak kadının elini sıktı. Muriel Thiraud hiçbir harekette bulunmamıştı, evden ayrıldılar. Claudine merdivenlerde kendini tutamadı.

– Asla alışamayacağım. Sanki bir hayaletle konuşur gibi oluyorum.

Karşılık olarak Bernard kolunu boynuna dolamakla yetindi. Soluk mavi bir Volkswagen olan arabaları biraz yukarıda, Saint-Denis Sokağı'na doğru park edilmişti. Claudine direksiyona geçti ve Saint-Cloud kapısı yönünde Paris'i kat etti. Tatilci kalabalığına karıştı. Tünelden sonra, arabanın üstünü ve radyoyu açtı.

Monthléry çıkışına kadar, genellikle karavancılar ve ağır vasıtalar yüzünden düşük hızda seyrettiler. Claudine hep sol şeritte, hızlı gitmeye çalışıyordu. "Bisküvi şehri" Pons'ta saat yediye doğru mola verdiler, sonra Bordeaux'ya doğru yine yola çıktılar. Geceyi Garonne yakınlarındaki Dijeaux kapısında, Hotel de la Presse'te geçirdiler.

Ertesi gün, A 61 karayolunda, Damazan'la Lavardac arasında durmak zorunda kaldılar. Her frene basışta, Uğurböceği sağa, kaldırıma doğru kayıyordu. Bernard dalga geçmeye çalıştı.

– Normaldir, Alman arabası bu, hep yoldan çıkar.

Basit bir ayar sorunuydu, öğleye doğru Toulouse göründü, yemeği "Vanel"de yediler; cevizli salyangoz ve Cahors şarabında pişmiş horoz yahnisi.

– Bu hem bir anı olur hem de Fas mutfağına katlanmamız konusun-

da yardım eder bize.

– Mutfak emperyalizmini bırak şimdi Bernard, sen neden söz ettiğini bilmiyorsun. Bu konuda sana hoş sürprizler vaat ediyorum.

– Bir an önce varmak istiyorum. Burada iki günden fazla kalmamız gerekeceğini sanmıyorum. Öğleden sonra resmi dairelerde bir iki evrak bakacağım, yarın da bütün günüm Valilik'te geçecek.

– Ne aradığını hâlâ söylemeyecek misin?

Cebinden bir paket Gitane sigarası çıkardı, dalga geçermiş gibi yaparak, cevap vermeden önce bir sigara yaktı.

– Hayır, tehlikeli sularda yüzüyorum. Esrarengiz bir örgüt karanlık işler çeviriyor. Sen bilme daha iyi.

Restorandan çıktılar. Claudine arabaya bindi ve Saint-Jérome Kilisesi'ne iki adım mesafedeki Occitane Meydanı'na yöneldi. Otele girdi. Bernard eski kentten geçip Belediye Sarayı'na ulaştı. Bahçelerden geçerek binaya girdi. Açık hava kafeleri tıklım tıklımdı, bir şeyler içmek fikrine pek yüz vermedi. Belediye Sarayı'na girdiğinde bir kadın görevli ona arşivin yerini gösterdi. 17.30'da da kapıların kapanacağı konusunda uyarıldı.

– Eee, uluslararası bağlantıları olan şu soruşturma nasıl gidiyor? diye sordu Claudine, o duş alırken.

– İz üzerindeyim... belki yarın Valilik'te işi çözebilirim. Bu arada ilginç bir anekdot dinledim. 42 yıl önce, burada, Toulouse'da 17. askeri bölge savaş konseyi Charles de Gaulle diye birinin vatandaşlıktan çıkarılmasına ve idamına karar vermiş. 7 Temmuz 1940.

– Bunu Lucien Jeunesse programına gönder, bin franklık soru olur...

– Seni kurnaz! Peki, sen neler yaptın?

– Seni bekledim.

Gülerek adamı yatağa itti.

Bernard Thiraud erken uyandı. Valiliğe en erkenci memurdan daha erken geldi. Metz Sokağı'ndaki bir kafenin tezgâhında biraz oyalandı ve kapıcının geldiğini görür görmez çıktı.

Valilik kütüphanesinde tek başınaydı. Ara sıra elleri kolları dosyalar, kara kaplı defterler ya da dergi yığınlarıyla dolu bir memur geçiyordu. Salon sürekli açık kalıyordu. Yakındaki katedralde öğle çanlarının çalındığını duyunca telefon etmek için izin istedi. Mercure'ün resepsiyon görevlisi açtığında oda numarasını verdi.

– Claudine, bu kez gerçekten çok ciddiyim. Doğru iz üzerindeyim. Beni öğle yemeğine bekleme. Burası saat altıda kapanıyor, o vakte kadar çalışmayı düşünüyorum.

– Senin adına sevindim. Ama fazla gecikme.

Karşılıklı son sözleri bunlar oldu. Saat altıyı on geçe, Bernard Thiraud valilik binasının merdivenlerinden indi ve Esquirol Meydanı'na doğru, Metz Sokağı boyunca yürümeye başladı. Siyah bir Renault 30'da oturmakta olan bir adam, arabasından çıktı. Onu izlemeye başladı. Bernard bir an önce keşfini Claudine'e anlatmak amacıyla hızlı hızlı yürüyordu. Languedoc Sokağı'nda yüz metre kadar ilerledi, sağdan giderek Saint-Jérôme Kilisesi'nin çevresini dolaştı. İşlek, geniş caddelerin hareketliliğinden sonra çoğunlukla bakımsız özel mülklerin, yüksek bahçe duvarlarının sıralandığı ara sokaklar pek sessiz geliyordu. Hemen hemen hiç dükkân yok gibiydi, eski eşyalar ve dinsel eşyalarla dolu tezgâhları saymazsak elbet. Birden hiç insan kalmadı ortalıkta, ne de araba. Bernard kendisini izleyen adamın varlığını fark etti. Geriye dönüp baktığında iki metre kadar ötesinde, cebini karıştırıp sonra da bir tabanca çıkaran adamı gördü. Bernard şaşırmış, ama altmış yaşlarındaki, soluk soluğa kalmış bu ihtiyar adamdan korkmamıştı. Etrafına bakınarak neden bu adamın silahını çıkarmış olabileceğini anlamaya çalıştı. Ama daha hiçbir şey anlayamadan ilk kurşun omzuna isabet etti ve onu sendeletti. Adam neredeyse ona dokunacak kadar yaklaşmıştı, soluğunu üzerinde hissediyordu. Bernard'ın mücadele edecek gücü yoktu, ikinci kurşun boynunu delip geçti. Katili kalan altı kurşunu sırtına boşaltırken yere yığılmıştı bile.

Adam eski kentin daracık, labirente benzer yolları arasında kaybolup gitti. Silah sesine koşanlar Bernard Thiraud'nun kaldırıma serilmiş cesediyle karşılaştılar.

*

Lozère'de, Werbel olayının yarattığı karmaşanın ardından, Marjevols karakolunda altı ay geçirdikten sonra, Toulouse'a, Carnot Sokağı'ndaki bir mahalle karakoluna tayinimi elde edebilmiştim. Genelde, komiser Matabiau'yla ekip çalışması yaparak işleri hallediyorduk, ama bu bizim arkadaşın yıllık izin tarihlerini seçme konusunda öncelikleri ol-

duğundan şu anda bir Korsika plajında sakin bir tatil geçirmekteydi. İşte tam bu günlerde cenaze işlerinde çalışanlar, patronlarıyla güç yarışına girmek için bu durumu fırsat bildiler. Bu sıcakta cenaze işlerinde çalışanların grevi! Olaylar kaçınılmazdı ve birden kendimi iki ateş arasında buluverdim: Bir yanda acılı aileler, öte yanda kararlı grevciler. Toulouse Belediyesi bulaşmak istemiyor, olayları kendi akışına bırakarak çözülmesini bekliyordu. Belediye Sarayı'nda heyecanla kamuoyunun desteği bekleniyor, polisin tampon görevi yapmasına kimse aldırmıyordu. Bir temmuz sabahı, Rapas Mezarlığı'nda, sıra sıra dizilmiş onlarca tabutun bir mezara konmayı beklediği mezar taşlarının yanında, ölenlerin aileleriyle mezarcılar arasında kavga patlak verdi.

Adamlarımı mezarlığın buzhanelerinin önüne diktim, mezarlık görevlileri, isterik bir saldırganlıkla harekete geçen, kendilerinden sayıca da üstün olan matemlilerin hışmından kurtulmak için buraya sığınmışlardı. Saat altı buçuk olmuştu ve biz hâlâ mezarların arasındaydık.

Grevcilerden biri omzuma dokundu.

– Onlarla konuşup, eylemimizin nedenlerini açıklamaya çalışacağım müfettiş, tabii siz onları sakinleştirebilirseniz. Cenazeler nasıl olsa bir riske girmiyor, asgari hizmeti sağlıyoruz.

Adam söylediklerine kendi de inanıyor gibiydi, ne de olsa ölüleri idare etmeye alışmıştı, karşısındaki göstericilerin, ne kadar acılı olurlarsa olsunlar, bir o kadar canlı olduklarını anlamıyordu.

– Sakin olun, eğer elinizde binanın anahtarı varsa da, iki kere kilitleyin. Siz ne istiyorsunuz tam olarak? Belki ben onları yola getiririm.

Hiç bu kadar şaşırtıcı bir laf duymamıştı anlaşılan.

– Bizim sözcülüğümüzü yapacak bir aynasız! Dalga mı geçiyorsunuz?

– Âdetim değildir. Ama hesaplaşmalar için mezarlığın uygun bir yer olduğunu sanmıyorum. Ne onlar ne de polis sizin işinizi halledebilir. Onun için bu komediyi sürdürmeye hiç gerek yok.

– Tek istediğimiz yalnızca lağımcılarınki gibi bir sağlıksız koşullar primi. Bizim mesleğin eskileri, tabut açtıklarında on kiloluk toz haline gelmiş kemik bulurlardı, dolayısıyla pek sorun yaşanmazdı. Oysa bugün bizler 60'lı yılların cesetlerini çıkarıyoruz. Plastiğin altın çağı! Abartmıyorum ama, pek kemik görebildiğimiz yok inanın bana. Gördüklerimiz de kafamıza iyi gelmiyor. İşe aldığımız gençlerin çoğu iki üç gün sonra tüyüyorlar. Bu şartlar altında beş bin frank kazan-

maktansa açlıktan ölmeyi yeğliyorlar. 300 kâğıtlık bir prim dünyanın sonu olmaz.

Üniformalı bir görevli konuşmamızı yarıda kesti.

– Müfettiş Cadin, onbaşı Lardenne sizi arıyor telsizden. Saint-Jérôme Mahallesi'nde bir cinayet işlenmiş, komiserlikten aramışlar...

Mezarcı içtenlikle üzgündü:

– Hay Allah, başımıza bir aile daha çıkacak...

Mezarlığı bir baştan diğerine kat ettim, araba, altı yedi çarpık demir haçın bulunduğu, böğürtlenlerin istila ettiği yoksullar parselinin kapısına park edilmişti. Yeni kazılmış bir toprak yığınının üzerinde, beyaz bir porselen vazo ve içinde birkaç çiçek...

Kapıyı ittim, onbaşı Lardenne, Renault 16'nın sol ön tarafındaki koltuğa gömülmüş, Rubik Küpü'nün olası 43 252 003 274 489 856 000 kombinezonun sırrını çözmeye çalışıyordu.

– Becerebiliyor musunuz?

Doğruldu ve oyuncağı cebine koydu.

– Ancak bir buçuk yüzünü müfettiş, sonra çuvallıyorum. Oğlum gözü kapalı yapıyor, sınıfta yarışmalar düzenliyorlarmış.

– Çok ilginç. Daha başka...

Elindeki küpün yüzeyi kadar kızardı suratı.

– Evet, daha doğrusu bir şey yok. Yoldan geçenler genç bir adamın cesedini bulmuşlar. Tabanca ya da revolverle vurulmuş. Bourrassol'un ekibi olay mahallindeler. Languedoc Sokağı'na iki adım mesafede.

– Motoru çalıştırın, gidiyoruz. Sireni de öttürün, yoksa yollardaki bunca tatilciyle ancak akşama varırız.

Şef Bourrassol işini biliyordu. Bir cinayet kovuşturmasını yürütmesi gereken farklı servisler şimdiden harekete geçmişti.

– Müfettiş Cadin, sizi gördüğüme sevindim. Cesedi bulduğum pozisyonda bıraktım; sizin yokluğunuzda hiçbir şeye dokunulmadı.

– Çok iyi Bourrassol. İlk tespitleriniz?..

– Çok az. Görgü tanığı yok. On kadar kişi silah seslerini duymuş. İçlerinden biri Metz Sokağı'na doğru koşan bir karaltı görmüş, hepsi bu. Ama araştırma sürüyor. Sırtına yaklaşık on kurşun yemiş, bence 9 mm'lik bir parabellum. Evrakları yanımda, kuşkusuz geçici bir turist.

Söylediklerini daha da güçlendirmek için bir Fransız pasaportuyla, kahverengi deriden bir cüzdan uzattı. Kimlik belgeleri Bernard Thiraud adına düzenlenmişti, öğrenciydi, 20 Aralık 1961'de Paris'te doğmuştu,

Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'nda oturmaktaydı... Jussieu Üniversitesi'nden verilmiş bir öğrenci kimliği ve hepsi aynı genç kadına ait olan fotoğraflar cüzdanın şeffaf gözlerine konmuştu: 8000 franklık seyahat çeki ve "Vanel"den, dünkü tarihi taşıyan iki kişilik yemek faturası vardı ayrıca.

– Hiç değilse son yemeğine ödediği paraya pişman olacak vakti olmamış. İki kişi için 430 frank. Bourrassol, öteki çatal kimin elindeymiş bulun bakalım. Kanalizasyon servisini de bir arayın, 150 metre yarıçapında bir bölgedeki boşaltım noktalarını kontrol etsinler, bilinmez, belki de katil silahını oraya atıvermiştir.

– Müfettiş, bu iş o kadar da kolay değil. Lağımcılar her seferinde bize yardımı reddediyorlar.

– Bu adamlar kendilerini yasaların üstünde mi görüyorlar? Üstelik yaptıkları iş için prim de alıyorlar, mezarcılar gibi de değiller.

– Ne buyurdunuz müfettiş Cadin?

– Boş verin! Lağımcıları bana bırakın, ben ilgilenirim.

*

Ertesi sabah, saat dokuzda, Valilik Teknik Hizmetler Bölümü müdürü odama daldı ve bana içinde bir silah bulunan bir naylon torba verdi.

– İşte sonuç, müfettiş. Siz isteyin yeter. Croix Baragnon Sokağı'ndaki kolektörde bulmuş bizim belediye görevlilerinden biri. O noktada akıntı çok güçlü değildir.

– Silahın bulunduğu yerin aşağı yukarı katilin tabancayı atmak için seçtiği yere yakın olduğunu söyleyebiliriz.

– Bu tabanca mı? Tabancayla revolver arasındaki farkı hiçbir zaman öğrenemedim.

– Basit, tabancada şarjör vardır, revolverde ise tabanca topu. Adamınız dokunmamış mı? Ne yapmaları gerektiğini onlara iyi öğretmiştik.

Silahı namlusundan tuttum ve kılıfından çıkarmadan inceledim.

– Karşımızda bir profesyonel var.

Adamım hayretini saklamadı. Conan Doyle ve Richard Freeman'larla besleniyor olmalıydı.

– Nerden anladınız?

Şahsıma duymaya başladığı hayranlığı paramparça etmek pahasına açıkladım.

– Bu bir "LLAMA ESPECIAL", model 11. Bizim "Unique L" kadar yaygın bir silahtır. Aslında metrekareye elli tane düşüyor bile olsa önemi yok, her silahın kendi karakteristikleri vardır ve laboratuvarlar bunları konuşturmak üzere teçhiz edilmişlerdir. Llama Especial'lar ile ilgili sorun ise Vitoria'da, Gabilondo tarafından üretiliyor olması. Buna ilaveten, bu fabrikanın Bask ülkesinde, Guipuzcoa eyaletinde olduğunu da biliyorsanız, pek de haksız olmadığımı anlarsınız.

– Peki, hiçbir...

– 1972'de, Bir ETA komandösu bu tip silahla dolu bir kamyona saldırdı. Üç yüz tabanca kayboldu. İzini kaybettik ama ara sıra bu soygundan gelen silahları Fransız yeraltı dünyasından birileri kullanır. Sistemli olarak bu referans numaralarını taşıyan silaha hemen el koyarız. Guarda Civil'in bize verdiği listedeki numaralarla karşılaştırırız ve numaralar tutar. Daha öteye gitmeye gerek yok, yollar doğrudan Vitoria'daki fabrikaya çıkıyor. Laboratuvar hemen parmak izi araştırmalarına başlayabilir, ama insan parmak izini bırakmak için hiç kullanılmamış bir tabancayı seçmez... Yine de sağ olun, sayın müdür bey, bu biraz olsun yol almamızı sağlar.

Saygıyla elini uzattı, hatta hafiften de önümde eğildi. Onu biraz daha şaşırtmaya kararlıydım.

– Tekrar teşekkürler, size borçluyum. Eğer sizin servislerde ya da sizde bir suç işlenirse beni aramaya çekinmeyin.

Ardından içeri Bourrassol daldı. Adamın asla sükûnetini ve gülümsemesini kaybettiğini görmemiştim. Ama duyduğuma göre, Toulouse yakınında yeni kurulan Mirail kentinin karakolunda çalışırken böyle değilmiş. Ticaret merkezindeki "Narval" adlı kafede suçlu iki genci usulüne uygun olarak benzettiği söyleniyordu.

– Kızın izini bulmak çok da zor olmadı. Evvelki akşam " Vanel"de yemek yerlerken patrona bir otel adresi sormuşlar. O da bunları cinayet yerinden 100 metre kadar uzaktaki Mercure Saint-Georges'a göndermiş. Biz bir şey söylemedik, kız sizi bekliyor. Yoksa buraya mı getirelim?

– Hayır gidelim. Lardenne'e söyle dükkân ona emanet, bizi nerede bulabileceğini de söyle.

Otel müdüriyeti ziyaretimizi kabul etmeyebilirdi. Siyah-beyaz arabamızı park yerinin en dibine bırakmamız istendi. Gözlerden uzak olalım diye emrimize hemen bir salon tahsis edildi.

Besbelli Claudine Chenet yeterince uyumamıştı. Gözlerinin altında kahverengi halkalar vardı. Bizi görünce ayağa kalktı.

– Bernard'a ne oldu? Bilmek istiyorum.

Derin bir soluk aldım.

– Öldürüldü. Dün akşam olmuş, saat altıyı biraz geçe, bu civarda.

Muazzam bir yorgunluk çöktü yüzüne, mırıldandıklarını duyabilmek için kulağını yaklaştırmak zorunda kaldım.

– Ama neden? Neden?

– Ben de bunu bulabilmek için buradayım, küçük hanım. Saat kaçta sizden ayrıldı?

– Sabah erkenden. Ben uyuyordum; muhtemelen saat sekizden önce. Resepsiyona sorun. Valilik'te araştırmalar yapıyordu, öğlen telefon edip yemekte benimle olamayacağını bildirdi.

– Ne tür araştırmalar?

– Söylemek istemiyordu. Uluslararası bir örgütün peşindeyim, gibilerinden laflar ederek benimle dalga geçmekle yetiniyordu.

– Maalesef bu söyledikleri şaka olmayabilir. Evvelki günden beri Toulouse'da hiç tanıdıklarla karşılaştınız mı?

– Hayır müfettiş, hiç kimseyle. Tatil için Fas'a gidiyorduk. Buraya da uğradık, ben buraya ilk kez geliyorum zaten. Bernard da öyle. İlk ve son.

– Dün öğleden sonra ya da akşamüzeri dışarı çıktınız mı?

Acı bir gülümseme belirdi yüzünde.

– Bunu sorabileceğinizi tahmin etmiştim. Cevabım hayır. Otelin restoranında öğle yemeği yedim, garsonlara sorabilirsiniz, salata, dana filetosu ve kremalı çilek. Sonra da balkonda güneşlenerek kitap okudum.

– Arkadaşınızın gelmeyişinden endişelenmediniz mi? Akşam altıda dönmüş olmalıydı, oysa adamların ertesi sabah sekiz buçukta sizi bulduklarında "kruvasan" yemekle meşgulmüşsünüz, yüzünüz de pek kötü görünmüyormuş. Sanırım şaşırmakta haklıyım Bayan Chenet, ortada bir cinayet var.

Elini alnına götürdü ve hıçkırmaya başladı.

– Gece eve dönmediği zamanlar olurdu. Paris'te...

– Birlikte mi yaşıyordunuz?

– Evet, YAŞIYORDUK, uygun sözcük bu. Altı aydır Bernard benimle oturuyordu. Asabının bozuk olduğu bazı akşamlar ortadan kay-

bolur, sabaha karşı döner, hiçbir açıklama yapmazdı. Sorumlusu annesiydi, yani bu kendine güvensizliğin demek istiyorum. O doğmadan kısa bir süre önce babası dramatik bir biçimde ölmüş. Fazlasını bilemiyorum, ama bu kayıp Bernard'ın annesini çok kötü etkilemiş. Evinden asla çıkmaz; on kere falan ziyaretine gittim ama topu topu ancak üç cümle çıkmıştır ağzından bütün bu sürede.

– Pekâlâ. Şimdi biz arkadaşınızın kişisel eşyalarını alacağız. Onbaşı Bourrassol size bir makbuz imzalayacak. Bu arada, soruşturma gerektirdiği için birkaç gün daha Toulouse'da kalmanızı isteyeceğiz sizden. Şimdi işin en kötü tarafı. Otopsiden önce kimlik tespiti için benimle morga gelmelisiniz.

*

Bizim yokluğumuz sırasında bir tanık çıkagelmişti. Lardenne onu koridorda, benim odamın camlı kapısının önünde bekletmiş. Otuz beş, kırk yaşlarında, deri pantolonlu, rengârenk kareli bir ceket ve muhteşem Meksika çizmeleri giymiş bir adam. Tam bir şapşal!

Dişimi sıkıp Lardenne'i fırçaladım.

– Bravo, tam bir karnaval! Sizin adınıza, boş yere vaktimi kaybettirmemesini dilerim.

Kapıyı itmeden önce yaşlanmakta olan rock'çımı inceledim: Cebinden çıkarttığı tarağı saçlarında gezdiriyor, bir yandan da eliyle saçlarını düzeltiyordu. Avcuyla bir perçem yapıp alnına sallandırdı. Oturmasını rica ettim.

– Şu genç Parisli'nin ölümü ile ilgili söyleyecekleriniz varmış.

Kollarını kaldırdı, boynunu büktü ve yüksek sesle konuşmaya başladı.

– Yavaş olun, çok hızlısınız. Bu çocuk dün akşam belediye binasından çıkarken dikkatimi çekti. Benim karargâhım karşıda, "chez Verdier" barındadır. Pachinko oynanabilecek tek yer orasıdır.

Bu hokkabazla işim bittiğinde Lardenne'in, başına gelebilecekler hakkında en ufak bir fikri yoktu.

– Bilmiyordum, peki neymiş bu Pachinko?

Dikkatli bir çömeze rastladığına memnun görünüyordu.

– Japon kökenli bir para makinesidir, tilt gibi bir şey. Kasadan çelik bilyeler alırsın ve onları duvara asılı bir kutunun deliğine tıkarsın.

Sonra da kollarla bilyeleri engellerin arasından geçirirsin. Hedefe ulaşırsan yeni bilyeler kazanırsın.

– Peki sonra?

Anlamadan suratıma baktı.

– Sonrası, tekrar oynamaya başlarsın.

– Çok iyi. Haydi siz yine oyununuza dönün. Benim yapacak başka işlerim var, sizin hikâyelerinizi dinlemek yerine.

– Ama müfettiş bey, ben gerçekten bu çocuğu gördüm, yalnız da değildi.

Sıçradım.

– Yalnız değil miydi? Anlatın bakalım.

– Bakın, tam oyunumu bitirmiş kapıdan çıkarken bu Parisli de Valilik'ten çıkıyordu. Güzel adamlara bakmasını severim eh, bu da hiç fena değildi. Tam onu takibe hazırlanıyordum ki bir başkasının da peşinden geldiğini fark ettim. Cebi dolu biri olmalı çünkü siyah bir Renault 30 TX kullanıyordu.

– Arabasını gördünüz mü? Plakasını anımsıyor musunuz?

– Hayır, sadece il numarasını, 75, o da Paris'ten. Bunun üzerine boş verip bir parti daha Pachinko oynamaya karar verdim.

– Şu rakibinizi biraz tarif edebilir misiniz, boyu bosu, giysileri?

– Evet, orta boylu biri, 1.65 yaklaşık... Kırlaşmış saçlar, genelde hep arkadan gördüm ama 60'larında var bence... Memur gibi giyinmiş, gri takım elbise, siyah ayakkabılar.

Lardenne'i çağırdım.

– Bu müşteri için teşekkürler, katili gören ilk kişi. Paris plakalı, siyah bir Renault 30 TX kullanıyormuş. Yola çıktığından beri Thiraud'yu takibe almış olmalı. Jandarmayla, trafik polisleriyle ve Sept Deniers ile Porte de Saint-Cloud arasındaki bütün paralı yol gişelerinde çalışanlarla temasa geçin. Öteki her şeyi bir tarafa bırakın. Son iki gün içinde Paris-Toulouse güzergâhındaki benzer araba sayısı onu geçmez. Bütün tutanakları sıkı sıkı inceleyin. Ben de kentte çalışacağım; belli olmaz bakarsın...

Saat ancak 11 olmuştu; oysa ben bir sorgulamayı, bir morg ziyaretini ve bir Pachinko tutkunuyla görüşmeyi bitirmiştim bile. Bütün bunları hazmedebilmem için güzel bir kahve gerekiyordu, usulca otomatik kahve makinesine yöneldim. Makinenin çalışmasına yardımcı olmak için iki bozukluğu delikten içeri sertçe ittim. Beyaz plastik bir bardak,

ızgaranın üzerine düştü, hava kabarcıklarının düz bir hat halinde akmasını önlediği kahverengi, ince bir su sessizce bardağı doldurdu. Saydam bir çubuğun sıvının içine düşmesiyle operasyon tamamlanmıştı. Haykırışlar birden keyfimi kaçırdı. Kabul salonundan geliyordu ve her zamanki halkla dalaşma gürültüsünden daha fazla ses çıkıyordu. Bankonun ardına geçtim. Servis şefi beni yakalayıverdi.

– Hiçbir şey anlayamıyoruz, bütün bu insanları Komiser Matabiau çağırmış. Ama bir türlü dosyalarını bulamıyoruz.

– Kaç kişi geldi şimdiye kadar?

– Şimdilik otuza yakın, müfettiş, ama boyuna geliyorlar. Komiser bey bize haber vermiş olsaydı...

– Halletmeye çalışacağım. Şu celp kâğıtlarından birini verin bakayım.

Mavi bir kâğıt uzattı bana, komiserliğin başlığını taşıyordu ve adı geçen kişinin hemen başvurmasını isteyen o klasik formlardan biriydi. Gerekçenin de altı doğal olarak çizilmişti. "Terörizmle mücadeleyle ilgili yeni bilgisayar dosyalarının düzenlenmesi." Son paragraf bu insanların alelacele koşup gelmelerinin nedenini belli ediyordu: *"Çağrılan kişiler gelip ifade vermek zorundadırlar. Aykırı davranışta bulunanlar 10 gün hapis ve 360 frank para cezasına çarptırılacaklardır (Ceza Usul Yasası, 61, 62 ve sonraki maddeler).*

"Carnot-Toulouse Komiserliği" damgası gönderiliş tarihi olan 28 Temmuz 1982 yazısını yarı yarıya örtmüştü.

– Bunun gibi bir belgeyle gelenlerin hepsinin kimliğini saptayın ve içleri rahat olarak evlerine gidebileceklerini söyleyin. Birkaç güne kadar onları ararız. Sanırım kötü bir şakayla karşı karşıyayız.

– Nereden biliyorsunuz müfettiş?

– İyi ki şubelerde çalışmayı seçmişsiniz... Matabiau 14 Temmuz'dan önce izne çıktı, evvelki gün bu kâğıtları imzalamış olamaz ki... Uyanığın biri sinirlerimizle oynuyor, ama onu bulmak zor olmayacak: Önce şu formlara ve mühürlere ulaşabilecek memurların listesini çıkarın. Bourrassol ilk elemeyi yapacak ve seçilen şanslıları bana yollayacak.

*

Üç gün sonra bir tek sorun çözülebilmişti: Toulouse Belediyesi mezarcılarına 250 frank prim ödemeyi karara bağlamıştı. Oybirliğiyle işbaşı

yapılmasına karar verildi. Bu da bana Rapas Mezarlığı'nda oluşturulan güvenlik kordonunu kaldırma ve dört adamımı geri çekme imkânı sağladı.

Teröristlikle suçlandırıldıklarından dolayı dehşete düşmüş yaklaşık iki yüz Toulouse'lu, komiserliğin gişelerini işgal etmişlerdi, ben ise hâlâ bu sahtekârlığın kökenine inememiştim. Bernard Thiraud cinayeti soruşturması yerinde sayıyordu. Balistik laboratuvarının raporu masanın bir köşesinde sürünüyordu. Belediye Hizmetleri Bölümü yetkililerinin buldukları silahla bir karşılaştırma atışı yapılmıştı, sonuç kesindi: Katil bu silahı kullanmıştı. Mermiler ve kovanlar kesinlikle aynıydı. Laboratuvar işini olanca titizliğiyle yapmış, rapora kurşun üzerindeki izlerin 30 kez büyütülmüş klişesini de eklemişti. Thiraud önden iki kurşun yemiş, yerdeyken de sırtına altı kurşun sıkılmıştı. Önden gelenler daha temiz iz bırakmışlardı, Laboratuvar atış mesafesinin iki ila dört metre arasında olduğunu düşünüyordu. Ama arkadan atılanlar önemli yanık izleri bırakmıştı, bu duruma göre katil kurbandan yarım metre mesafeden daha uzak olamazdı.

Onbaşı Lardenne'in raporu da bildiklerime fazla bir şey eklemedi. Sürücüsü yolculuğunu bir cesetle kanıtlamış olmasa, Renault 30'un var olmadığı düşünülebilirdi rahatlıkla.

– Benzinciler Lardenne, onları da sorguladınız mı?

Kollarını havaya kaldırdı, sonra da kıçında şaklattı.

– Elbette müfettiş. Teker teker. Zaten anlaması zor değil, böyle bir arabanın 70 litrelik bir deposu vardır. Otoyolda ortalama 11 litre yakmış olsa, yola çıkarken deposunu doldurduğunu düşünürsek Marmande ya da Agen civarında benzini bitmiş olmalı. Mecburen bir yerde durup benzin almış olmalı. Ama hiçbir benzinciye uğramamış bu araba. Ne gidiş ne de dönüş yolunda.

– Toulouse'dan ayrılmış olduğuna nereden karar verdiniz?

– Mantıksal olarak öyle olması gerek. Bu bir sözleşmenin yerine getirilmesi gibi. Adamın görevi Thiraud'yu temizlemekmiş. İşini bitirince doğru evine döner! Her şey bize karşınızdakinin bir profesyonel olduğunu gösteriyor, silahının markası bile. İspanya'daki çalınmış seriye ait bir Llama Especial.

– Silah tamam, ama duruma uymayan bir husus var...

– Neymiş o müfettiş?

– Cinayetin kendisi. Laboratuvarın raporunu okuyun. Sahneyi kolayca gözünüzde canlandırabilirsiniz. Thiraud katiline doğru ilerliyor. Besbelli onu tanımıyor. Üç dört metre kala katil silahını çıkarıyor ve biri omzuna, diğeri boynuna olmak üzere önden iki mermi sıkıyor. Thiraud yere yıkılınca da sırtına çok yakından 6 mermi sıkarak işini bitiriyor. Böyle çalışan profesyonele rastladınız mı hiç? Hayır! Bu meslekten biri kurbanının bir metreye kadar yaklaşmasını bekler, kolunu kaldırır, hangi ekole mensupsa ona göre namluyu ya şakağına ya da kalbine dayar. Bir kurşun, haydi bilemedin en fazla iki. Öyle yapmak yerine bizim adamımız bütün mahalleyi ayaklandırıp yakalanmayı göze alarak bütün şarjörü boşaltıyor. Şurayı okuyun: Yalnızca boyuna isabet eden ikinci kurşun ölüme sebep olmuş. Ötekilerin hiçbiri hayati bir organa rastlamamış. İşte bu fazladan altı kurşun bana katilin olayla doğrudan ilgisi olduğunu hissettiriyor. Hırsını ancak böyle açıklayabiliyorum. Bir profesyonel değil, ama bilgili bir amatör. En zorlularıdır. Onu yakalayabilmek için bir Rubik Küp'ü düzene sokmaktan çok daha fazla zekâ ve enerji harcamamız gerekecek. Sizce de öyle değil mi Lardenne?

Adama cevap verecek vakit bırakmadım.

– Haydi benimle gelin, Belediye Sarayı'nı ziyaret edelim. Ölmeden önce Thiraud Belediye ve Valilik arşivlerinde incelemeler yapmış. Tarih öğretmenliğine hazırlanıyordu, büyük olasılıkla bu araştırmaları mesleğiyle ilgiliydi, ama yine de biz hiçbir şeyi gözden kaçırmayalım.

Pazar meydanındaki otopark tıklım tıklımdı. Lardenne, Taur Sokağı'nda, "Cave" adlı bir meyhanenin tabelasının altında bir yer buldu. Kötü talih peşimizi bırakmıyordu, tam biz içeri girerken, Enformasyon'dan sorumlu başkan yardımcısı Pradis, konuşmakta olduğu kişileri bırakarak bize doğru yürüdü.

– Sayın müfettiş Cadin! Sayın onbaşı! Ne tesadüf, ben de sizi aramayı düşünüyordum...

Koluma girerek paravan görevi de gören çiçek yığınlarının arkasına sürükledi.

– Bu iş tekrar başlamamalı, müfettiş, derhal bunları tutuklamak lazım, yoksa bizi batağa sürükleyecekler... Sizi de... Basının henüz haberi yok, ama bu konuda da iyimser değilim. Leş kokusunu alır almaz olayın bütününü öğrenmek için uğraşacaklar.

Teri iri damlalar halinde süzülüyordu. Kekremsi, kötü ter kokusu

burun deliklerime dolmaktaydı. Koku alma duyuma olan bu saldırıyı biraz olsun önlemek için kesik kesik nefes almaya başladım.

– İyi de kimi tutuklamalı? Söylesenize! Söz veriyorum elimden geleni yapacağım.

– Sitüasyonistleri!

– Kimi?

– Sitüasyonistleri. Antiterör dosyasıyla ilgili sahte celpleri gönderen örgütlü bir çeteyi. Yüzlerce protesto telefonu alıyoruz. Belediye başkanının odasının önü görüşmek isteyenlerle dolu. Unutmayın ki başkan aynı zamanda milletvekilidir ve Meclis'te önemli bir rolü vardır. Hatırlasanıza, aynı numarayı 1977 belediye seçimlerinden önce de yapmışlardı.

– O dönemde ben Strasbourg bölgesinde çalışıyordum ve Toulouse'da dönen seçim dalaverelerileyle pek ilgilenmiyordum.

– Bilmiyordum. Özür dilerim, bu olay hepimizi altüst etti, koridorlarda sadece bundan söz ediliyor. 1977'de kuralına uygun bir saldırıyla karşılaştık: 10.000 adet basılıp dağıtılmış sahte belediye bildirisi, dandik basın toplantısı, ulusal basını zehirleme... İşsizlerin toplu gösterisine kadar sürdü bu. Sitüasyonistler 1.500 işsize, A.S.S.E.D.I.C.'-deki* haklarının son bulduğunu bildirmişlerdi; onlardan bir acil yardım dosyası iletmelerini istiyorlardı. Sabahın on birinde ortalıkta insan kaynıyordu, daha neler uydurduklarını dünyada bilemezsiniz! Kentteki en ünlü restoran olan "Pujol"ün üç kamyonu dizilmişti kapıya. Belediye başkanı adına iki yüz kişilik son derece lüks bir öğle yemeği ısmarlanmıştı: Küçük pastalar, somonlu, havyarlı, kaz ciğerli kanapeler. "Pujol"ün garsonları ellerinde tepeleme dolu tepsilerle onları yararak geçerken her şeylerini kaybettiklerini sanan işsizlerin duydukları tepkinin derecesini varın siz düşünün.

– Kurnazca, doğrusu. Bu adamları yakalayabildiniz mi? İnsan hiç iz bırakmadan 1500 kişilik bir dosyaya ulaşamaz.

Başını sağa sola salladı, yol boyunca soğumuş birkaç ter taneciği yanaklarıma isabet etti, tiksindim.

– Hayır, asla. Oysa bu kampanya pahalıya da patlamış olmalıydı. Durumdan görünür bir çıkar bile sağlamadan yok olmuşlardı. Herkes

* A.S.S.E.D.I.C.: Association pour l'emploi dans l'industrie et le commerce (Sanayi ve Ticaret İstihdam Derneği)

hedef alınmıştı, hem Baudry hem de Savary. Sonra altı yıl boyunca çıt çıkmadı. Birkaç ay önce yine onlarla karşılaştığımızı sanıyorduk.

Yerel belediye divan üyelerinden hep kaçınmak gerektiğini düşünmüşümdür, ama Pradis'nin bu masalcılık yeteneği fikrimi değiştirtmişti. Bu esrarengiz örgütü andıktan sonra biraz durdu ama soru sormama kalmadan yine başladı.

– Evet, Bilgisayarları Düzenleme ve Özgür Kılma Komitesi. Bölgesel bilgi merkezini ateşe veren bir kaçıklar grubu. Konut vergisi formlarını yeniden düzenlemek zorunda kaldık. Bütün çalışmalar duman olup uçmuştu. Bunlar yakalanıp kodese tıkıldılar ve gördük ki bunların sitüasyonistlerle bir ilişkileri yok.

– Bu sahtekârları yakalamak için her şeyi seferber ettim. Uzun süre kaçamazlar, emin olun. Şimdilik elimde bir cinayet olayı var, önceliğin onda olmasını da anlarsınız herhalde. Şakacılardan önce katili içeri tıkmak daha önemli elbet.

– Sayın müfettiş, ben aynı kanıda değilim. Katiliniz biraz sabretsin, ama ötekilerin daha fazla zarar vermelerini önleyin. Düzenimizi bozmak peşindeler, olan demokrasimize olacak.

– Yine söylüyorum, bununla da ilgileniyoruz. Bu vesileyle işimde öncelikler saptadığımı öğrenmiş oldunuz. Eğer benimle hemfikir değilseniz, morga kadar gidin, benim adıma Bernard Thiraud'yu görmek istediğinizi söyleyin.

Adamı oracıkta bırakıp onbaşı Lardenne'in yanına gittim. Doğru arşive! Servis şefine bakılırsa Bernard Thiraud 1942 ve 1943 yıllarına ait idari belgelerle ilgileniyormuş. Bize bir masa gösterdi ve önümüze kurbanın incelediği dosyaların tümünü yığdı. Koca bir kutunun içindekileri gözden geçirdim: Sözleşmeler, devir belgeleri, kararlar, yani üzeri tarih, sayı ve mühürlerle dolu bir sürü kâğıt. Endişe verecek bir şey yok. Ne aradığımızı birazcık da olsa bilebilseydik! Gün zor başlamıştı ve öyle de geçiyordu. İlginç hiçbir şeye rastlamadım, 1942'de Toulouse bölgesinde alınan yıllık köpek vergisi hariç...

Lardenne, tuğgeneral De Gaulle'ü vatana ihanetten kurşuna dizilmeye mahkûm eden Savaş Konseyi belgelerine takılmıştı. Saat beş buçukta, kolumuz kanadımız kırılmış, belediye memurlarıyla birlikte binadan ayrıldık. Lardenne, beni meydandaki "Florida" adlı bara sürükledi.

– Yıllar var buraya ayak basmadım. Fakültedeyken buluşma yerimizdi. Hatırlıyorum da, konuşurken dikkatli olun, derlerdi.

– Nedenmiş?

– Toulouse'un aynasızlarla en dolu meyhanesiydi. Bir efsane, kuşkusuz...

– Haydi o zaman, bir kez olsun ününü doğrulayacak demektir.

*

Ertesi sabah, Valilik'te bizi, bir bacağı takma, kırış kırış bir ihtiyar olan İdari Arşivler Müdürü Bay Lécussan karşıladı. Raflardan oluşan labirentinde dolaştırdı. Vücudu hafiften sola çekiyordu, ama tam kafası yandaki demir çıkıntılara vuracak gibi olduğunda takma bacağı parkeye sertçe vuruyor ve vücudu yine dikey pozisyonunu alıyordu. Bu kalça atışlara belli belirsiz duyulan bir homurtu eşlik ediyordu.

– Sizin telefonunuzdan sonra, müfettiş, kurbanın incelemek istediği dosyalara baktım. Yani TE ile başlayanlar. Burada istemediğiniz kadar çok olan, miadını doldurmuş belgeler. Bu belgelerin hepsini odama taşıttım. Daha rahat çalışırsınız. Ben emrinize amadeyim.

Usulca kapıyı kapattı ve ikili ritmiyle koridorlarda uzaklaştı.

– Rahatlatıcı bir durum, hiç değilse kapıyı dinlemeyeceğinden emin oluruz.

Yaptığı şakayla keyiflenen Lardenne hevesle ilk belge yığınını eline aldı.

TEmizlik... TElafi... TE...

Gün boyu elimizden geçen idari belgeler ötekilerden pek farklı değildi. Bu kez sadece Toulouse kentini değil bütün Haute-Garonne bölgesini kapsıyorlardı. Çok geçmeden Muret ya da Saint-Gaudens'daki temizlik problemlerinin, N 88 ve N 124 sayılı karayollarındaki düzenlemeler dolayısıyla Montastruc ve Léguevin belediyelerinden gelen yakınmaların bir parçası haline geldik. Gülünç ve acıklı olaylar peş peşe geliyorlardı. Örneğin, vali, bir yazısında özel Lanta TEmsilcilerinin kararlarının iptalini istiyor, neden olarak da Belediye Meclisi üyelerinin otelin arka salonunda toplanmış olmalarını gösteriyordu. Daha sonraki yazılarda üyeler, her ne kadar buna neden olarak belediye binasının çatısının çökmüş olmasını gösteriyorlarsa da, vali kararında ısrarlıydı. İşte bu dosyalar arasında bir de TEhcir dosyası vardı, özenli

bir el yazısıyla başlığı atılmış bir dosya.

Tehcir de idarenin öteki görevleri gibi ele alınmıştı, memurlar formları aynen kömür kuponu dağıtımı ya da okulların açılması konularına gösterdikleri özenle doldurmuşlardı. Umudun yerine ölümü oya gibi işliyorlardı. Hiç kendilerini sorgulamadan. Bir dosyaya iliştirilmiş 29 Eylül 1942 tarihli, Pierre Laval imzalı sararmış telgrafta Valilik yetkililerine tehcire konu olan Yahudi ailelerinin fertlerini birbirilerinden ayırmamaları tavsiye ediliyor ve şöyle deniliyordu: *"Bu barbarca tedbirin yarattığı infial nedeniyle Alman ordusundan çocukların ailelerinden koparılmamaları ve onlarla birlikte gitmeleri iznini aldım."*

A.V. paraflı bir sürü sirküler bu yönergeyi uygulamaya koyuyordu.

Barbarlığa karşı Buchenwald ve Auschwitz yönetimi!

Bir sonraki dosyayı Lardenne'e bırakıp "TEmizleme"nin (mikroplardan) bürokratik enginine daldım.

IV

Mercure'ün kapıcısı valizleri Vosvos'un bagajına yerleştirmeye çabalarken Claudine Chenet, resepsiyonda hesabını ödüyordu. Yanımdan geçerken durdurdum.

– Günaydın, gitmeden önce size esenlik dileyeyim demiştim.

– Toulouse polisinden böyle bir incelik beklemiyordum doğrusu. Siz elinizden geleni yapıyorsunuz ama yine de bunlar bu kenti sevimli kılmaya yetmiyor...

– Çok üzgünüm. Size Bernard Thiraud'nun naaşının pazartesi gönderileceğini doğrulamaya geldim. Otopsiden fazla bir şey çıkaramadık.

Adli tıbbın çalışmaları hatırlatılınca, Claudine uzun bir süre gözlerini kapalı tuttu.

– Özür dilerim... hâlâ bir türlü... Bir şeyler bulabildiniz mi?

– Hayır, tam olarak sayılmaz. Tahmini katille ilgili oldukça kesin bir tarif var elimizde. Şu an Onbaşı Bourrassol olay gecesi Valilik'te olan herkesin listesini çıkarıyor. Daha sonra onların çalışma alanlarını, mali durumlarını, duygusal sorunlarını filan araştıracağız.

– Ne amaçla? Bütün bunların Bernard'ın ölümüyle ilgisi ne?

– Bakın belki de saçma bir varsayım ama, yine de göz ardı edemeyiz: Diyelim katil kurbanı hakkında kabataslak bir tarife sahip olsun ve sizin arkadaşınız da tastamam bu tarife uysun...

– Hayır, olamaz. Bütün bunlar Bernard'ın bir hiç uğruna öldürüldüğünü gösterir. Bu da bir başka saçma yaklaşım...

– Söylediğim gibi bu bizim araştırma yöntemlerimizden biri sadece, bunu göz ardı etmek benim yetkim dışında. Olay böyle geliştiyse, katil ve onu tutanlar yaptıkları hatanın farkına varmış olmalılar, bir an önce sözleşmeyi yerine getirmeye çalışacaklar. Benim görevim de bunu engellemek. Bu tür hayaletlerin peşinden çok koşmuşumdur... Ama merak etmeyin, esas izimizden de uzaklaşmam. Katilin görevini yerine getirmiş olması da çok mümkün. Sizi Paris'te izlemeye başlamış olabilir, yola çıktığınızı ve gideceğiniz yeri öğrenince de buraya koşturmuştur.

– Kendinizden çok emin görünüyorsunuz müfettiş.

– Aksi takdirde Paris'te elinin altında bulunan birini öldürmek için bir katilin taa Toulouse'a kadar gelmesini anlayamıyorum. Herhalde otelinizi saptadı ve Bernard'ı Valilik'e gittiği sabah takip etti. Bütün gün onu gözetledi, çıktığında yine peşine takıldı. Tenha bir yoldan geçerken fırsattan yararlanıp cinayeti işledi.

– Ama nasıl olur da yerimizi bu kadar kısa zamanda tespit eder?

– İlk bakışta bu biraz karmaşık görünüyor. Ama birini arıyorsanız ve onu ele geçirmeyi kafanıza koymuşsanız her şeyin ne kadar kolay olabileceğini görürsünüz. Aileniz, dostlarınız bu planlarınızdan haberdardılar. Katil bir yakınınız olarak onlara telefon edip öğrenmiş olabilir. Ya biz nasıl çalışıyoruz sanıyorsunuz? Aynı biçimde... Otele gelince, çocuk oyuncağı. Girişimciler Sendikası her yıl Toulouse'daki otellerin adlarını kapsayan bir rehber yayımlar. Katil de herhalde bu kitabı alıp ilk otelden başlayarak "Mercure Saint-Georges"un M harfine gelene kadar her oteli aramıştır. Sorduğunda resepsiyon görevlisi büyük bir memnuniyetle Bay ve Bayan Thiraud'nun orada kaldıklarını bildirmiştir. Otelde 170 oda var. Santraldaki kız günde aşağı yukarı

1.200 telefon konuşması olduğundan söz etti: Müdüriyetten de rakamları aldım. Ama kimse bu kadar basit bir telefon konuşmasını anımsamıyor. Bunda da şaşılacak bir şey yok.

Mercure'ün kapıcısı bavulları yerleştirmeyi bitirip yanımıza yanaşmıştı. Claudine'in ona dikkat ettiği yoktu. Cebimden bir yirmi franklık çıkarıp adamın avucuna sıkıştırdım, geniş bir gülümseme ve birinci sınıf bir yerlere kadar eğilmeyle ödüllendirildim. Claudine durumu fark etmiş, bana parayı ödemeye çabalıyordu.

– Hayır, almam. Hem size bir teklifim var. Soruşturmayla ilgili olarak birkaç günlüğüne Paris'e gitmem gerekiyor, beni de arabanıza alır mıydınız acaba? Hem size yolda eşlik etmiş olurum.

Claudine hiç düşünmeden kabul ediverdi. Otelin park yerinde bekleyen Lardenne'e yaklaşıp, Rubik Küp'le olan didişmesine son verdim.

– Bavulumu verin. Trene binmiyorum. Bayan Chenet bana birlikte yolculuk etmeyi teklif etti. Dönüş için değişiklik yok, gelecek cumartesi günü saat 11 trenini karşılarsınız.

– Peki patron, kaşla göz arasında yeni bir şoför bulmazsanız tabii.

Düşündüm de, bana ilk kez patron diyordu.

*

Blagnac Havaalanı'nı solumuzda bırakmıştık. Volkswagen'in kilometre göstergesi 130'dan aşağı düşmüyordu. Bu hızla gidersek akşamüzeri Paris'te olabilirdik. Ama Saint-André de Cubzac otoyol restoranını görünce Claudine mola vermeye karar verdi. Bu bana da iyi geldi, hatta barda sunulan tarifsiz lezzetlere sahip yemekleri öven yeşilimsi fotoğraflar bile iştahımı kesemedi. Biz yerleşirken bir İspanyol turist otobüsü de yükünü kapının önüne boşalttı. Mayonezli yumurtayla, ızgara et-kızarmış patates ısmarladım. Claudine çiğ sebzelerden oluşan bir tabak ve bir bardak çayla yetindi. Gereklilik (Duman rahatsız etmiyor ya? Cereyan yapıyor mu?) dışında Toulouse'dan çıktığımızdan beri tek kelime konuşmamıştı; dilini çözmeyi denedim.

– Ne eğitimi görüyorsunuz?

Yanıtın kısalığı beni şaşırttı.

– Tarih.

Yeni bir soru sormaya cesaret etmezden önce on lokmalık bir dü-

şünme süresi tanıdım kendime.

– Hangi dönem?

Çabalarının ödülünü aldım, melankolik havasından sıyrıldı.

– Yüzyıl başı Paris bölgesi. Özellikle de, Paris surlarının 1920'de yıkılmasından sonra oraya yerleşen nüfus. Kabataslak, kentin şimdiki dış çevresi.

Araştırmalarının sözünü etmek onu heyecanlandırmıştı, aynı konu üzerinde kalmaya karar verdim.

– Sizin gibi bir genç kadın için garip bir konu! Auguste Le Breton'un birkaç kitabını okumuştum; bu tür bir konuyla ilgilenebilecek kişiyi emekli asker, haydi haydi polis olarak görebiliyorum. Bernard da tarihçiydi. İkinci Dünya Savaşı uzmanıydı sanırım, öyle değil mi?

Çatalını bıraktı ve dudak bükerek gözlerini bana dikti.

– Hayır, hiç de değil. Hazırladığı tezin adı "Ortaçağda Çocuk"tu. Bilgileriniz yanlış.

– Sadece bir tahminden ibaretti. Dostunuz Belediye Sarayı ve Valilik'te 1942/43 dönemiyle ilgili belgeleri incelemiş. Ben de bundan arkadaşınızın Paris'te bulamadığı belgeleri, hazır yolu düşmüşken Toulouse'da araştırdığı sonucunu çıkarmıştım.

Genç kadın garsondan iki kahve istedi ve avuçlarını yanaklarına bastırarak, başını ellerine dayadı. Cilalı ve sivri, uzun tırnakları gözlerini işaret eder gibiydiler. İlk kez onu incelemeye başladım: Bilinçsizce hep etrafından dolaşmaya çabaladığım bir gerçek zorla kendini kabul ettirdi. Bu beraber olduğumuz süre sonunda mesafeler yıkılmış, Claudine artık sıradan bir "müşteri" olmaktan çıkmıştı. Bu sabah kentten ayrılacağını biliyordum, soruşturma yargıcı söylemişti, ben de bu Paris görevini üzerime almak için elimden gelen çabayı sarf etmiştim... Kısa meslek yaşamım boyunca, iki kez tanık ya da kurbanlara âşık olmuştum. Bir de bazıları polislerin kalpsiz olduklarından söz ederler! İlki Alsace'taydı, cinayete kurban gitmiş bir çevreci militanın arkadaşı Michèle Shelton'a orada rastlamıştım. Daha sonraki de Paris banliyösünün yatakhane tipi mahallelerinden olan Courvilliers'de başıma geldi. Orada da Monique Werbel'e olan ilgimi kolay kolay kabullenememiştim. Nedensiz de sayılmazdı: Onu tanıdığımda göğsünü delip geçen 9 mm'lik bir mermiyle yatağında yatıyordu. Psikanalistlerin en geri zekâlısı bile kendisine böyle bir şey söyleyen bir garibandan haftada iki seferden on yıllık bir seans koparmayı başarırdı. Eros ve

Thanatos, lanetli çift!

Bakışım ısrarlıydı.

– Neden bana böyle bakıyorsunuz, müfettiş? Beni rahatsız ediyorsunuz, sanki masumiyetimden kuşku duyarmış gibi...

– Açık konuşmamı ister misiniz?

– Sizin göreviniz bu olmalı zaten, değil mi? Yoksa her şeyden umudu kesmek gerekirdi!

– Ben özellikle genç polisler arasında çok yaygın olan bir meslek hastalığına tutuldum, hele de sizin gibi güzel bir tanıkla karşı karşıya olduklarında...

Ellerini yüzünden çekti ve bir çırpıda ayağa fırlayıverdi.

– Derhal susun müfettiş. Ben sizi bu tür laflar dinlemek için değil, soruşturmaya kolaylık olsun diye Paris'e götürüyorum. Hakarete uğramış dulu oynayacak halim yok, Bernard'ı bu hafta gömüyorsam da yeni bir kıyıma hazırlıklı değilim, bunu bilin.

Bir sonraki cümleyi 550 km ötede, Saint-Cloud Tüneli'nden geçerken sarf etti.

– Sizi nereye bırakayım?

– Versailles Sokağı'nın köşesindeki taksi durağına...

İnerken benimle barış önerisinde bulunmadı ve arabayı gıcırtıyla birinci vitese geçirerek kaldırım kenarından ayrıldı.

*

Ertesi gün, ilk ziyaretim Ile de la Cité'yeydi. Arşiv merkezine ulaşana dek beş altı kez görev emrimi göstermek zorunda kaldım. Son odacıyı da tatmin ettikten sonra dördüncü kattaki salona girdim. Her yer griydi, yer, duvarlar, raflar. Koyu renk önlükler giymiş memurların yanakları ve saçları bile hâkim renge bürünmüştü. Muazzam genişlikteki odada kalmış bir toz kokusu çarpıyordu insanın burnuna. Merdivenlere açılan çift kanatlı kapılar dizisini ve pencereleri örten geniş perdelerin tutsağı, yıllardan beri buralara sinip kalmış eski bir koku.

Girişe asılmış bir bildiri, tasnif sisteminin başlıca iki değişik veriye göre düzenlenmiş olduğunu belirtiyordu: Aranılan kişinin soyadı ve oturduğu varsayılan adresi. Görevliye isteklerimin sıralandığı kâğıdı uzattım, bir baş işaretiyle boş bir sandalye gösterdi. Görevinin nankörlüğünden bezmiş bir polis memurunun yanına çöktüm. Araştırmalar

aşağı yukarı bir saat sürdü sonunda beni vezneye çağırıp elime kahverengi bir kâğıt tutuşturdular:

A) Alfabetik fiş: Bernard Thiraud, bilinmiyor.

B) Yerleşimle ilgili fiş: 5, Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı, Paris 2. bölge. Kayıtlı kişiler:

1) Alfred Drouet, 2) Jean Valette, 3) Roger Thiraud, 4) Françoise Tissot.

Roger Thiraud adına yeni bir fiş doldurup görevliye uzattım. Hızlı bir gidiş-gelişten sonra bilgileri benim önümde yazmaya koyuldu.

A) Alfabetik fiş: Roger Thiraud, Lamartine Lisesi tarih öğretmeni. 17 Temmuz 1929 Drancy (Seine) doğumlu. Paris'te, F.L.N. ayaklanması sırasında 17 Ekim 1961'de öldü. Muhtemelen Cezayir teröristeylemleriyle ilişkili Avrupalı unsurlardan biri.

Paris nüfus memurluğu, bu kişinin Bernard Thiraud'nun babası olduğunu onayladı. Hemen Genel İstihbarat'a koştum. Kimlik Belirleme Bölümü'nün başına Strasbourg Üniversitesi'nde birlikte okuduğum bir arkadaşım geçmişti. Şansım varmış, masasında oturmuş, çağdaş erkeklere mahsus, içinde bazı yuvarlaklıkların resimleri bulunan bir dergiye gömülmüştü.

– Merhaba Dalbois, burada keyfiniz yerinde bakıyorum. Dergi abonman masrafını da patron mu karşılıyor?

Yerinden sıçrayıverdi, önünde açık duran koca kitabı görevli kızın önüne sürdü.

– Cadin, bu ne sürpriz! Ben seni Toulouse'da sanıyordum. Bizim buralara ne haltlar karıştırmaya geldin?

– Bir halt karıştırdığım yok, için rahat olsun. Bir cinayet olayı üzerinde çalışıyorum. Parislinin biri benim karakolun iki adım ötesinde öldürüldü. Bu da bana devlet kesesinden Paris'te bir hafta geçirme fırsatı sağladı. Ya senin işler nasıl?

Eliyle bir gemi yalpalamasını taklit eder gibi bir işaret yaptı.

– Vasat sayılır... Fişlerle boğuşuyoruz. Elimizde terörle uzaktan yakından ilgili ne varsa hepsini Bakanlık'ta yeni kurulan birime iletmemiz gerekiyor. İki aydır sadece bununla uğraşıyorum. Soruşturmalar falan bitti, beni evrak memuruna döndürdüler.

Ayağa kalktı ve uzun boyunu sergiledi. Yandan bakınca, sporla arasının pek iyi olmadığı hemen belli oluyordu: Belini kemer gibi saran yağ birikintisi yazlık gömleğini de adamakıllı germişti. Alkolü hem

kaldıramayan hem de ondan vazgeçemeyen kişilerde rastlanan o sarılığa sahipti teni. Beş yıl içinde saçlarının çoğunu kaybetmişti: Kulaklarının üstünden başlayan incecik saç şeridi, enseye doğru genişliyordu. Aylığı onu Cardin yerine "Trois Suisses" gibi giyim mağazalarına sürüklese de, hep temiz pak giyinme zevkini korumuştu.

– Eğer işin düşmemiş olsaydı eski günlerin hatırına beni görmeye gelir miydin? Yine de, hatırlıyorum da, aslında her zaman aynı fikirde olmazdık.

Ona yaklaşıp, dostça bir edayla omzuna dokundum.

– Hiç kavga etmedik ama... Aslında yirmi küsur yıllık bir olay hakkında bilgi topluyorum. Kesin söylemek gerekirse Ekim 1961.

– Senin yaptığın soruşturmayla ne ilgisi var bunun?

Onunla açık konuşmaya karar verdim: Dostlar alışverişte görsün diye istihbarat servisi yönetmiyordu. En küçük bir belirsizlikte içine kapanıverirdi.

– Toulouse'da öldürülen adamın babası 17 Ekim 61'deki Cezayirliler ayaklanması sırasında ölmüş. Bunu da arşivden öğrendim. Belki de işe yarar bir ipucudur. Sen "valizciler"den söz edildiğini duydun mu, hani şu F.L.N. hesabına para toplayan, sonra bu parayı İsviçre'ye geçiren Avrupalılar...

Kafasını salladı, koltuğunda iki yana sallanmaya başladı.

– Evet, elbette. Jeanson şebekesi ve tüm sarsıntı... Hâlâ bizim burada olayı baştan sona takip etmiş olan iki üç dede var. 62 Temmuzu'nda, bağımsızlık sırasında bütün iz sürmeler durduruldu. Dosyalar kapatılıp gömüldü. Hatta F.L.N.'e yardım etmekten hüküm giymiş bütün Fransızlar affa uğradı, yanlış hatırlamıyorsam. Bu konuda, bir sürü bokluktan başka bir şey bulabileceğini sanmıyorum.

Beni vazgeçirmeye yönelik ikna girişimleri bunun tam tersini gösterir gibiydi. Konu çok hassastı, "çocukluk arkadaşı" mabet bekçisine dönüşmüştü.

– Baba Thiraud'nun F.L.N.'in para dolu valizleriyle ilgili bir dalavereye bulaşmış olduğunu farz edelim... F.L.N.'in Ekim 61'deki tasfiyesi, belki de tosuncukların siyasi manzarayı temizlemeye yönelik eylemlerinden biridir... O dönemlerde öte yana geçmiş Fransızlardan pek hazzedilmiyordu.

– Biraz ileri gidiyorsun Cadin, sen ne söylediğinin farkında mısın?

– Evet, tastamam öyle. Başlangıçta bir iki dava açıldı, ama sonuç

beklenenin tersi çıktı, hem reklamları yapılıyor hem de kurban yerine geçiyorlardı. Bu serviste çalışan biri olarak bu küçük ayrıntılardan hiç haberin olmadığını söyleme bana. Hep böyle iş görmüşlerdir. O.A.S.'in tasfiyesi için de eski bir Seine-Saint-Denis valisi, De Gaulle'cü komandoları yönetmişti. Tabii bu işi ille resmi güçler yapmıştır demiyorum, F.L.N. de yapmış olabilir. Örneğin kaybolan bir koliye misilleme olarak ya da fazlaca geveze bir memuru cezalandırmak amacıyla falan... Hatta böyle bir açıklama bence daha tatminkâr, çünkü böylelikle oğlanın ölümüyle de bir bağ kurabiliriz. Düşün bak, çocuk babasının işlerine burnunu sokmaya başlıyor ve F.L.N.'in savaş ganimetinin bir bölümünü keşfediyor...

– Az önce, odaya girdiğinde baldır bacak fotoğraflarına bakıyordum diye benimle dalga geçtin, ama görüyorum sen tefrika romanları yeğliyorsun. Şu senin savaş ganimeti nereye gömülmüş acaba, Belediye Sarayı'nın gizli bir odasına mı?

– Belki Toulouse'dadır. Cezayir göçmenlerinin oturmak için en çok tercih ettikleri kentlerden biridir, aralarından pek çoğu da geçmişte yaşar. Bir incelemeye değer bence. Senden tek ricam Roger Thiraud dosyasını çıkar da bir göz atayım.

Masasının ucunda duran siyah telefona uzandı ve üç rakamlı bir dahili numara çevirdi.

– Bakalım senin için ne yapabiliriz?

Aradığı kişinin telefonu belli ki meşguldü, numarayı iki kez çevirmek zorunda kaldı.

– Alo Gerbet? Ben Kimlik Belirleme'den Dalbois. Valizciler hakkında biraz bilgi toplamak istiyordum. Bazılarının daha sonra terörist örgütlere katılmış olmaları mümkündür. Elinin altında bunlarla ilgili dosyalar vardır. Hazır seni bulmuşken Roger Thiraud'nun dosyasını da eklesene, F.L.N.'den bir herif olabilir, Ekim 61'deki Cezayir gösterileri sırasında ölmüş bir Avrupalı.

Telefonu kapatırken kendinden pek hoşnuttu. Özellikle de küçük bir taşra müfettişine gücünün boyutlarını göstermek onu mutlu etmişti.

– On beş dakika içinde eline ulaşır. Eee, sen evlendin mi?

– Hayır, tam daha yeni yerime alışmaya başlarken bir başka yere tayinim çıkıveriyor. Bakalım Toulouse'da neler olacak? Ya sen?

Göbeğini sıvazlayarak kafasını kaldırdı.

– Belli olmuyor mu? Vaktin olsa da Giselle'le tanışsan, mükemmel bir aşçıdır. Yarın akşama ne dersin? Çocukları kaynanama göndermeye çalışırım.

Çıkarlarımı kollamak açısından daveti kabul ettim. Neyse hiç değilse çocukları eğlendirmek için şaklabanlık yapmak zorunda kalmayacaktım. Dalbois'nın mesai arkadaşı, herhalde Gerbet, odaya girip kalınca bir dosyayı masanın üzerine bıraktı.

– Al işte... Fellahları kollayan örgütlerle ilgili ne varsa bunun içinde... Belki de ciddi bir iz üzerindesin, terörist listelerindeki birçok ismin altı kırmızıyla çizilmiş. Yılda bir iki kez onların hatırını sorarız. Özellikle de Burdiel'in çevresinde toplananları. Ama seni uyarıyorum, bunlar büyük balıklardır, şimdiye kadar hiçbir şeyi ispatlamayı beceremedik... Rastlantılarla, kesişmelerle falan yetiniyoruz. Ondan sonrası puslu. Burdiel, "Şeref ve Polis" grubu tarafından temizlendiğinde bile hakkında hiçbir şey bulunamadı.

Adam hızlı hızlı konuşurken ara sıra da bana kaçamak bakışlar fırlatıyordu. Dalbois onu rahatlatmaya çalıştı.

– Arkadaşım müfettiş Cadin. Toulouse'daki karanlık bir cinayet olayıyla uğraşıyor. Hazır Paris'e gelmişken eski dostlarını görmek için uğramış. Devam edebilirsin Gerbet, yabancı yok.

Gerbet elimi sıktı ve yine Dalbois'ya dönüp konuşmasını sürdürdü.

– Bu işlere burnunu sokacaksan dikkatli ol. Bizim servislerdeki bir sızıntı nedeniyle Burdiel'i temizlediler. Cezayir Savaşı'nın bitişinden beri aktif hizmeti bırakmış, Filistinlilerle İsrail solu arasında siyasi yakınlaşma sağlamaya çabalıyordu. Ulusal sınırlarımız içinde, silahlı unsurlarla temasta olduğunu, evini adam saklamak için kullandığını yutturmak istediler bizlere. Soruşturma belgelerinden sızıntılar oldu, basın işi ortalığa döktü. Bir hafta sonra Burdiel "Şeref ve Polis" grubu tarafından temizlendi.

– Okey. Dikkatli olurum. Ya Thiraud dosyası?

Gerbet, Dalbois'nın önüne sarımtırak renkli bir dosya koyup kapağını açtı. İçinde daktiloyla yazılmış üç dört dosya kâğıdı vardı.

– Bu adamdan ne istediğini pek merak ettim. Hayatı iki satırla özetlenebilir...

Dalbois kâğıtları kapıp, ona bağırdı.

– Hayatı bana vız gelir, beni ilgilendiren ölümü. Sen bu kâğıtları bana bırak, akşam olmadan iade ederim.

Gerbet bana selam verip odadan çıktı.

– Meslektaşın pek de hoşmuş. Bir haber alma servisinde ilişkilerin daha gergin olduğunu düşünürdüm. Sen nazik bir biçimde devlet sırlarının evine gönderilmesini rica ediyorsun ve hop istediğin oluyor.

– Hayır, hayale kapılma. Bazıları işi yokuşa sürerler, ama Gerbet öyle değildir. Benim hiçbir isteğimi reddedemez.

– Nedenmiş?

– İzin verirsen o da bende kalsın. Benim görevim azami kişi hakkında azami bilgiye sahip olmaktır. Genelde de ilgili kişilerin gizledikleri olaylara. Bir an için, görevli olduğunu düşün ve de karının ahlâk bütünlüğüyle ilgili dedikodular ortalıkta dolanıyor olsun... Örneğin genç kızlara çok yakınlık gösterdiği filan...

– Hiç şansın yok, dedim ya ben evli değilim.

Dalbois sırıttı.

– Gerbet için söz konusu değil bu. Neyse şimdi bu gevezelikleri bırakalım artık, daha konuşursam beni alçağın teki olarak görmeye başlarsın. Şimdi, senin şu herifin soyağacına bakalım...

Dosyadan bir kâğıt çıkardı.

– ... Roger Thiraud, Drancy, Seine'de 17 Temmuz 1929'da doğmuş, 17 Ekim 1961'de Paris'te ölmüş. Paris'teki Lamartine Lisesi'nde tarih hocası. Muriel Labord'la evli. Baba öldükten sonra bir çocuğu olmuş (Bernard Thiraud, 20 Aralık 1961 Paris doğumlu). İkamet ettiği adres: Paris, ikinci bölge, Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı, numara: 3. Hiçbir siyasi ve sendikal faaliyeti yok. Tarihçiler Derneği üyesi. Adı "Stockholm Çağrısı" bildirisine imza atanlar arasında geçiyor.

– Bu çağrı neydi ki?

Dalbois kâğıdı bırakıp bana baktı.

– Atom silahlarının yasaklanmasıyla ilgili uluslararası bir imza kampanyası.

– Komünistlerin işi miydi?

– Onlar da işin içindeydi ama çağrıyı bir milyondan fazla Fransız vatandaşı imzalamıştı... Eğer ayıklamaya kalksak, bugün imzalar arasında, iktidar muhalefet bir arada, meclisi oluşturan parlamenterlerin yarısına rastlarız. Bu tür bir ipucuna fazlaca önem atfetmek güç. Bir de adli tıp enstitüsünün raporu var. "*... Cezayir ayaklanması sırasında, 17 Ekim 1961'de sağ şakaktan giren bir kurşunla vurulmuş olarak bulundu. Muhtemel ölüm saati: 19 ile 24 arası. Otopsi: Bulgu yok. Cesedin*

üzerindeki giysi ve eşyalar: Üç parçalı yün takım elbise, Hudson marka, 42 beden, gri üzerine beyaz çizgili. Amerikan tipi denilen açık mavi gömlek, yaka numarası 38. Markasız atlet ve don. Siyah ayakkabılar Woodline marka, pençe yapılmış. Siyah çoraplar Stemm marka. Difor marka çalışan bir saat. Cüzdanda bir kimlik kartı ve bir de Roger Thiraud adına Milli Eğitim Bakanlığı'nın verdiği bir meslek kartı. İkinci kanalı da alabilen Ribet-Desjardins marka bir televizyonun satın alındığına dair 1498 franklık bir fatura. 123 yeni frank nakit para. Midi-Minuit sinemasına ait bir bilet." Hepsi bu. Müşterin pek konuşkan sayılmaz.

– Hayır. Donunun markası Petit Bateau olmuş ya da Eminence, bana vız gelir... Bütün bunların içinde belki Midi-Minuit adlı bir sinemaya gitmiş olması ilginç olabilir. Orayı biliyor musun?

– İsmen... şimdilerde porno oynatıyorlar ama o devirde fantastik film meraklılarının merkeziydi. Vampir, büyücü filmleri falan oynatırlardı. Yani o sinemaya gitmek Pigalle'de bir gece geçirmek kadar kötüydü.

– Eğer adım Hercule Poirot olsaydı biletin numarasını not eder, Ulusal Sinema Merkezi'ne gider ve bu biletin kesildiği tarihi saptardım. Bu bilgi sayesinde de Roger Thiraud'nun son gördüğü filmin adını öğrenmiş olurdum. Yanında da yer gösterici kadının yaşı... Daha fazla ne umabilirim ki? Hiç. Bu dosya eksik. Dahası uydurma. Bir yerlerde daha kesin bilgiler olmalı. Şu gösteri örneğin... Kabataslak bilgi edindim. Valilik dört ila on arası ölüden söz ediyor, bildirisine göre değişiyor. S.D.F., yani bölgenin polis sendikası kesinleşmiş 60 ölüm olduğunu belirten bir bilanço çıkarmış. Buna karşılık, İnsan Hakları Derneği ise....

Bu adı duyar duymaz Dalbois sağ elini yumruk haline getirdi ve havaya kaldırdığı ortaparmağını birinin kıçına sokma hareketi yaptı.

– ... evet, bu tür örgütler hakkında ne düşündüğünü biliyorum ama bu olayda onların fikri de bir başkasınınki kadar değerli. Olayların çıktığı gece 200 ölüden söz ediyorlar, bunu izleyen hafta da bir o kadar daha. Benim altını çizmeye çalıştığım şey, bunun önemli bir tarih olduğu. Paris'in göbeğinde bir Oradour:* Kimse bir şey bilmiyor! Bir yerlerde böylesi bir katliamın izleri kalmış olmalı...

* Oradour: Fransa'nın güneyindeki bu köy ve orada yaşayanlar 10.6.1944'te Alman birlikleri tarafından yok edildi.

Dalbois yanağını kaşıdı ve koltuğunun arkasına yaslandı.

– Ne yapabilirim bir bakalım...

Tekrar telefona sarıldı ve Gerbet'yi aradı.

– Kâğıtlarına bir göz attım: Hafif kalıyor. İşini bitirince uğra da al onları. Hem benim de cevaplandırılması gereken bir iki sorum daha var.

Sonra bana döndü.

– Hemen gelecek. Bırak ben rütbemi konuşturayım ve sen de taşralı yeğen rolüne devam et, yutturuyoruz.

İki dakika sonra Gerbet sağ yanımda oturuyordu. Gözüne sokarcasına elindeki dosyayı sallayan Dalbois'yı dinliyordu.

– Yani, inanılır gibi değil. Paris kaldırımlarından kafası kurşun dolu bir tarih öğretmeni toplamyor ve otopsi yapmak gereği bile duyulmuyor. Hiç. Soruşturma da yok: Ne cinayetin nedeni araştırılıyor, ne de katil. Sanki düşteyim. Bu kâğıtlara göre Robert Thiraud'nun F.L.N. ile bağlantısını kimse saptayamamış. Sakin, sessiz bir öğretmencik. Bunun altında ne var? Mutlaka başka unsurlar da olmalı. Senin bir fikrin var mı?

Gerbet koltuğunda kıpırdandı. Huzuru kaçmıştı, boğazını temizledi.

– Bak Dalbois, bunları kurcalama. Yirmi yıldan beri ilk kez sen bunları karıştırıyorsun. Bir tarih öğretmeninin bozguncu bir örgüte bilgi sızdırdığını ve Fransız devletinin de onu temizlemeye karar verdiğini öğrenmek hiçbir şeye ve de hiç kimseye yaramaz. Bugün bu olaylar iki ülkeyi ilgilendirir: Fransa ve Cezayir. Hükümetlerin eski hayaletlerin tekrar canlanmalarında hiçbir çıkarı yoktur. Kenchela'daki ölüm çukurunun keşfi de bunun ispatı olmuştur. Aurès'in doğusunda, bir futbol sahası için yapılan kazılar sırasında 900'den fazla iskelet bulundu. Görünüşe göre, bunlar Bumedyen'in ordusuna bağlı askerlere aitti ve o civarda kamp yeri olan Lejyon askerleri tarafından öldürülmüşlerdi. Cezayirli yetkililer çok ağzı sıkı davrandılar. Bu buluş sadece içerde kullanıldı. Bu vesileyle Fransa aleyhtarı bir kampanya başlatılmadı. Boka çomak sokan *Libération* bu görevi üstlendi.

–Yani Roger Thiraud'nun ölümünün nedenlerini öğrenebilmek için de *Libération*'un yazmasını mı bekleyeceğiz?

– Hayır, hiç ilgisi yok. Açık konuşmak lazım. Şu an Fransa'da iktidarda olan kişiler, o dönemde polisin yaptıklarını kınadı. Hem de bü-

yük bir çoğunlukla! Geçmişi hortlatmakla Cezayir hükümetinin eline bu insanları hedef almaktan, eski kinleri ve çatışmaları canlandırmaktan başka bir şey geçmez. Zaman, affetme değilse bile unutma zamanıdır.

– Seni iyi anlayamıyorum Gerbet. Eğer şimdiki yöneticiler polisi ve o dönemde ona verilen rolü eleştiriyorlardıysa, ilkelerine sadık kaldıkları için takdir toplayabilmeleri açısından dosyayı yeniden ortaya çıkartmaları iyi bir iş olur.

Gerbet konuşmanın aldığı yönden hoşlanmamış gibiydi. Giderek koltuğunda daha çok kıpırdanır ve bana umutsuz bakışlar fırlatır olmuştu.

– Haydi itiraf edeyim, Ekim 1961'de, Hizmetler Genel Müfettişliği, muhalif milletvekilleri ve senatörlerin baskısıyla bir soruşturma yaptı. Sabra ve Şatila katliamlarından sonra Begin'in yaptığına benzer bir şey. O zamanki içişleri bakanının emrine yedi yargıç verildi. Unutma ki bugün o kişi Anayasa Konseyi başkanıdır, bu da dosyaya dokunmadan önce ne tür önlemler almayı gerektiğini gösterir. Yargıçlar bir sürü başka konu arasında, gösterinin ertesi günü Adli Tıp Enstitüsü'ne getirilen 60 kişinin ölüm nedenleri konusunda da hüküm verdi. Roger Thiraud'nun cesedi de bunların arasında olmalı. Bir başka rastlantı, bu komisyon bugünki içişleri bakanı sayesinde oluştu.

– Ya sonuç?

– Takipsizlik. Raporun sonuç kısmında, Paris polisinin terörist bir örgüt tarafından başlatılan ayaklanmadan başkenti koruyarak görevini yaptığı yazıyordu. Çok az şey halka iletildi. Bu komisyonun çalışmaları iki cilt tutuyor, bir de o gece boyunca değişik müdahale gruplarının eylemleriyle ilgili bir sentez var. Bu raporların biri Bakanlık'ta, bir diğeri de burada, Milli Emniyet arşivlerinde.

Dalbois gülerek ayağa kalktı.

– İşte ben de bunu incelemek istiyordum.

Gerbet'nin rengi atmıştı, durmadan terliyordu. Omuzları çökmüş, koltuğuna yığılıp kalmıştı.

– Kesinlikle imkânsız. Kimseye verilemez. Onu kasadan çıkarıp, içeriğiyle ilgili bilgi vermek hakkına sadece bakan sahiptir. Devlet sırlarının açıklanması ile ilgili kararnameyi biliyorsundur. Elli yıl kesin sır olarak kalacak. Buna karşı gelmek benim gücümü aşar. Ve bazı zehir zıkkım dosyalar gün ışığı göremeden yüzyıllar boyunca küflenme-

ye bırakılacaklar. Sizler de benim kadar, hükümetlerin güçlü ve birlik içinde bir emniyet teşkilatına gereksinim duyduklarını bilirsiniz. Ekim 1961 olayını kamuya açmak bunun tam tersi bir etki yapar. Bir emniyet müdürünün eylemini ve bir içişleri bakanının kararlarını yargılamak gibi bir durum doğar. Böylesi bir karmaşa da C.R.S.'in komutanlıklarının en az yarısında istikrarsızlık yaratır. Onlar hâlâ aynı amirlerin yetkisi altındalar. Böyle bir karmaşayı kim isteyebilir ki? Elbette siyasal iktidar istemez. Orduda ve düzenin korunmasından sorumlu güçlerde yol açacağı güven kaybının yanında elde edilecek kazanç gülünç kalır.

Dalbois bu işkenceye bir son vermeye karar verdi.

– Genel İstihbarat'ın profesyonellerinde en takdir ettiğimiz husus BÜTÜN dosyalarla ilgili sonsuz bilgilere sahip olmalarıdır... Rahat ol Gerbet, sizden devlet sırlarını ortaya dökmenizi istemeyeceğim. Hem zaten görevimiz onların yenilerini yaratmak değil mi? Seni anladığım kadarıyla, arazi tamamen mayınlı. En ufak bir yanlış adımda havaya uçabiliriz. Hiç değilse bu aydınlandı. Elinde gerçekten yararlı başka hiçbir kaynak yok mu?

– Doğrudan yok, üzgünüm. Geriye mesleğin alfabesi kalıyor. 1961'in gazetelerini, el ilanlarını, muhbirlerin bildirdiklerini taramak. Burada güzel bir mikrofilm koleksiyonumuz var, adli kimlikten gelen birkaç bin civarında da fotoğraf. Ama yine de kesin yargıya vardıracak şeyler değil. Fotoğrafçı Marc Rosner'le sorunlar çıkmıştı. Özel Birlikler'in müdahalesini gizlemekle görevliydi, ama bobinleri asla teslim etmedi, en azından resmi açıklama bu yönde. 60'ların başında amatör fotoğrafçılık ve sinemacılık bugünkü kadar gelişmemişti. Yoldan geçenlerin çektiği 10, 15 resim var elimizde sadece. Ama, Belçika televizyonu R.T.B.F.'in* bir saate yakın süren bir film çektiğini kesinlikle biliyoruz. İran Şahı ve Farah Diba'nın resmi Paris ziyaretlerini filme çekmek için buradaydılar, ama önce arabalarına sonra da bir kafeye sığınarak gösterileri filme çektiler. Belçika televizyonu hiçbir şey yayınlamadı, bu da bize yaptığı tek kıyak oldu. Filmleri satın almaya çalıştık ama beceremedik. Size Rosner'in ve Belçikalı sinemacıların adres ve telefonlarını verebilirim.

Sözünü kestim.

* R.T.B.F.: Radio Télévision Belge Francophone (Fransızca yayın yapan Belçika Radyo Televizyonu).

– Marc Rosner'inkini istememem, önceki bir soruşturmam sırasında onunla tanışmıştım.

Dalbois, ağzı açık, zehir dolu bakışlarını üzerime çevirmişti. Gerbet önüne dikildi.

– Bu ne anlama geliyor? Bu olayla sen ilgilenmiyor musun?.. Bu beye ne sıfatla yardımcı olmalıyım?

Dalbois, Bernard Thiraud ve babasının öldürülmeleriyle ilgili soruşturmalarımın niteliğini anlattı ona. Meslektaşını kısmen de olsa yatıştırdı, araştırmalarımızın sonuçlarından onu da haberdar edeceğimize söz verdi. Odanın kapısı arkadaşının ardından kapanır kapanmaz bana fırça çekmeye girişti.

– İstihbaratın aslarından birinden usul usul bilgi sızdırmaya çabalıyorum, teşekkür niyetine şu bana yaptıklarına bir bak... Mahsus yaptığını düşünebilir insan. Neden aynı mevkide uzun süre kalamadığını anlamaya başlıyorum. Böylesi bir boşboğazdan kurtulmak bir güvenlik önlemi sayılır. Hiç değilse şimdi söyle bakalım, bu Rosner'le nasıl tanıştın, bayağı merak ettim.

– Geçen yıl, Courvilliers'de. Yerel yetkilileri karalamayı hedeflemiş karanlık bir fotomontaj hikayesi. Tesadüfen Marc Rosner'le tanıştım. İşin teknik kısmını o hallediyordu. Yasal işi pek fazla para getirmiyor olmalı.

– Neden, artık bizimle çalışmıyor mu?

– Hayır 1961'den beri değil. Adli kimlikten bir arkadaş o dönemde şefleriyle başının derde girdiğini anlatmıştı. Rosner kaçığın tekiydi. Laboratuvar görevlileri gittikten sonra cesetlerle oynaşmaktan hoşlanırmış...

– Yani?...

Dalbois gerçekten dehşete düşmüştü.

– Hayır, pozlarını değiştirmekle, "natürmort" türleri oluşturmakla yetiniyormuş. Aslında kimseye zararı yoktu bunun, ayrıca işini de etkilemiyordu. Herkes göz yumuyordu. Valinin özel kalem müdürü hariç, adam Rosner'in defterini dürmekte kararlıydı. Eylül'de iki uyarı aldı ve kimlik bölümü şefi tarafından emniyete çağrıldı... Gösteri gecesi Rosner görevdeydi. Görünüşe göre en ciddi çatışmaların fotoğraflarını o çekmiş. Metro parmaklıklarına şişe geçer gibi geçirilmiş Cezayirlilerden, karakollardaki tecavüzlerden söz edildi bana. Elindeki bu materyalle Rosner sağlam bir koza sahip olduğunu sanıyor ve özel ka-

lem müdürünün daha anlayışlı davranacağını umuyordu. Bazı meslektaşlarına hava bile atıyordu. Birkaç gün sonra bir "muslukçu" ekibi Valilik'teki fotoğraf laboratuvarına ve evine baskın yaptı. Bütün arşivine ve bütün dosyalarına el kondu. Ağır kusurdan işten kovulan Rosner kendini sokakta buldu. Sonra Courvilliers'de bir fotoğraf stüdyosu açtı. Röportajlar, düğünler, komünyon törenleri filan...

– Sen de böyle her şeye burnunu sokmaya devam edersen, başına gelecek olan budur.

– Fotoğrafçılıktan hiç anlamam.

– O zaman sen de özel dedektif olursun. Ha, unutma, yarın akşam birlikte yemek yiyoruz, bize davetlisin.

*

Daha asansörde başlamıştım, davetini atlatabilmek için bahaneler aramaya. Kendisini tanımak amacıyla Gisele Dalbois'yla görüşmek gibi bir niyetim yoktu. Banliyöde Fransız tarzı bir küçük köy, tek katlı, sıva kaplı, bitişiğinde garajı olan bir bina, düzenlenecek çatı katı. Dalbois'nın jest yapmakta üstüne yoktu doğrusu, az önce benim muhtemel evliliğimden söz ederken, göbeğine vurarak kendininkiyle bağlantı kurmuştu. Bayan Dalbois'nın özeti şuydu: İyi donatılmış bir masa. Sıkıntı dolu bir gecenin bu yargını nasıl değiştirebileceğini tahmin edemiyordum doğrusu. Saint-Michel istasyonuna kadar yürüdüm ve koltukları içine göçmüş bir taksinin arka tarafına oturdum. Önümdeki koltukta bir Alman çoban köpeği uyuyordu. Ara sıra gözkapakları kalkıyor, asabi tiklerle gövdesi sarsılıyordu. Cebimi karıştırdım ama tam bir paket sigara çıkarmıştım ki hayvan hırlamaya başladı. Sahibi de ona tercüman oldu:

– Arabada sigara içilmesinden pek hoşlanmaz da. Ben de öyle. Nereye gidiyorsunuz?

– Courvilliers'ye, gar sokağına. Aulnay-sous-Bois'yı geçtikten sonra.

– Epey de yolmuş...

Taksimetreyi çalıştırıverdi hemen. Kırmızı rakamların tek bir çizgi yardımıyla dürüstçe 5'ten 6'ya ve 8'den 9'a dönüşmesini özel bir hayranlık ve dikkatle izlemeye daldım. Düzenli aralıklarla şoför konuşma zemini yaratmaya çalışıyor, Arapların, Afrikalıların davranışlarındaki

kusurlardan, kıyaslama yaparak söz ediyordu. Sessizliğimden umutsuzluğa kapılmış olacak ki bu kez de Yahudi karşıtı sözler etmeye çalıştı, ama nafile. Konuları tükenmiş olmalı ki ıslıkla Serge Lama'nın son şarkısını çalmakta buldu çareyi.

Sergi Parkı'nın önünden geçerken köpek yattığı yerden doğruldu ve silkelendi. Ortalıkta kızıl-gri tüyler uçuşmaya başladı birdenbire. Şoför şefkatle hayvanın sırtını tıpışlayarak onu uslu durmaya davet etti. Otomobil Hotch fabrikasının muazzam atölyelerinin etrafından dolaşmak üzere otoyoldan ayrıldı ve gar mahallesine yöneldi.

– İşte geldik. 62 frank artı dönüş için de 20 frank.

Ceplerimi karıştırıp istediği parayı verdim.

– Eh, anlaşılan hiç de cömert değilsiniz. Ya bahşiş? Onu kime saklıyorsunuz?

Üstümü başımı silkeleyerek camdan içeri eğildim.

– Temizleyiciye! Giysimi temizletmek için o paraya ihtiyacım var...

Taksi lastik gıcırtıları arasında hareket etti. Otoyola doğru giderken hâlâ şoförün söylenmelerini, köpeğin havlamalarını duymaktaydım.

V

Fotoğraf stüdyosu bir yıl önce nasılsa hâlâ öyleydi. Kapıyı ittim; bir çıngırak sesi, boş film rafını düzenleyen genç bir kadına geldiğimi haber verdi. Bana dönerek ne istediğimi sordu. Kusursuz bir yüzü vardı; hatları düzgün ve yumuşaktı. Çıkık elmacık kemiklerinin ve gözlerinin altına serpiştirilmiş, çok açık renk çiller, saçlarının rengini de çağrıştırıyordu. Ses tonundaki uyum kekelemesinin yarattığı güçlü asabiyeti bastıramıyordu.

– Ne... ne.. is..temiş..tiniz?

– Ben Müfettiş Cadin, Bay Rosner'i görmeye gelmiştim. Hâlâ burada çalışıyor değil mi?

Bana cevap vermek zorunda hissetti kendini. Bu işkenceye bir son verip söyleyeceklerini yazıyla iletmesini haykırmamak için dişlerini

ve yumruklarımı sıktım.

– Ba..babam.. be..lediye.. için.. Es..ex parkıyla... il..gili.. bir röportaj yapıyor.

– Sağ olun, onu "Dostlar Barı"nda beklediğimi söyleyin.

Yarım saat sonra fotoğrafçı yanıma gelmişti, yine aynı iri kıyım, üzerinde yine dizleri aşınmış siyah kadife takım elbisesi ve boynunda Leica'sı vardı. Keyifli görünüyordu.

– Bu ne sürpriz müfettiş! Kızımın söylediklerine inanamadım. Yoksa geri mi dönüyorsunuz?

– Hayır, bir görev nedeniyle Toulouse'dayım. Özel denilebilecek bir soruşturma yürütüyorum... Bu vakaya bağlı olaylarla ilgili olarak bugün tesadüfen adınız geçti.

Bana doğru eğildi; tek kelime söylemeden, devam etmem için işaret etti. Kısaca Thiraud dosyasını özetleyiverdim.

– Peki, benden ne bekliyorsunuz müfettiş?

– Bana Ekim 61'le ilgili anılarınızı anlatmanızı. Özellikle de Faubourg Poissonnière civarında dolanmışsanız. Raporda adınızı geçirmeyeceğim, söz veriyorum. Tek istediğim o gece olup bitenleri tam olarak anlayabilmek. Kimse konuşmak istemiyor, hiçbir iz yok... Bernard Thiraud Toulouse'da öldürülmeseydi muhtemelen ben de hiçbir şey bilmemeye devam edecektim.

Rosner sandalyesinin arkalığını dayanıp sallanmaya başladı.

– Geçmişi kurcalamak ne işinize yarayacak müfettiş? Anılarımı deşeleyip size katilin adını vereceğimi ummuyorsunuz sanırım. O gece, onlarca bobin film harcadım, kabaca 350'ye yakın fotoğraf. Aynasızlar dışında hiçbir Avrupalının fotoğrafını çektiğimi anımsamıyorum.

– Güvenlik güçleri arasında da ölenler oldu mu?

– Hayır, hiç olmadı, yaralanan bile yoktu. Ama C.R.S.'ler benden avcı pozunda resimlerini çekmemi istemişlerdi, yani ayağını yerde yatan bir Cezayirlinin üzerine koymuş bir halde... Düşünüyorum da bu beni gerçekten çok şaşırtmıştı. Göstericilerin silahları yoktu; olayın hiçbir anında karşılık vermeye çalışmadılar. Olsa olsa kaçmaya ya da binaların girişine sığınmaya çabalıyorlardı. İrtibat görevlilerinin söylediklerinin tam tersiydi durum. Karışıklığın başlangıcında, Polis Hizmetleri Koordinasyon Komitesi, yani Valilik'te bulunan bir kriz birimi, Madeleine ve Champs-Elysées'de, F.L.N. tarafından vurulan ona yakın polisten söz etti. Yedekte bekleyen bir seyyar jandarma aracıyla

hemen oraya ulaştım. Radyoyu duyduklarında çıldırmış gibiydiler... gerçek yırtıcı hayvanlara dönüşmüşlerdi. Oysa o mevkide hiçbir şey yoktu. Soruşturduk; bizimkilerde en ufak bir sıyrık bile yoktu. Buna karşılık o andan itibaren Cezayirliler ayvayı yediler. On beş dakika içinde altı ceset saydım... Yaralılardan söz etmiyorum bile. Madeleine'den Opera'ya indim. Mahallede çok ciddi çatışmalar cereyan ediyordu. Bir sahne gözümün önünde: C.R.S.'lerin kovaladığı bir grup gösterici, Capucines Bulvarı'ndaki Café de la Paix'ye sığınmıştı. Aynasızlar kafeyi basmaya bile gerek duymadılar. Müşterilerle çalışanlar içeri girenleri birer birer tutup polise veriyorlardı. Parça parça gözümün önüne geliyor... Az önce, Olympia'nın önünde durmuş, bir grup yakalanmış göstericinin fotoğrafını çekmiştim. Gösterinin afişi gözümün önünde... Bir Jacques Brel gösterisi, bunu da kadraja almıştım. Daha sonra bir motosikletli polis beni İtalyanlar Bulvarı'nın yukarısına, Richelieu-Drouot'ya götürdü. Üçüncü C.R.S. bölüğüne ait yirmiye yakın araç, République yönüne doğru hareket etmeye hazırlanıyordu. Ben de onları takip ettim.

– Hep aynı motosikletle mi?

– Hayır, onların vasıtalarından biriyle. Tepeden tırnağa silahlıydılar. Tüfekler, tabancalar, el bombaları, copları saymıyorum. Hepsi harekete geçmeden önce fotoğraflarının çekilmesini istiyordu. Çoğu Cezayir'de savaşmıştı daha önce. Şoför Oran bölgesinde bir D.O.P.'ye* komuta etmişti.

– Neye komuta etmiş?

– Bir Koruma Harekât Birliği'ne. Bu 15, 20 askerden oluşan bir tür birlikti, amaç yerlilerle bağlantılar kurarak küçük bir coğrafi bölgeyi kontrol etmekti. Giderek bunların görevi sadece, tüm imkânlarla, asilere yardım eden şebekeleri çökertmeye dönüşmüştür. Elektrikten çok söz edildi, ama bu en kötüsü sayılmazdı. Ayak tabanlarına kaynak lambası tutulması da en kötüsü sayılmaz! Ah D.O.P.'ler! Eskiden havuzların girişinde üstünüzü ararlardı. Bunu hiç görmedinizdi değil mi müfettiş? Küçük, kişisel şampuan drajeleri! Kafa yıkanması, beyin yıkanması. Sizin o geceye tekrar dönersek, Rex Sineması'nın biraz gerisine kamyonlarıyla bir baraj kurmuşlardı, çok geçmeden patırtı başladı. Midi-Minuit Sineması'nın lobisine saklanmıştım. O gün gösterdikleri fil-

* D.O.P.: Dispositif Opérationnel de Protection (Koruma Harekât Birliği).

min adını hâlâ anımsarım: *Ceset Toplayıcı*, başrollerde Boris Karloff ve Bela Lugosi vardı.

– Sinema Merkezi'ne gitmeme gerek kalmadı.

Marc Rosner sustu; patrona işaret ederek iki kahve daha istedi.

– Öyle mi, neden?

– Görünüşe göre Roger Thiraud öldürülmeden önce bu sinemaya gitmiş. Cesedin üzerinde Midi-Minuit'ye ait bir bilet bulunmuş.

– Cebine niye bir sinema bileti tıkıştırsınlar anlamadım. Tarih öğretmenlerinin de korku filmlerinden hoşlanmaya hakları vardır. Bana gelince, ben işimin büyük kısmını işte orada gerçekleştirdim, gözüm vizörden ayrılmadı. Size şunu söyleyeyim, o an için en önemli olan fotoğraf çekmekti. Çünkü olan biteni tam olarak göremiyordunuz, sadece ışık, kalabalıklar, kadraj. Fotoğrafçı bir tanık değildir; bu rolü çektiği film oynar. Düğmeye bastığınız sırada bir görüntüyü sabitlersiniz ama ne olduğunu anlamazsınız. Salvador'da bir röportajcının fotoğrafını anımsarsınız, kendisine nişan alan askerin resmini çekerken. Asker tetiğe basarken o da deklanşöre basıvermişti, hayatını tehlikeye attığının bilincindeydi elbet ama bunu tahlil edemiyordu. Objektif ekran görevi görüyordu. Belki sizin adamınızın öldürülüşünün de fotoğrafını çektim, ama onu görmediğim kesin.

– Kendinizi zorlamayın Rosner, bana yardımcı olmak istememenizi de anlarım... Hiçbir zorunluluğunuz yok.

– Yanılıyorsunuz müfettiş, kaçmıyorum. 17 Ekim benim için çok önemli bir tarihtir. Polislik kariyerimin sonunu belirler. Sizi güldüreceğim belki ama bu işi gerçekten seviyordum. Yirmi yıldır kimseye bundan söz etmedim. Her şeyi unutacağıma dair kendime söz vermiştim. Bugün, böyle birdenbire, çıkageldiniz. Kalbimin ta derinliklerindekileri çıkarmamı istediniz. Şu kafamdakileri bir sıraya koymama izin verin. Sanırım Faubourg-Poissonnière Sokağı'ndan geçtim, *Humanité* gazetesinin önünden... Gymnase adlı barda bir kahve içtim. Belçika televizyonundan da bir ekip vardı. Gözlerine inanamıyorlardı: Wallonlarla Flamanlar arasındaki kavgalar nelerine yetmiyordu ki. Müzik kutusunun arkasına sığınmışlardı, kameraman boyuna film değiştiriyordu. Bence çok işe yarar şeyler çekemediler, bir kere ortalık çok karanlıktı, etrafa ışık seti kurup, polisleri aydınlatacak halleri yoktu elbet. Ben flaşla çalışıyordum. Kahveden sonra yana geçtim: Tiyatroya. C.R.S.'ler bir yolunu bulup kulislere sızmış Cezayirlileri dışarı çıkar-

makla meşguldüler. Biraz soluklanmak için dokuza kadar orada kaldım. Tiyatronun müdürü bana bir kadeh şampanya sundu, bir oyunun prömiyerini kutluyorlardı, beni herhalde bir magazin fotoğrafçısı sandılar.

– Bulvarın öte yakasında bir şeyler fark etmediniz mi? Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'na doğru...

– Etmedim... Üzgünüm müfettiş. Tiyatrodan ayrılınca doğru yakalanan göstericilerin götürüldüğü Versailles kapısındaki Sergi Parkı'na gittim. Valilik yeterince büyük ve yakın bir stat bulamamıştı. Colombes Stadı'na da savaş tutuklularını doldurmak hoş olmazdı. Neyse Bonne-Nouvelle'de ortalık ana baba günüydü. En çok ölü ve yaralı oradaydı. Valilik binasının avlusu hariç.

– Yani göstericiler Valilik binasının içinde mi öldüler diyorsunuz. İmkânsız, içeri girmeyi asla başaramazlardı.

– Hayır, o çılgınlık gecesinde hiçbir şey imkânsız değildi. Hükümet üç ya da dört ölüm olayını kabul etti... Gerçeğe yaklaşabilmek için bu sayının en az elliyle çarpılması gerek. 18 Ekim'de, sabahın ikisinde Adli Tıp Enstitüsü'nden bir ekip çağrıldı, yeraltı otoparkı çalışmalarından önce Notre-Dame'a bitişik olan küçük bahçedeki 48 cesedi teslim aldılar. Bir teki bile kurşunla ölmemişti. Hepsine konulan teşhis aynıydı. Copla dövülme. Yaygın dedikodulara göre bunlar sorgulanmak üzere doğrudan Valilik merkezine getirilmiş F.L.N. sorumlularına aitti. Bunlar birinci katta bir odada gözaltında bulunduruluyorlardı. Birden kapı açılıp ellerinde makinelileriyle bir düzine polis içeri dalıvermiş. Tutuklular son saatlerinin geldiğini sanmışlar ve hepsi dipteki kapıya yüklenmişler, kapı bunların baskısı sonucu kırılmış. Tesadüfen bu kapı da doğrudan vali kurmay heyetinin toplantı salonuna açılıyormuş. Kurtuluş yok yani. Valiyle bastırma operasyonlarını koordine eden adamları bu gürültüyü duymuşlar. Önce F.L.N.'in merkezi bastığını sanmışlar. Mevcut bütün nöbetçiler tutuklulara doğru yönlendirilmişler. Sonuç 48'e 0. Güzel bir skor. Bu sayıların yanında bugünkü zarar ziyan çok hafif kalıyor. Bunları size anlatıyorum müfettiş, ama resmi kayıtlara göre bunlar hiç yaşanmadı. Hiçbir delil yok. Bu 48 cesetten hiçbir iz yok. Enstitü her ölüm için çok ciddi ve gerçeğe uyan bir sebep buldu. İstikamet: Tarihin yeraltı zindanları... Herkes için de öyle, unutulup kalmaları daha iyi. Bunları yüzeye çıkarmaya uğraşmayın; Drakula gibi yaparlar sonra, sizin kanınızla can bulurlar.

İlk kez, Rosner başından beri sürdürmekte olduğu o alaycı tavrını yitirmişti. Masaya dayanarak doğruldu.

– En karanlık olaylara burnunuzu sokmakta üstünüze yok müfettiş, ama boka çomak sokmakla ondan sıyrılınmaz.

– O zaman nasıl?..

– Sadece başkalarını da o boka batırmakla.

*

Paris'e trenle döndüm. Kuzey Garı'na ayak bastığımda saat daha beş olmamıştı. Az sayıdaki yolcu hızlı hızlı otobüs duraklarına doğru yürüyordu. Seyyar satıcıların arasından geçip küçük meydana ulaştım. Gri meydan bomboştu. Önümde kızıl saçlı bir kadın yürüyordu; dalgın dalgın bacaklarının hareketini izliyordum. Her adımında eteğinin kumaşı geriliyordu. Slipinin çok hafif ama varlığı asla yadsınamaz izi meydana çıkıyordu her seferinde. Bakışım öylesine ısrarlıydı ki kadın kafasını çevirdi ve tepeden tırnağa beni süzdü; meydan okuyan bakışlarını benim bacak arama dikmişti. Üzerinde Nathalie yazan bir tişört giyiyordu. Doğu Garı yönünde uzaklaştı.

Aklıma Bayan Thiraud'ya bir ziyarette bulunmak geldi ama sonra vazgeçtim. Telefon ederek randevu istemek ve yer ve saat seçimini ona bırakmak daha doğru olacaktı. Ville de Bruxelles adlı barın tezgâhına dirseklerimi dayayıp bir Gueuse ısmarlarken kafama bir fikir takıldı. Defterimi çıkarıp garsondan Belçika'dan bir telefon bağlamasını istedim. Beş dakika sonra Fransızca yayın yapan Belçika Radyo Televizyonu'nun santralındaki kız ne arzu ettiğimi soruyordu.

– Araştırmalar ve röportajlar bölümünden Bay Deril ya da Bay Teerlock'la konuşmak istiyordum. "Dokuz Milyon" adlı magazin programı için çekilmiş bir filmle ilgili olarak.

– Belki 10 yıldır bu magazin programı yayınlanmıyor. 73'te yayından kaldırıldı. Üstelik nüfusumuz da on milyonu geçti. Bay Teerlock geçen yıl emekli oldu ama size Bay Deril'i bağlayabilirim. Akşam haberlerinin aktüalite konularından sorumludur kendisi.

Söz konusu haber programının tarihçesini dinlemekten kurtulmak için karşılık vermedim, Jean Deril'in odası bağlandı.

– Alo, Ben Toulouse'dan Müfettiş Cadin. Babası Paris'te, Ekim 1961 olayları sırasında öldürülmüş bir gencin ölümünü araştırıyordum.

Fransa'da bu konuda çok az belgemiz var, en azından ulaşabileceklerimiz çok az. Sizin o dönemde çekmiş olduğunuz filmleri görmek isterdim...

– Beklenmedik bir durum. Hele de bir polis tarafından... Yirmi yılın sonunda Fransız adaletinin bu belgelerle pek ilgilenmediğine inanmaya başlamıştım. Onları size sunabilirim. İsterseniz bir tarih saptayalım.

– Bakın, Kuzey Garı'ndayım. Bir sonraki Brüksel treni 17.45'te kalkıyor. Yani sizinle bu akşam sekizden itibaren buluşabiliriz.

– Kararlı adamların arkadaşlığından hoşlanırım müfettiş. Anlaştık. Ama Reyers Bulvarı'ndaki televizyon merkezine gelmeyin, orada olmayacağım. Jeu de Balle Meydanı'ndaki bit pazarında çekim yapıyoruz, Merkez Garı'na taksiyle iki dakika... Bizi mutlaka tanırsınız, üç tanemalzeme arabamız, bir de reji arabamız olacak. Siz tam olarak neyi görmek istiyordunuz? Teerlock, on dakikalık bir yorumlu kurgu hazırlanıştı ama hiç gösterilmedi. Herhalde sizin büyükelçiniz işe karışmış olmalı! Ama yine de arşivimizde aşağı yukarı bir saatlik sessiz görüntü mevcut.

– Kurgu beni ilgilendirmiyor. Elinizdeki filmi göreyim yeter. O zaman, bit pazarında buluşmak üzere....

İnsanın kendini maceranın göbeğinde hissetmesi için bir sınır geçmek yetiyordu. Cambrai, Valenciennes, Mons!.. Belçika topraklarına sızacağım için şimdiden keyifleniyordum. Bu ülkeye son girişim iki yıl öncesine denk düşüyordu. O zamanlar Hazebrouck'ta, umutsuzluğun en derinine gömülmüş bir halde çalışıyordum ve sık sık kendimi şafakta kapanan bir meyhanede buluyordum. Yine böyle dibe vurduğum günlerden birinde patrona kahvemi Brüksel'de içip, kahvaltıya buraya yetişeceğime dair söz vermiştim. Aslında kırlarda bir tur atıp sonra da gelip onlara bir hikâye anlatabilirdim. Kimse fazlasını beklemiyordu. Tek istedikleri bir geceyi daha devirmekti. Ama bu kadarla da yetinmedim ve onlara bileti getireceğime söz verdim. Parkurun Paris-Dakar'a benzer yanı yoktu ama yine de elli kilometre ötedeki denizi bile görmemiş bazı Hazebrouck'lu tüketiciler epey etkilenmişti. Tabii Dunkerque'e doğru uzanan kıyının ötesindekine "deniz" diyebilirsek! Bray les Dunes, Loon plage, Wissant, Ambleteuse! Bu isimlerin kulağa Saint-Tropez, Ramatuelle ya da Juan-les-Pins gibi gelmesi için epey bir çaba gerekir.

Üç yüz kilometre yapmam gerekiyordu; gidiş sorunsuz geçti. Tournai yoluyla Brüksel'e vardım ve kendimi adeta savaştan çıkmış bir şehrin göbeğinde buldum, her taraf delik deşikti, her yere yön değiştirme, yasak yön levhaları koymuşlardı. Eski kente ulaşmak neredeyse bir saatimi aldı, orada da koca bir tabela metro kazı çalışmalarının süresi konusunda ziyaretçileri uyarıyor ve anlayışlarından dolayı onlara teşekkür ediyordu. Etrafta hiçbir açık dükkân yoktu, bu durum savaş halindeki bir kentten geçtiğim duygusunu daha da güçlendirdi. Belçikalı köstebeklerin yoluma açtıkları bütün tuzakları atlattım. Büyük Meydan'a park ettim. Sütunların altında kırmızı bir fener parlıyordu. Kör kandille aydınlanan vitrine yaklaşırken, tezgâha çarpan serin bira bardağının sesini hayal ediyordum. Barmene siparişimi bildirmek üzere seslenmeye hazırlanarak kapıyı açtım. Mahalle karakolundaki nöbetçi polislerin hayreti neredeyse benimkinden fazlaydı.

O gece, sadece, kırmızı fenerin Büyük Meydan'daki karakolu gösterdiğini öğrenmekle kalmadım, Notre-Dame de Paris Kilisesi'ndeki iç avlunun ortasına çakılı bakır (altın olduğunu iddia edenler bile oldu) bir çivinin belli başlı Fransız ulusal karayollarının başlangıç noktasını simgelediğini de öğrettiler bana. Dönüşte, Halle yakınlarındaki kıyı köşe bir barda geçiyordu bu sahne. İlk bakışta pembe bir flamingo sandığım şeyin yanına, yüksek bir tabureye tünemiştim. Vaat edilen birayı yudumlarken çevreyi tanımaya çalışıyordum: Bir kenar mahalle geneleviydi, flamingo sandığımsa, pembe muslinlere sarınmış, geç kalmış bir kamyoncuyu bekleyen bir orospu.

Patron, sır vermeye hazır, savaştan önce Paris'te yaşamış olduğunu anlattı. Tek satıcısı olduğu birkaç şişe alkollü içkiyi övünerek gösterdi. Vişne likörünü öve öve bitiremiyordu, Fransız-Belçika dostluğu şerefine kadeh kaldırmaya zorladı beni. Sonra yine Notre-Dame'daki çiviyi anlatmaya başladı...

Tren Merkez Garı'na sekiz buçuktan biraz önce girdi. Bir taksiye atlayıp, Jeu de Balle Meydanı'na gitmek istediğimi söyledim.

– Oldu beyim, aslında dümdüz gitmemiz gerekir, ama yol çalışmaları nedeniyle Saint Gudule'den sapacağım.

– Hâlâ mı metro çalışmaları?

– Hayır. O bitti. Şimdi garı genişletme çalışmalarına başladılar. Bakın, işte Saint Gudule Kilisesi. Belçika Ulusal Bankası'yla Sabena Havacılık Şirketi binası arasında... Ülkede her şeyi yıkıp döküyorlar. San-

ki sizin ülkede Défense binalarını Notre-Dame kulelerinin sağına soluna taşımaya karar vermeleri gibi. Bu gidişle Manneken-Pis'yi de öyle bir yere koyarlar ki işemesini görmek için para atmak zorunda kalırsınız!...

Beni Haut Sokağı'yla Renards Sokağı'nın kesiştiği yerde bıraktı. Meydanın etrafı bir polis kordonuyla çevrilmişti. Deril'in adını söylemek barajın aralanması için yeterli oldu. Ben de hemen Blaes Sokağı'nın kuytusunda duran reji kamyonuna yöneldim. Kırçıl saçları omuzlarında dalgalanan ellilik bir adam, metal çerçeveli, yuvarlak gözlüğünün ardından gözlerini bana dikti.

– Yönetmen Bay Deril'le randevum vardı.

– Tam adamına çattınız müfettiş. O benim. İzin verirseniz bir dakika sonra emrinizdeyim. Vincin hareketleri için bir iki işaret noktası belirlemem gerek.

Bakışlarımla onu izledim. Bir grup teknisyenin ortasında, kafasını, kollarını, saçlarını sallayarak komutlar veriyor, önerileri dinliyordu. Yerimden kıpırdamadım, çok geçmeden kamyona doğru, yanıma geldi.

– Telefonda bir bit pazarından söz etmiştiniz. Ben de turistler ve tezgâhlarla dolu bir meydan bulacağını sanmıştım.

– O dediğiniz yarın sabah olacak, müfettiş. Şimdilik, tek bir figüran bile olmadan bomboş alanı çekiyoruz. Belli bir güzergâhı takip ederek, kamera binaların cephelerini ve zemini çekecek. Yarın sabah saat on bir gibi pazar kurulduğunda da aynı parkuru bir kez daha izleyeceğiz... Neyse, Paris'ten böyle alelacele, en az benim kadar iyi bildiğiniz bir konuyla ilgili çekimi izlemeye gelmediniz herhalde? Bit pazarları Brüksel'de icat edilmedi.

– Hayır, üstelik benim de pek vaktim yok.

– Cezayirlilerin gösterisiyle ilgili bu filmle ilgilenen ilk Fransız değilsiniz. Ülkenizin güvenlik birimleri R.T.B.F.'ten bu filmin orijinalini ve kopyalarını satın almak istediler ama yönetim yanaşmadı. Galiba bu kıyımın sorumluları emirlerinin sonuçlarıyla ilgili fazlaca konuşulmasını istemiyorlar. Böyle bir istekte bulunmalarının ardından neredeyse yirmi yıldan fazla geçti. Teerloch'un bir söyleşisiyle *le Soir* gazetesinde kaleme alınan bir makaleden hemen sonraydı. O zamana kadar sanırım kimse bu bobinlerin varlığını bilmiyordu.

– Sizin kanalın yönetimi hariç.

– Belçika televizyonu Fransız meslektaşlarından çok önce siyasal gücün baskısından sıyrılmayı bildi. Bugün kimse konusunu geri çekmesi için gazetecilere baskı yapamaz. Aslını isterseniz, Paris'te bulunma nedenimiz bu gösteriyi çekmek değil, Jacques Brel'in Olympia'da vereceği konserleri izlemek içindi. Anımsıyorum da, on beş gece kadar sürecek bu konserler hemen ertesi gün başlayacaktı, galayı iptal etmişlerdi. Brel eski bir anlaşmayla bağlı olarak 16 Ekim akşamı Denizcilik Bakanlığı şeref salonunda bulunmak zorundaydı. Müthiş bir afiş: Jacques Brel, Charles Trenet, Jacques Hélian orkestrası ve... Farah Diba! Belçika Büyükelçiliği'ndeki resepsiyon için de davetiye almayı becerebilmiştik. İran Şahı'yla Şahbanu'nun resmi Fransa ziyaretini bilmiyordunuz değil mi?

– Hayır, bu zevke eremedim.

– Ben Bottin'in* her sayfasını taradım. Belçika'da söylemiyorum ama Cumhuriyet Muhafızları'nın İran Şahı'na saygılarını sunması her türlü idrakin dışındaydı bence. Koca Jacques Brel'in bu serüvende ne işi olduğunu da anlayamadım.

Reji arabasına yerleşmiştik. Déril bir videoya bağlanmış monitörün önüne geçmişti. Bir kaset taktı.

– Kontrol ettim, bir saat yedi dakika sürecek. Eğer bir bölüm dikkatinizi çekerse sayaçtaki numarayı kaydedin yeter, biz de size birkaç fotoğraf gösterebiliriz. Sizi bırakıyorum, daha epey işim var.

Hepsi birbirinden tahammül edilmez resimler akmaya başladı önümden. Belgeselin birinci kısmı Paris sokaklarında ilerleyen bir araçtan çekilmişti. Silahsız, şaşkın göstericilerin, kararlı ve motive edilmiş Seyyar Muhafızlar ve C.R.S. gruplarıyla çatışmalarını gösteren bir alay resim. Sesin olmayışı şiddet sahnelerini daha da etkili kılıyordu.

Birden araba duruverdi, sonra usulca kaldırıma yanaştı. Kameramanın bir kol hareketiyle gerçekleştirdiği panoramik görüntü Porte de Villette Mahallesi'ni tanımamı sağladı. Gravereau Bankası'nın taş binasıyla o zamanlar hâlâ yerinde duran eski Mezbaha binaları. Ourcq kanalının Saint-Denis kanalıyla birleştiği, Villette havzasının karanlık enginlerinde sona erdi bu plan. Objektif birden yukarı dikildi ve kameraman Corentin Cariou Sokağı'nda koşuşturan bir grup adama zoom

*Bottin: Toul yakınlarında doğan Fransız yönetici (1764-1853). Adı bir ticaret ve sanayi yıllığına verilmiştir.

yaptı; köprü korkuluklarına doğru yönelmişlerdi. Yağmur yüzünden başlıkları ve deri paltoları parlıyordu. Birden adamın birini suya attılar. Cesedin suya değerken çıkardığı sesi duyar gibi oldum. Sonra bir başkası, bir tane daha. Aynı hareket on bir kez tekrarlandı. Ve yine ışıklar. Rex Sineması'nın cephesi, *Navaron'un Topları*'nın afişi. Bir duvardaki elektrikli süpürge Tornado'yu tanıtan tek renk baskılı afiş, yeni çıkan haftalık bir ansiklopediyi tanıtan bir başka ilanı örtmekteydi yarı yarıya: "*25 Ekim'den itibaren BÜTÜN EVREN haftada 1.50 franga.*"

Bir yakın plan önce genç bir Cezayirli kadının yüzünü gösterdi, sonra kara bir üniforma onu kapladı. Polis aradan çekildiğinde kadının yüzünün yerini bir erkek yüzü almıştı; cop indi. Çekim açısı yine değişti. Resmin bir bölümünü bir müzik dolabının üst kısmı kaplamıştı. Sabah Courvilliers'de Marc Rosner'in sözünü ettiği sahneye benziyordu bu.

Bir seyyar jandarma birliği bir avuç göstericiyi çembere almıştı. R.A.T.P. otobüsleri daha uzağa, Sentier Sokağı'na doğru park etmişlerdi. Cezayirliler itiş kakış götürülüyorlardı. Tıklım tıklım otobüsler birer birer yola koyuldular. İnsanların bazıları tehlikeli bir biçimde sarkıyorlardı arka sahanlıktan. Bu insan yüküyle şoför tek başınaydı. Yüz, yüz elli tutuklu. Ama hiçbiri kaçmaya ya da arkadaşlarını kurtarmaya çalışmıyordu. Paris kordon altına alınmıştı, her türlü kaçma girişimi peşinen başarısızlığa uğramaya mahkûmdu sanki.

Kamera sola doğru kaydı ve Bonne-Nouvelle Bulvarı boyunca ilerlemeye başladı. Sinemacı "Madeleine-Bastille" kafesinin camekânını ayrıntılı bir biçimde gösterdi.

Kaldırımda bir C.R.S. telaşsızca yürümekteydi; isyan halindeki bu mahallede hareketinin ne anlama gelebileceğine aldırmadan paltosunu çıkardı. Etrafında olup bitenlerin farkında değildi sanki, aynı şekilde yağmurun da. Kameraman bu şaşırtıcı sahneye çok takılmadı, birkaç metre geriye gidip bir yaralıya odaklandı. Bitmek bilmeyen otuz saniye geçti, sonra kamera tekrar ilerlemeye başladı. C.R.S. hâlâ aynı ölçülü adımlarla yürüyordu. Thorel Sokağı'nı geçti. Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı hizasına geldiğinde bir an duraksadı, kararsız gibiydi, sonra sapıp basamakları tırmanmaya başladı. Orada bir başka adam vardı, eli kolu doluydu, bir demet çiçek ve bir kutu pasta taşımaktaydı. C.R.S. onun yanına yanaştı.

Birinci planda elleri enselerinde, Cezayirliler toplanıyordu. Bir yüzbaşı, durmadan tutuklulara vurup duran, taşkınlıklarının doruğundaki adamlarını zaptedebilmek için bütün enerjisini kullanıyordu. Sonraki resimler Paris Operası'nın önünde çekilmişti, polis bir güvenlik kordonu oluşturmuş *Les Indes Galantes*'ı görmeye gelen seyircileri korumaya çalışıyordu. Sonra ekranda görüntü kalmadı. Stop tuşuna basıp Deril'in gelmesini bekledim. Camdan görebildiğim kadarıyla projektörlerin yönünü kontrol ediyor, spot ışıklarının yerlerini değiştiriyordu. Sonunda işi bitti ve yanıma geldi.

– Eee sürprizler var mı müfettiş? Keyifli görünüyorsunuz...

Kafamı salladım.

– Evet, aradığım adamı buldum. Bandın sonuna doğru 813 numara. Aleti çalıştırırsanız size de gösterebilirim.

Söylediğim bölüme bir göz attı, kaseti çıkardı ve asistanlarından birine vererek, Roger Thiraud'nun yanında, merdiven korkuluğuna dayanmış duran C.R.S.'in bulunduğu sahneden bir kopya çıkartmasını istedi. Omzumdan tuttu.

– Sizi akşam yemeğine davet ediyorum, müfettiş. Bizim yemeklerimizi tatmadan Brüksel'den ayrılmamza asla izin veremem. Burada daha iki saate yakın ayar işi var. Beklemekle yitirdiğimiz zaman korkunç. Ama sinema böyle bir şey! Bu işten elli adam ekmek yiyor, peş peşe her biri kendi kişisel izini bırakıyor ve kusursuz bir iş ortaya çıkarıyor. Bundan çıkarılacak derse gelince: Yönetmen gidip yemeğini yer ve dönüp geldiğinde bütün iltifatları toplar. Haydi gelin, sizi "My Father Mustache"a götüreyim. Fransa'da benzeri yoktur. İflas eden eski bir sinemayı satın alan bir öğrenci derneği işletiyor. Sinema koltuklarının yerine tahta masalar ve banklar koydular. Belçika spesiyalitelerini sunuyorlar. Her on beş dakikada bir ışıkları söndürüp sessiz, kısa metrajlı filmler gösteriyorlar, yani Laurel-Hardy'ler, Harold Lloyd'lar, Charlie Chaplin'ler ve Buster Keaton'un Malek'leri. Gece boyunca iki üç kez, bir şarkıcı ya da bir müzik grubuna şans tanıyorlar. Genelde bunlar kent meydanlarında şarkı söyleyip para toplayan tiplerden seçiliyor. İngilizler, Almanlar, Japonlar, yani her milletten adam burada sahneye çıkıyor.

Sofrada bana bir Namur yemeği tavsiye etti: Soslu yılanbalığı. Her biri bir litrelik iki Kriek de ısmarladı.

– Beğeneceksiniz, çok ünlüdür, yılanbalığım pişirmeden önce sir-

keye yatırıyorlar. Jöle içinde soğuk servis yapılıyor. Ha, bu arada aynı nehrin ikimizin de başkentlerini suladığını biliyor muydunuz?

– Yanılıyor olmalısmız, Seine Nehri'nin kaynağı Dijon civarındadır, Havre'la Honfleur arasından Manş Denizi'ne dökülür, Fransa topraklarını hiç terk etmez.

Sesli bir kahkaha attı.

– Ülkenizden söz edilince hemen alınganlaşırsınız. Elbette Seine Nehri Broukère Meydanı'nın burjuva evleri arasından akmaz, ama az çok öyle diyebiliriz... Bizim nehrimizin adı Senne, iki N'li. Ucuz kurtuldunuz. Brüksel Alphonse Allais'ye layık bir kenttir. Eski surların izlerini takip eden, Petite Ceinture'deki bulvarları ele alın örneğin. Waterloo Bulvarı Mezbaha Bulvarı'ndan pek de farklı değildir.

Balığımızı bitirdikten sonra Jeu de Balle Meydanı'na geri döndük, istediğim fotoğraf beni bekliyordu. Deril bir taksi çağırdı. Önceden taksinin parasını ödemek için ısrar etti. Araştırmalarımın gelişmelerinden onu da haberdar edeceğime söz verdim.

Paris treninde, biranın etkisini hissetmeye başlamıştım. Bu nazik milletin neden sembol olarak İşeyen Çocuk heykelini seçmiş olduğunu anladım.

VI

Bayan Thiraud, ertesi gün, akşama doğru beni kabul edebileceğini bildirdi. Randevu saatinden önceki birkaç saati Paris'i gezerek değerlendirmeye karar verdim. Merkezdeki ana caddelere vardığımda epey erkendi, ben de yirmi yıl önce, Belçikalı filmciler çekim yaparken C.R.S.'in geçtiği güzergâhı izlemeye koyuldum. O zamandan beri çok az şey değişmişti, tek fark, Walt Disney'in yeni bir çizgi filmini tanıtan Rex Sineması'nın afişi ve *Humanité* gazetesinin self servisinin yerini alan "Burger King"di.

Taraçası kaldırımın büyük kısmını kaplayan Madeleine, Bastille'in karşısından ana caddeyi kat ettim. İki katlı, üzerinde "Paris-Vision" yazısı olan bir otobüsten inen beyaz, kısa kollu gömlekli Japon turist grubundakiler, parmaklarıyla, girişinde Guy Bedos gösterisinin ilanı

bulunan Gymnase Tiyatrosu'nu işaret ediyorlardı. Beni hayretler içinde bırakarak bütün kafile, başlarında rehberleri tiyatroya daldılar. Saint-Denis kapısına doğru çıktım, önce Ville Neuve, sonra da Thorel sokaklarından geçtim. Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı biraz yüksekte kalıyor, doğrudan bulvara açılmıyordu. Bu sokağa çıkan iki merdiven vardı. Birincisi geniş ve hafif eğimli, diğeriyse dar ve dimdik. Merdivenlerin birinden ya da ötekinden birkaç basamak çıkınca büyük bulvarlardan çok farklı bambaşka bir mahallede buluyordunuz kendinizi. Çarpıcı tabelalar ve kafelerin neon ışıkları yerlerini konfeksiyon atölyelerinin başıbozuk hareketliliğine bırakıyordu. Beauregard Sokağı'ndan itibaren kumaşın saltanatı başlıyordu, terziler, biçkiciler, işlemeciler ve teyelcilerden oluşan hünerli insanlar âlemi. Bunların çoğu Anadolu'nun ya da Nil'in yaylalarından gelen iri kıyım tipler ya da bir Hindiçini sürgününden kurtulmuş ufak tefek Asyalılardı. Başlarında bembeyaz sarıklarıyla Pakistanlı ya da Bengalli atölye şefleri omuzlarında muazzam kumaş toplarıyla, köpekler, arabalar ve yayalardan sakınarak karşıdan karşıya geçiyorlardı.

Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı, bulvarlarla Beauregard Sokağı arasına sıkışmış, başlı başına bir sükûnet adacığı gibiydi. Ona adını veren kilisenin koca kütlesinin de bunda büyük payı vardı. "On Beş Basamak" barının tezgâhına dayanıp, tek kollu garsona bir bira ısmarladım. Uzun bir süre gözlerimi ondan alamadım, yarım koluyla bardakları, sandviç ekmeklerini, sosisleri kıstırıp, ekmeklere yağ sürmesini, sosisli sandviç hazırlamasını, limon sıkmasını, bu beceri karşısında ağzım bir karış açık izliyordum. Patron karşıma geçip, dirseklerini tezgâha dayadı. Bakışları barmenle ikimizin arasında hızla gidip geldi.

– Şaşırdınız değil mi? Buraya ilk kez mi geliyorsunuz?

Başımla onayladım.

– Müşteriler üzerinde garip bir etki uyandırıyor ama her şey gibi buna da alışılıyor.

Çenesiyle barmeni işaret etti.

– O da benim gibi eski silah fabrikası çalışanlarından. Patlayıcılar bölümünde beraber çalışırdık. Nitrogliserin. Ben tek parça sıyrılabildim. O daha şanssız çıktı. Ben elimi çektim, o kaptırdı... Şakasını yapmak gerek, ne yapalım!

– Nasıl oldu? Kaza mı?

– Evet, ama başlangıçta anlaşılmıyordu. Yıllardır benim gibi, gün boyunca nitroglikolle haşır neşir olurdu. Sonra bir gün, tatil dönüşü ilk mesai günü, bir şişeyi düşürdü. Bir yere saklanıp, kendini korumak yerine şişeyi tutmaya çalıştı. Sonucunu görüyorsunuz...

– Evet, bunlar mesleğin rizikoları.

– Evet, efendim, öyle dediler zaten. Ama bilimsel araştırmalarla uğraşanlar, istatistiklerinden yola çıkarak, bu tür kazaların pazartesi günleri ve tatil dönüşlerinde daha sık cereyan ettiğini fark ettiler. Daha yakından ilgilendiklerinde, nitroglikolün kalbi etkilediğini anladılar. Adeta bir uyuşturucu gibi! Doğruydu bu, çalışırken kendimizi çok iyi hissediyorduk. Hafta sonları ve tatilde ise tam tersi: Nitro buharlarının eksikliğini hissediyor olmalıydık. İşte o zamandan sonra kalp hastaları için nitrogliserin bazlı bir ilaç üretmeye başladılar, koroner damarları genişletiyormuş...

– Kısacası, barmeniniz, bir iş kazasının kurbanı olmadı, eli bir mesleki hastalık sonucu koptu.

– Bakın bunu düşünmemiştim.

Hesabımı ödedikten sonra "On Beş Basamak"tan ayrıldım. Merdiven boşluğundaki bir çilingir tezgâhının ilanında "dakikada anahtar" vaat ediliyor, ama camdaki kâğıtta "çilingir bir çeyreğe kadar dönecek" yazıyordu.

Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'nın 5 numarası, pencereleri süslü panjurlarla kaplı, bakımlı bir eski Paris binası idi. Giriş kapısının solunda, duvardaki beyaz mermer tabelada yaldızlı harflerle "Vinç Operatörleri Ulusal Sendika Merkezi" yazıyordu. Küçücük bir bahçeden geçip kapıdan girdim. Binanın holüydü bulunduğum yer. Kapı alınlığındaki Grek tarzından esinlenmiş gülünç bir kabartmada bir panflüt çalgıcısıyla bir kavalcı birlikte görünüyorlardı. Kapıcı odasının camında kiracıların listesi bulunuyordu. Hepsinin kaçıncı katta oldukları ve kapı numaraları eklenmişti. Cilalanmış tahta basamaklar adım attıkça gıcırdıyorlardı. Birinci katta yaldız çerçeveli ayna ve kahverenginin hâkim olduğu bir kır manzarasını gösteren bir tablo asılıydı. Üçüncü kata vardığımda soluk soluğa kalmıştım. Bayan Thiraud açmaya karar vermeden önce hızlı hızlı birkaç kez kapıya vurdum. Art arda üç sürgü çekildi, güvenlik zinciri takılı kapı birkaç santim aralandı.

– Hanımefendi, ben müfettiş Cadin, bu sabah konuşmuştuk...

Kapı birden kapanıverdi, zincir çıkarıldı, sonunda içeri girebildim.

Roger Thiraud'nun dul eşi kırk beşinden fazla olmamalıydı, ama yaşadığı münzevi hayatı onu yaşlı bir kadına dönüştürmüştü. Kamburu çıkmış, dizleri hafiften bükük bir halde, ayaklarını sürüyerek önüm sıra koridoru geçti. Sessizce parkelerin üzerinden kayıyordu sanki. En küçük bir hareket için inanılmaz bir gayret sarf ediyor gibiydi. Derin bir soluk alarak, tığla örülmüş yün bir kılıfla kaplı koltuğun üzerine atıverdi kendini. Boş bakışlarını bana dikti.

Oda karanlığa gömülmüştü. Bütün panjurlar kapalıydı, içeri hava girsin diye tek bir pencereyi açık bırakmıştı kadın. Aralıklardan güneş ışınları sızıyordu. Bir sandalye alıp masanın yanına yerleştim.

– Bu sabah da size bildirdiğim gibi oğlunuz Bernard'ın ölümünü araştırıyorum. Şimdilik olay çok esrarengiz görünüyor, araştırmalarımızı yönlendirecek hiçbir ciddi ipucuna sahip değiliz. Hiçbir düşmanını bulamadık, duygusal hayatı son derece sıradan görünüyor... Yine de açık söylemek gerekirse, belli bir dönem benim ilgimi çekiyor, oğlunuzun göremediği bir gün, babasının öldüğü gün...

Karşımdakinin tepkilerini inceledim ama kocasının ölümünden söz edilmesi bile tutumunda hiçbir değişikliğe yol açmadı.

– ... Tesadüfen kocanızın hangi dramatik şartlar altında öldüğünü öğrendim. Tabii bunu ispatlayacak hiçbir şey yok elimde ama, oğlunuzun da babasıyla aynı nedenlerden ötürü öldürülmüş olabileceğini düşünüyorum... Siz ne dersiniz?

Bir duvarla, bir canlı cenazeyle konuşuyor gibiydim. Bayan Thiraud'nun gözleri hâlâ üzerimdeydi ama bu gözler beni görmüyor, bakışları sanki beni delip geçiyor, arkamda, uzaklardaki bir yere odaklanıyordu. Konuşmamı sürdürdüm.

– ... 1961'de hiçbir soruşturmanın açılmadığını ve kocanızın Cezayirlilerin gösterileri sırasındaki resmi kurbanlar arasında sayıldığını da biliyorum. Kimin kurbanı? Kuşku duymaya hakkımız var sanırım. Bu hatayı düzeltmek için geç kalmadık umarım. Bununla ilgileneceğim.

İlk kez harekete geçti, ayağa kalktı ve küçük büfenin üzerine dayandı.

– Müfettiş bey, bütün bunlar geçmişte kaldı. Şimdi bütün bu olaylara geri dönmeye ve sorumlulukları didiklemeye gerek yok...

Her kelimenin arasında uzun uzun duraklıyor ve cümlelerinin sonunda uzun uzun soluk veriyordu.

– ... kocam öldü, oğlum öldü. Onları geri getiremezsiniz. Hayatı-

mın böyle geçmesini kabullendim ben. En kısa zamanda onlarla buluşmak istiyorum.

– Neden saklanmak istiyorsunuz? Roger Thiraud bir gösteri sırasında kurşunla vurulmuştu. F.L.N.'e yardım eden bir şebekeyle ilişkisi olduğunu biliyor muydunuz?

– Yanılıyorsunuz. Kocam siyasetle hiç ilgilenmezdi. Kendi işiyle, tarihle ilgilenirdi o. Okulda da, evde de bütün vaktini hep bu konuya ayırırdı. Öldüğü akşam, her zamanki gibi, son dersini vermiş evine dönüyordu.

İhtiyarlara özgü hareketlerle odada dolaşıyor, sokağa bakan pencerelerin civarına yanaşmamaya özen gösteriyordu. Sadece merakımdan pencerelere yaklaştım, ama hareketim onda tam bir paniğe neden oldu. Soluk soluğa karşı duvara dayandı.

Pencerenin etrafındaki alan sanki bir *no man's land* gibiydi, her tarafı toz kaplamıştı. Kimse bu alana el sürmüyordu anlaşılan. Birden perdeleri tutup açtım. Pencerenin kanadı hafifçe tutukluk yapıyordu. Açmak için biraz çaba harcadım. Daha sonra panjuru tutan kolu kaldırdım. Gün ışığı içeri doluverdi, güneş Bayan Thiraud'nun dayandığı duvara vurdu. Eğildim. On metre aşağıda insanlar, sadece ondüle damını görebildiğim çilingirin önünde birikmişti. Bir grup delikanlı Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'nın basamaklarını tırmanıyordu.

Tam bir isteri krizine tutulan Bayan Thiraud mutfağa sığınmıştı. Vücudu asabi tiklerle, titremelerle sarsılarak ağlıyordu. Kolumu omzuna attım.

– Sizin kötülüğünüzü istemiyorum hanımefendi. Ben buraya size yardıma geldim. Korkmadan gelin...

Bileklerinden tutup yavaş yavaş, onca korktuğu yere doğru çekmeye başladım. Bir taraftan da konuşarak onu yatıştırmayı sürdürüyordum. Pencereye yaklaştıkça acısı daha da artıyordu. Bağırıp çağırıyor, ama hiç direnç göstermeden, kendisini götürmeme izin veriyordu. Onu yanıma çekmeyi ve kollarını pencerenin çıkıntısına dayamasını sağlamayı başardım.

– Gözlerinizi açın, yalvarıyorum size. Yirmi iki yıl geçti üzerinden, artık korkacak hiçbir şey kalmadı.

Gevşedi, ağlayıp sızlanmayı kesti. Önce gözkapakları hafiften kalktı, sonra hemen indi. Kirpikleri yine kımıldadı. Sonunda bir anda sokağa bakmaya karar verdi.

– Buradaydınız, değil mi? Öldürüldüğü sırada burada onu bekliyordunuz? Söyleyin... Kimse sizden tanıklık etmenizi istemedi değil mi?

Usulca camın yanından uzaklaştı ve gidip koltuğa oturdu. Bu tecrübe onu değiştirmiş, adeta daha güçlü, daha genç kılmıştı, gerçek yaşına geri dönmüştü sanki. Yüzünü bana çevirdi.

– Evet, pencereye dayanmıştım. Roger'nin son dersi saat beşte bitiyordu. Normalde, en azından iki saat önce dönmüş olması gerekirdi. O dönemde çok kaygılıydım. Bernard'a hamileydim, dışarı çıkınamı engelleyen çok zor bir gebelikti. Bir erken doğuma engel olmak için evde kalmak zorundaydım. Roger de geç kalacağından söz etmemişti. Ve birden gösteri başlayıverdi. Çığlıklar, itişip kakışmalar, patlayan el bombaları, silah sesleri. Deliye dönmüştüm. Boyuna kocama bakmak için pencereye, merdivende duyduğum her ayak sesinde de kapıya koşuyordum. Bir ara sokakta onu gördüm, eve doğru geliyordu. Bugünmüş gibi hatırlıyorum. Elinde bir buket mimoza ve bir pasta kutusu vardı. Sokaktaki birkaç basamağı tırmandı sonra durup, korkuluğa dayanarak olayları, coplamaları izlemeye başladı. Ona gelmesi, oyalanmaması için sesleniyordum ama gösterinin gürültüsü sesimi boğuyordu.

– Yalnız mıydı?

– Başlangıçta evet, ama az sonra, polis üniformalı biri, bir C.R.S. sanırım, yanına geldi. Davranışları normal değildi, yağmura ve soğuğa rağmen deri paltosunu koluna almıştı. Sonra kocamın arkasına geçti ve koluyla kafasını kıstırdı. Öteki elinde bir tabanca vardı. Avazım çıktığı kadar haykırdım, ama boşuna. Aşağı inmek istedim ama Bernard yüzünden odanın bir ucundan ötekine zor gidiyordum... Karnım yüzünden yani. Zavallı Bernard!..

– Böylesine anıları canlandırdığım için özür dilerim, ama başka çarem yoktu. Belçikalı bir filmci bu sahnenin bir kısmını filme çekmiş. Bulvarın öteki yakasında, Gymnase Tiyatrosu'nun önündeymiş. Bu belgeden alınmış bir fotoğrafım var. Kocanızın son anları söz konusu. Katilin yüzünün yarısı görünmüyor ama yine de tanınabilir. Görmek ister miydiniz?

Kabul etti. Bir gece önce R.T.B.F. stüdyolarında gerçekleştirilen resmi gösterdim.

– Onu tanıdınız mı?

Kafasını salladı.

– Hayır, müfettiş. Bu adamı hiç görmedim. Kocamı polislerle bir-

likte asla görmedim ve onu neden öldürdüklerini de anlayamıyorum.

– Son bir şey daha hanımefendi ve bitiriyorum. Az önce kocanızın dersinin saat beşte bittiğinden söz etmiştiniz. Bundan iki saat sonra buraya gelmiş olmasını nasıl açıklayabilirsiniz? Oysa liseden bulvara çıkış ancak on dakika alır.

– Nedenini bilmiyorum müfettiş, böyle oldu, o kadar.

– Sık sık gecikir miydi?

– Haftada bir kez, bazen iki... Bakın müfettiş, hamileliğim her türlü yakın ilişkimizi yasaklıyordu. Bunu itiraf etmek zor ama bu böyleydi. Roger'nin de normal bir kadınla birlikte olma ihtiyacını anlayabilirdim. Bunda ne kötülük olabilir?

– Yok elbet. Üzgünüm, ama mesleğim bu tür mahremiyeti aşan soruları gerektiriyor. Bu soruları sormamın nedeni Roger Thiraud'nun cebinden çıkanların listesinde bir de sinema bileti olması. Kesinleştirmek gerekirse, "Midi-Minuit" sineması. Sanırım gerçek burada yatıyor. Yirmi yıl önce, saygıdeğer bir tarih öğretmeni fantastik filmlere olan ilgisini açıklamaktan kaçınabilirdi... karısına bile. Biletin numarası bende, yarın adamlarımdan birini gönderip Ulusal Sinema Merkezi'nden kuponun kesildiği tam tarihe baktıracağım.

Gülümsedi. Biraz da güçlü bir kaygıyla, belki de yirmi iki yıldır ilk kez gülümsemiş olabileceğini düşünmekten kendimi alamadım.

– Kocanız tesadüfen öldürülmedi. Besbelli katil belli bir plana göre hareket ediyordu, kurbanın eşkaline sahipti. Bu açıdan Belçikalıların çektiği film bize epey bir şeyler söylüyor. C.R.S. ya da C.R.S. kılığına girmiş olan adam, ininden çıkarak duraksamadan Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'na yöneliyor. Yöntemlerine bakılırsa karşımızdaki bir profesyonel, Toulouse'da öldürülen oğlunuzun olayında olduğu gibi. Ya da, zor bir olasılık, kocanız bir başka hedefin tıpatıp aynısıydı. Hayır, bence hedefin ta kendisiydi. Kocanız birini rahatsız ediyordu, öylesine ki gerçek bir infazın kurbanı oldu. Kocanızın hiçbir siyasi, sendikal, hatta insani amaçlı bir eylemin içinde olmadığından emin misiniz?

– Hayır, söylediğim gibi. Bu gecikmeler, sizin sözlerinize dayanarak söylüyorum bu sinemaya gitmeler dışında kocamın hiçbir esrarengiz yanı yoktu. Roger evde asla bu konulara değinmedi. Edebiyattan

ya da tarihten söz ederdik. Ortaçağa tutku derecesinde bağlıydı, doğduğu kent, Drancy'yle ilgili bir tür monografi yazarak rahatlıyordu. Hâlâ orada, Seine-Saint-Denis'de yaşayan ebeveynine çok bağlıydı. Bois-de-l'Amour Sokağı'nda oturuyorlar. Hep merak ederim, acaba o ev mi ona tarih zevki aşıladı diye...

– Nasıl yani?

– Başlangıçta bina yüzyılın başında restorana dönüştürülen bir çiftliğin bölümlerinden biriydi. Hatta birkaç yıl randevuevi olarak çalıştığı da söylentiler arasındadır. Marthe Richard yasasından sonra dörtte üçü yıkılıp yerine bir doğum kliniği inşa edildi. Kocam da orada doğmuş zaten. Gençliğinin büyük kısmını hemen iki adım ötede, mahallenin yenilenmesi sırasında nasılsa yıkılmaktan kurtulan bir evde geçirmiş. Bunlar sizi pek ilgilendirmez tabii... Anlıyorum. Bu yazdığı monografi oğlumdaydı. Şimdi nişanlısında olmalı, Claudine'de. Onu tanıyor musunuz?

– Evet Toulouse'da görüştük. Bu çalışmaya bir göz atmak isterim. Yarın akşam dönmeden önce onunla da görüşmeyi düşünmüştüm. İyi anlaşırlar mıydı?

– Samimi söyleyeyim, hiç bilmiyorum. Kız güçbela buraya geliyordu; Bernard zorluyor olmalıydı. Varlığının onu pek de huzurlu kılmadığının farkındaydım, ne yapayım bu da benim gücümü aşıyordu. Yaşanması kolay biri değilim. Birlikte mutlu gibi görünüyorlardı, başka da bir şey anımsamıyorum.

*

Çok geçmeden ondan ayrıldım, cilalı basamakları dikkatli iniyor, elimi tırabzandan ayırmıyordum. Sokağa çıkınca, ana caddeye doğru, sola döndüm. Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'nın basamaklarının ortasına geldiğimde başımı çevirip, Bayan Thiraud'nun evine doğru baktım. Pencereye dayanmıştı. Dostça el salladı. Bir süre ona bakıp, ben de el salladım ve metro girişine daldım. Auber İstasyonu'nda inip başka bir metroyla yola devam ettim, daha sonra R.E.R. 'i* kullanacaktım. Dalbois, Marne la Vallée'deki son durağa kadar gitmemi tavsiye etmişti.

* R.E.R. (Réseau Express Régional): Bölgesel Ekspres Ağı.

Bir kubbeyle korunan yaya yolu, garı, kent ulaşımını sağlayan farklı otobüs hatlarının birleştiği meydana bağlıyordu. Bir bakışta manzarayı şenlendirenin sadece bu hatlar olduğunu anladım!

Meydan, etrafı tepelerle çevrili, bir hendeğin ortasına kıstırılmıştı. Batıda yolu, devasa Ticaret Merkezi'nin geçit vermez cephesi kapatıyordu. Etraftaki tek neşeli görüntü tepelerden birinin üzerine konduruluverilmiş, yirmi küsur katlı, pembe binaydı. Bindiğim otobüs de tam o binanın yanından geçiyordu, dolayısıyla rahat rahat inceledim. Dış kısmı İspanyol amfiteatrlarının cephelerine oldukça benziyordu, içine hücreler oyulmuş, dairesel bir tür uzun duvar. Her yirmi metrede bir, yarım daire biçiminde bir sütun, yapı boyunca yükseliyordu. Bu kuleciklere yapılmış oyuklar asansör kabinlerinin güzergâhını gösteriyordu. Geniş bir kemerin ardında ağaçlar ve çiçeklerle bezenmiş büyük bir avlu görülüyordu. Büyük bir reklam panosunda müteahhitlerin adları ve adresleri yazılıydı: "*Büyük Tiyatro. Marne Nehri'ne bakan 630 adet eşsiz apartman dairesi, 2 veya 3 odalılar mevcut. PIC, PAC VE PAP kredileri kabul edilir.*"

Şoför, Pyramide durağını anons etti. Dalbois işyerleriyle dolu bir binanın etrafından dolaşmamı, sonra sola, su deposuna doğru sapmamı söylemişti. Sosyal meskenle villa arası evlerin bulunduğu, bir deneme sitesinde oturuyordu. Yerleşim "hücreleri", tamamen anarşik bir düzene göre yerleştirilmiş küplerin içinde yer alıyordu. Alttaki birimin damı üstteki birimin küçük avlusunu oluşturuyordu. 73 numaralı kapının ziline bastım, Dalbois açtı.

– İyi akşamlar, Cadin. Bizi ekip ekmeyeceğini merak etmeye başlamıştım.

Böyle bir fikrin bir an bile aklımdan geçmediğini iyice göstermek için bir adım geriledim.

– Hiç olur mu? Davetine icabet benim için büyük bir zevktir.

Beni yemek hazırlayan Gisèle ile tanıştırdı. Programlanabilir fırının kapağını kapattıktan sonra, elleriyle önlüğünü göstererek bana döndü.

– Özür dilerim daha üstümü değiştirecek vaktim olmadı.

Dalbois, evindeki en önemsiz dolabı bile gösterdikten sonra beni salona sürükledi. Sesini kısmaya özen göstererek televizyonunu açtı.

– İlerleme kaydettin mi?

Ona Brüksel seferimi ve Bernard Thiraud'nun annesiyle yaptığım

görüşmeyi anlattım. Belçikalı televizyoncuların video bandından çektikleri fotoğraftan söz eder etmez üzerine atladı.

– Fotoğraf yanında mı?

Önümüzdeki sehpaya, içki şişeleriyle çerezlerin arasına bıraktım.

– Bu anlattıkların inanılmaz şeyler...

Resmi gözlerine yaklaştırdı.

– ... senin C.R.S. gerçeğe benziyor. Ayırt edici işaretler yok bir tek. Mantıken bağlı olduğu birliğin ve bölgesinin numaralarını taşıyor olması gerekirdi. Öyle değil mi?

– Normal bir zamanda evet. Ama o akşam değil. Soruşturdum, o akşam bütün kurallar askıya alınmış. Bütün birimler kayıtsız silahlar taşıyorlarmış. Bu adamların kimlik numaralarını gizlemeleri konusunda emir almış olmaları da son derece mantıklı.

– Tuhaf bir maceraya atıldın. Daha önce de bu öğüdü vermiştim ama yineliyorum: koyver gitsin. Toulouse'da soruşturmanı sürdür güzel güzel. Daha fazlasını isteyen yok senden. "Takipsizlik" kararı alınıp dosya kapanacak. Kaybedecek neyin var? Hiç. Açığını kapatmak için daha az pis kokan bir başka cinayet olayı bulursun nasıl olsa. Ricard alır mıydın?

– Hayır, teşekkürler, bu sıcakta alkole dayanamıyorum.

– O zaman sofraya geçebiliriz. Strasbourg'daki zorlu yıllarımızın anısına mönüyü ben seçtim.

Gisèle Dalbois, kırıta kırıta, içinde beyaz domuz sosisli etkileyici bir lahana yemeği bulunan bir güveçle geldi ve elindekini iki Gewurstraminer şişesinin arasına koydu.

– Haydi götür Cadin, mahcup davranma. Göreceksin karım bunu iyi becerir. Bu Strasbourg tarzı bir lahana yemeği, garnitürü de şölenlere layık. Gisèle bunu Colmar usulü yapıyor: Servis yapmadan bir saat önce bir bardak kirsch katıyor. Nasıl buldun?

– Müthiş. Tebrikler hanımefendi.

Alsace şarabının yardımıyla yemeği bitirdik. Gisèle bizi terasta, serin havada kahve içmeye davet etti. Dalbois, ciddi bir suratla, önemli bir sır ifşa edecekmiş gibi bana doğru eğildi.

– Biliyorsun Cadin, biz bir azınlığa mensubuz...

Sonra o komplocu havasından vazgeçti.

– ... Sabah on Fransızdan sekizi kahve içer. Öğle yemeğinde de bunu sürdürenlerin sayısı ancak dörttür. Gün ortasında içenlerse ancak iki

kişiyi bulur ve akşam yemeğinden sonra sadece BİR kişi içer. Ve işte biz üçümüz de bu gruptanız.

Saatine baktı ve şaşmış gibi yaptı.

– ...Acele etmeliyiz, senin son trenin yirmi dakikaya kadar kalkıyor. Bizde kalmanı teklif ederdim ama çocukların yatakları biraz kısa gelir.

Fazla ısrardan kaçındım. Aile hayatı, başkalarınınki bile olsa, bana uymuyordu. Gara kadar bana eşlik ettiler. Yolda yürürken filmden alınmış fotoğrafı tekrar Dalbois'ya verdim.

– Bana son bir yardımda bulun; şu adam hakkında bilgi topla. Biliyorum kim olduğunu bulmak kolay olmaz, hele o zamandan beridir kesinlikle gizleniyor olduğunu da düşünürsek. Bir şey bulamazsan o zaman dediklerini tekrar düşünürüm.

Belgeyi ceketinin iç cebine koydu. Tren gara giriyordu. Camın yanına yerleştim ve dünyanın bütün *pericoloso spoghersi*'lerine* rağmen camı indirdim. Dalbois, peronda durmuş, sesini yükseltmemek için ayaklarının ucunda yükselerek konuşuyordu.

– Sana söz veremem Cadin. Bana üç dört gün izin ver. Bir ipucu bulacaksam daha fazla zaman gerekmez. Açık söyleyeyim; senin C.R.S. dinamitten daha tehlikeli. Tek istediğim bir an önce onun şu pis suratından kurtulmak. Yeni bir haber alır almaz Toulouse'u ararım. *Ciao.*"

Vagon boştu. "Vincennes" istasyonuna kadar yalnız yolculuk ettim. Orada bir grup genç kabadayı vagonu işgal etti. İriyarı, sivilceli suratlı bir tanesi, bana yaklaştı. Kendini tam karşımdaki koltuğa atıp, bacaklarını uzattı, ayakkabılarının kalçama değmesine bir santimden az kalmıştı. Ben de karşılık olarak ceketimin önünü açtım, tabancamın kılıfı ve kara kabzası görünsün diye. Birden iki ayak yere indi. Oğlan, biraz sinirli bir halde ayağa kalktı. Bazı kelimeler kulağıma çalındı: "Bir aynasız, silahı var." Bir sonraki istasyon olan "Nation"da inmeye karar verdiler, ben de huzura kavuştum.

*

* (İta.) Camdan sarkmak tehlikelidir.
** (İta.) Hoşça kal.

Çok büyük bir sürpriz olmadı, hayır... Ama yine de, ertesi sabah telefonda Claudine Thiraud'nun sesini duyunca yüreğim hopladı. Onu görmeye niyetleniyordum ama tam da karar verememiştim. Boyuna söyleyeceğim ilk cümleyi hazırlıyor, sonra değiştiriyordum... Beni araması kararsızlıklarıma bir son verdi.

– Sadece size teşekkür etmek istemiştim. Dün akşam Bernard'ın annesi beni aradı, sizinle olanları anlattı. Bilmem bu karşılaşmanın soruşturmanıza bir faydası oldu mu, dilerim olmuştur, ama Bernard'ın öldürülmesinin nedenlerini anlamaya çalışmanızın bile bize çok faydası oldu.

Saçma sapan bir şeyler mırıldanırken sözü yine o aldı.

– Bu akşam Toulouse'a dönüyor musunuz? Kesin mi?

Sesinin tonunda hafif bir kırgınlık, bir üzüntü sezer gibi oldum.

– Evet saat dörtte trene biniyorum. O saatten önce görüşebilir miydik? Bu benim için gerekli zaten, size soracaklarım var. Öğleyin ne yapıyorsunuz?

– Tezime çalışıyorum.

– Ben de öğrencilerin hep tatilde olduklarını sanırdım.

Cümlem pek acele çıkmıştı. Ama bana cevap verirken kızgın değildi.

– Öyleyse pek acıklı bir tatil bu. Çalışmayı yeğliyorum, zihnimi meşgul ediyor. Zaten konum da oldukça hoş. Teklifinize gelince, anlaştık. Porte d'Italie ile Porte de Gentilly arasında alan çalışması yapıyorum. Kellerman Bulvarı'nda küçük bir restoran vardır, Charlety Stadı'nın girişini geçtikten hemen sonra. Saat bire doğru orada buluşabilir miyiz? Adı "Le Stadium".

Randevu yeri ve saatini onaylayıp, telefonu kapattım. Vaktimin birkaç dakikasını giysilerimi bavula yerleştirmekle geçirdim. Otelin lobisine indiğimde iki işsiz güçsüz müşteri birinci kanaldaki haberleri izliyordu. Yann Marousi videonun önde gelen kurucularından birinin trajik şartlar altındaki ölümünden söz ediyordu. Övgülerle dolu konuşmasını bir tanıklığı ekrana getireceğini bildirerek bitirdi.

– ... "böylece, mesleğimizin bu ünlü öncüsünün kaybı vesilesiyle size bir haftadan az bir zaman önce gerçekleştirilmiş olan bu söyleşiyi sevinçle sunuyoruz.."

Herhalde stüdyodaki teknisyenler el kol hareketleriyle sevinç sözcüğünün olayın doğasıyla hiç uyuşmadığını belirttiler ki Marousi he-

men ifadesini değiştirdi. Tekrar başladı.

– ... "İşte redaksiyon grubumuzun yeni tekniklerin öncüsünün anısına ithaf etmekle üzücü bir ayrıcalık kazandıkları bu söyleşi."

Daha fazlasına dayanamayacağımı hissettim. Otel hesabını ödedim, masraf makbuzunu özenle cüzdanıma yerleştirdim ve en yakın metro istasyonuna yollandım. "Maison Blanche"ta indim, böylece Cumhuriyet Muhafızları kışlasının etrafından dolanıp Kellerman Bulvarı'na çıkabilecektim.

Claudine, barın dibine sinmiş, beni bekliyordu. Tezgâh, bir rugby takımının taraftarları tarafından işgal edilmişti, şimdiden öğleden sonraki maçta kazanacağından emin oldukları şampiyonlarının zaferini kutluyorlardı.

Mükellef bir kahvaltı yapmış olduğumdan bir bardak maden suyuyla yetindim.

– Eee müfettiş, neler sormak istiyorsunuz? Ben hazırım.

Heyecan dolu bir sesle konuşmuştu, sanki bu konuşma onun için vazgeçilmez hale gelmişti. Ben hâlâ sessiz yolculuğumuz ve bir taksi durağı önünde ekilmemde kalmıştım. Bana göre çok hızlı gidiyordu, iyi yönde gitse bile!

Çabucak o ketum profesyonel çehremi takındım.

– Kaba saba birine mi benziyorum? Sadece size birkaç ayrıntıyı soracaktım. Nişanlınızın öldürülmesini açıklayabilecek hiçbir yeni ipucuna sahip değiliz. Hiçbir şey yok, babasının öyküsü dışında... Doğrusunu isterseniz, bu da her şeyi daha beter karıştırıyor...

Sözümü kesti:

– Ama elinizde bir ipucu var, kayınvalidem bir fotoğraftan söz etti...

– Evet, o C.R.S.'i bulabileceğimizi umarım. 1961'de Roger Thiraud'yu mutlaka o vurdu. Fazla hayale kapıldığım da yok, izini bulabilme şansım yüzde bir. İlginç olabilecek tek varsayım her iki cinayetin birbiriyle bağlantılı olması. Ama bu Toulouse olayıyla çakışmıyor hiç. Katil neden bunca riski göze alsın?

Fincanına uzanmak üzere elini masaya koyduğunda Claudine'in elini tuttum. Teması reddetmedi, tam tersine, avucunu avucuma doğru çevirdi ve parmaklarımız buluştu. Kendimi konuşmaya zorluyordum ama şu anda ihtiyacımız olan şey ne sorular ne de cevaplardı. Soruşturma yerini mahrem itiraflara bırakmalıydı.

– ... Döndüğünüzden beri olayın bütün bu cephelerini düşündünüz mü? Biraz gayret edin... Bernard, Cezayir savaşı olaylarına atıfta bulunur muydu hiç, özellikle de şu son günlerde?

– Hayır. Bunu daha önce de size söylemiştim. Bernard bana asla sorunlarından söz etmezdi. Özellikle çalışmalarımızdan ve ilerde yapacaklarımızdan konuşurduk. Geri kalanıysa, idare ederdik... Kolay değildi. Annesini gördünüz, tamamen bloke olmuş durumda. Hemen hemen hiç dışarı çıkmaz. Neyse ki büyükanne ve büyükbabasıyla ilişkileri çok iyiydi. Arada bir onlarla bir gün geçirmek çok keyifli oluyordu. Drancy'de banliyöde, eski bir evde oturuyorlar... Seine-Saint-Denis'de, ama kendinizi Paris'in 200 kilometre uzağında sanırsınız, gerçek bir kırsal alan. Meyve ağaçlarıyla dolu bir bahçeleri var. Anlayabildiğim kadarıyla, Bernard'ın annesi kocasının ölümü sonrası öyle bir şoka girmiş ki çocuğunu büyütmeyi bile reddetmiş. İhtiyarlar onunla ilgilenmişler... Onlarla tanışmalısınız, çok sıcak, konuksever insanlar. Otuz yıl sonra yeniden bir oğulları olmuş gibi hissetmişler, Bernard'ı da kendi oğullarıymış gibi yetiştirmişler. Bernard'dan ayrılmak korkusundan asla gelinleriyle ilişkilerini düzeltme yoluna gitmemişler. Onları anlıyorum... bir anlamda...

Çok hızlı konuşuyordu, bakışımdan kaçmak için başını öne eğmişti. Yaraları fazla deşmeden konuşmaya çalışıyordu. Birden ayağa kalktı, keyfi yerine gelmiş gibiydi.

– Bu kez hesabı ben ödüyorum. Size borçluyum. Anlamazlıktan gelmeyin. Otel kapıcısına verdiğiniz o bahşişi hatırlıyorum da... Size onu bir türlü geri veremedim.

Dışarı çıkınca koluma girdi ve beni Thomire Sokağı ve Caffiéri Caddesi'ndeki H.B.M.* blokları arasında dolaştırdı. Sessiz sedasız La Poterne des Peupliers'ye ulaştık. Demiryolunun geçtiği taş köprünün altında bir alay köpek, sürüler halinde, Parislileri dağ gibi çöplerinden kurtarmak için belediyenin koyduğu çöp bidonlarına saldırıyorlardı. Sarı tüylü bir çoban köpeği hepsini geçip çöp dağının tepesine yerleşti. Yaklaştığımızı görünce tehditkâr dişlerini göstererek kaldırım değiştirmemize neden oldu.

Claudine hafif bir yokuşla İtalya Mahallesi'ne çıkan Max Jacob Sokağı'na saptı. Kırmızı tuğlalı evlerin ardından yükselen çelik ve cam kuleleri seçebiliyorduk. Yolun kıvrıldığı yerden sağa sapıp, yeşile boya-

* H.B.M. (Habitation à Bon Marché): Toplu Konut.

lı madeni bir kapının önünde durdu. Farklı seviyeleri, taş merdivenlerle birbirine bağlanan ağaçlıklı büyük bir parkın içinde buluverdim kendimi. Claudine, mazgal delikleriyle dolu kale duvarlarını işaret etti:

– Paris surlarının kalıntıları üzerindeyiz, dedi. Pek de bir şey kalmadı artık, 1920'den beri her şey yıkıldı. Çevre yolunun yapımı sırasında son burçlar da uçuruldu. Bir gezintim sırasında bu el değmemiş parçayı buldum. Porte de Charenton'daki yolların kesişme noktasının ortasında karayolları deposuna dönüşmüş küçük bir kale köşesi var... 1842'den itibaren Thiers inşa ettirmiş bunları. 30 kilometrelik savunma hattı. En matrağı, 1871 Paris Komünü hareketi sırasında bu hatta saldırmakla görevlendirilmiş olması.

Surların kenarına yaklaşmıştık. Kaydırak, tahtıravalli gibi oyuncaklarla dolu yemyeşil bir park uzanıyordu altımızda. Bahçe, sağında çevre yollarının uğultulu kalabalığına açılıyordu, soldaysa H.B.M. sitelerine. Daha uzakta, ufukta göze çarpan, bir sürü irili ufaklı bina banliyönün ilk hatlarının habercisiydi: Arcueil, Kremlin-Bicêtre. Tepenin yamacında, büyük sitelerle otoyol arasına sıkışmış Gentilly Mezarlığı. Claudine bir kol hareketiyle bütün bu panoramayı gösterdi bana.

– Bakın her şey ne kadar sakin. Oysa surların inşasından sonra bu alana binlerce kişi yerleşmişti.

– Buna hakları var mıydı?

– Hayır. Mantıken yasaktı, ama bazen gerçekler karşısında mantık da geri adım atar. Örneğin, konut krizi ve kira bedelleri. Bugünün squatter'leri gibi... Büyükannelerimizin gecekondularda yaşamaları pek eski değil. Burası en berbat mahallelerden biriydi, Porte Saint-Ouen çevresiyle birlikte. Paçavracılar krallığı. Su yok, gaz yok, elektrik yok. Bütün pislikler mezarlığın aşağısındaki çukura akan bir dereye atılıyordu. La Bièvre, tam bir açık hava lağımı... Canınızı sıktım mı?

– Hayır, hiç değil. Sadece Paris Kenti Girişim Sendikası'nda işe alınmak için hiç şansınız olmadığını düşünüyordum. Sizi dinlediğimde, sanki o devri özlüyormuşsunuz gibi geliyor. Bense tam tersi; burası bir hırsız, katil yuvasıydı mutlaka... Bir tür kötülük çetesinin ini.

– Elbette, bu da mevcuttu, ama bu gerçeğin bir parçası olarak yalnızca. *Casque d'Or* filminin fotoğraflarını ya da Le Breton'un romanlarındaki atmosferi daha kolay aklımızda tutuyoruz... Pazarları, buradaki çalılıklar Senlis Ormanı'na dönerdi, aileler hava almaya gelirlerdi. Hatta küçük gölcüklerde balık bile tutarlardı.

– Bir sürü de kafe olmalı.

– Kaçınılmaz olarak. Neyse ben yine de küçük, müzikli kır kahvelerini, kızarmış patates-sosis kamyonetlerine tercih ediyorum. Elbette kavgalar, hesaplaşmalar olurdu ama zaten balo ortamlarında sükûnet nadir görülür, öyle değil mi? İnsanlar bir çalışma haftasının yorgunluğunu unutmak için gelirlerdi. O dönemde, son derece zor şartlar altında, haftada altmış saat çalışılırdı. Söylenceler ve edebiyat işin bu yönünü göz ardı ettiler... Duvarların ardındaki cangıldan bahsetmeyi tercih ettiler.

– İnanın bana, caniler bu iki göz odalardan oluşan makilik alanda gizlenmekten de çekinmemişlerdir.

– Belki, ama birkaç onyıl önce bütün suçları varoşlarda yaşayanların üstüne yüklerlerdi. Bir gazete alın, şehir olayları sayfasını açın, göreceksiniz, değişen hiçbir şey yok. Bugünün kara koyunlarıysa, uzak banliyölerdeki sosyal meskenlerde oturanlar. Minguette'ler, "4000"ler. Göçmenler eski Çingenelerin yerini aldı, genç işsizler de paçavracıların yerini.

– Bana suçluluk oranının sıfır olduğunu söyleyemezsiniz! Rakamlar var...

– Hayır, elbet hiç yok değildi, suç oranı Paris'inkine, Seine bölgesininkine denkti. Ne fazla ne eksik. Bazıları nedense varoşlarda yaşayanlar hakkında olumsuz bir imaj yaratma meraklısıdır. Kentin hemen yakın çevresinden onları atabilmek için red olgusunu kullandılar. Şimdi de güvensizlik temasını kullanıyorlar. Krizin en çok etkilediği sosyal tabakalar, toplumun geri kalanı için tehlike arz eden gruplarla bir tutulmaya çalışılıyor. Gerçek bir aldatmaca. Kurbanlar hedefe dönüştürülüyor. Ve bu da işliyor! En şefkatli büyükanne, karşıdan saçları biraz fazlaca kıvırcık bir çocuğun geldiğini görünce çantasını sıkıca göğsüne bastırıyor. İşte ancak bu korku, bu insanlar aleyhine alınan tedbirleri peşin peşin meşru kılıyor.

– Bir polisle konuştuğunuzu unutuyorsunuz...

Güldü ve kolunu koluma daha çok bastırdı.

– Hayır, bir dakika bile unutmadım. Gidip bu surların mevcut olduğu dönemdeki polis kayıtlarını bir incelesenize. Yani atalarınızın çalışmalarını. Kan dökülen suçlar yok denecek kadar azdı. En sık rastlanılan suçlar, küçük dolandırıcılıklar, yiyecek hırsızlıkları ve karı koca kavgalarıydı. Oysa, şehir olaylarını yazan sütunlardan dereler gibi kan

akıyordu. Gazeteyi satabilmek için iyi bir yol! Bir kioska uğrayıp, birkaç gazete aldığınızda aynı tespiti yapabilirsiniz: Katiller, sadistler, ırza geçenler, bütün kötü rolleri işçiler, yoksullar oynuyor. Saygın kişiler yok... Doktorlar, avukatlar, işadamları söz konusu olduğunda "Cemiyet" haberlerine bakacaksınız. Pek çekingen davranılıyor, oysa kaçakçılık, sahte fatura, hortumlamaların sayısı Fransa ve Navarre'daki tüm soygunların sayısının 10 katı.

– Kısacası, bizim esas avların peşinden koşmadığınızı söylüyorsunuz, öyle mi?

– Sadece küçüklerin peşinden koşuyorsunuz ve büyükleri semirmeleri için rahat bırakıyorsunuz.

– Beni iyi tanımıyorsunuz, daha önceki soruşturmalarım bunun tersini gösterir.

Daha çok şeyler anlatmak, gözüne o alçak polisler gibi görünmemek istiyordum, ama pek aklanmış gibi de değildim. Kafamda bir cümle hazırladım ama diyalektik vazgeçmeme neden oldu. Sessizliğime sığındım. Claudine bendeki bu kararsızlığı fark etmişti, beni yeniden köşeye sıkıştırmak için bundan faydalandı.

– Sistem kendini koruyor elbet... Polis düzenin en has unsurlarından biri. Ara sıra günah çıkartmak için bir kurban bulunuyor ve üst tabakaların da suça bulaşmış olabilecekleri ibretle gösteriliyor. Böylece kötüleri hemen bağırlarından atmakla ne kadar güçlü olduklarını kanıtlıyorlar. Landru, Petiot... Onlara azami cezalar veriyorlar ve davranışlarındaki çarpıklığı göstermek amacıyla bu gerçek canavarları kullanıyorlar: Elbette ki şaşırtıcı bir durum bu. Bakkalı soyan hırsız ise günlük hayatın bir parçası. Çevresinin ve sınıfının temsilcisi olarak sunuluyor. Onu, suça ve yoksulluğa iten sistemin değil de çevresinin saf bir ürünüymüş gibi gösteriyorlar.

– Sizin akıl yürütmelerinizden yola çıkarsak bütün işsizler gelecekte soyguncu olmalılar. Neyse ki kural bu değil.

Derin bir soluk aldı. Göğsü şişti, yazlık elbisesinin önü kabardı. Bakışların siyah dantelli bir sutyenin pırıltısını yakalayıverdi. Kalbim huzurlu ritmine boş verip rekor denemelerine girişti.

– Beni dinlemeyi reddediyorsunuz. Ben bir genel müdürle bir gariban arasında bir açıdan bir eşitlik bulunabileceğine inanmaya hazırım: Her ikisinin de seks manyağı olma olasılıkları mevcut. Sadece yaşamını sürdürebilmek için, işsizin pazar tezgâhından mal yürütmeye daha

çok eğilimi olduğu fikrinden beni vazgeçiremezsiniz.

Claudine giderek öfkeleniyordu. Yanakları kıpkırmızı olmuş, benimkilerse o gizli göğüs manzarası sonucu alev alev yanmaya başlamıştı. Teslim oldum.

– Uzlaşmayı başaramayacağız... Ama unutmayalım, uzlaşabileceğimiz bir konu mevcut: Bernard'ın katilini bulabilmek için elimden geleni yapacağım. İster zayıf olsun ister güçlü, ister berduş olsun ister milyarder... Düşünüyorum da, Bayan Thiraud bana kocasının boş vakitlerinde Drancy kentiyle ilgili bir monografi yazdığını, bir kitapçık hazırladığını söylemişti. Bundan haberiniz var mıydı?

Claudine kafasını salladı.

– Evet, evde. Bernard, babasının anısına hürmeten bunu bitirmek istiyordu. Eğer bunu soruşturmanız için önemli görüyorsanız yarın size, Toulouse'a gönderebilirim...

– Bu ayrıntıyı bir an önce halletmek isterim. Gara gitmeden önce size uğrayacak kadar vaktim var. Taksiye söylerim oradan geçer.

Not defterinin bir sayfasına adresini yazdı ve sayfayı yırtıp bana uzattı.

Bu tartışmadan yedi saat sonra Toulouse merkez garında indim. Görevi öğleden sonra bitmiş olmasına rağmen Lardenne peronda beni bekliyordu. Beni evime bıraktı ve yol boyunca bana elektronik oyunlarda kaydettiği ilerlemeleri anlatıp durdu. "Falkland Adaları Savaşı"nda oğlunu bile yenmişti. İkiye karşı dört Exocet. Müthiş bir skor... Onu duyan, ben yokken bu olaydan daha önemli bir şey olmadığını sanırdı.

VII

– Eee Bourrassol, o sahte celpler konusunda bir iz üzerinde misiniz?

Onbaşı benim masamda oturuyordu. Görünüşe göre, sıkıntılı bir durumdaydı.

Kem küm etmeye başladı.

– Hayır, yani belki... Pradis'nin adamları, yeni bir şey bulmuş gibiler.

Bu ismi duymak bile irkilmeme yetti.

– Bak Bourrasol şu konuda iyice anlaşalım: Pradis'ye hiçbir şey borçlu olmak istemiyorum. Böylesi tiplerin daha sonra bunların bedelini bize misliyle ödeteceklerini bilirsiniz. Kendilerini Tanrı sanıyorlar. O sahtekârları bulup çıkarmak size düşer. Başkasına değil. Bu olayda tek hedef bizdik, Belediye değil. Bana kalırsa bu bizim iç sorunumuz.

Peki, ne anlatıyorlar?

Bourrassol cevap vermeden önce gırtlağını temizledi.

– 81 'de, kanton seçimleri sırasında, bir "Meilleur" afişi, yani sahtesi, bütün kente yapıştırılmıştı. Resmi adayı gösteriyordu afişteki fotoğraf, bir plajda, yarı çıplak, genç bir kadının kollarında. Üç ay önce adamın başına arabasıyla bir olay gelmişti; kampanyasının bir kısmını güvensizlik temasına dayandırıyordu... Koltuk değnekli toplantılar falan, anlıyorsun herhalde! Sahte afişin başlığı da bunu kullanıyordu: "Geçirdiği araba kazası mı? Kıskanç bir kocanın intikamı!" Her zamanki gibi bilinmeyen kişilere karşı şikâyette bulundu, ama yine her zamanki gibi sonuç çıkmadı. Geçen hafta, belediye matbaa ofislerinin büyütülmesi çalışmaları sırasında, duvarcılar bu afişlerin basımında kullanılan ofset kalıpları buldular. Görevliler sorguya çekildi. İçlerinden biri 1976'dan beri Toulouse'daki bir sitüasyonist grubun faaliyetlerine katıldığını itiraf etti.

– Antiterör dosyası için celp gönderilmesinden söz etti mi?

– Hayır, 77'den 82'ye kadar düzenlenen eylemlerin tümünü itiraf etti. İfadesine göre, ideolojik farklılıklar sonucu hareket parçalanmıştı. Grup üyelerinden bazıları tek başlarına faaliyetlerini sürdürmüş olabilirler, lojistik destekleri de olmadığından daha zor şartlarda çalışmış olmalılar. Bu savaşın zor yanı, afişlerin, bildirilerin basımı ve resmi belgelerin taklitlerinin hazırlanmasıydı. Belediye matbaasındaki adamların desteği olmadığından sıradan bir matbaaya başvurmuş olmalılar.

– O zaman bunları kıstırmak zor olmayacak. Şebekenin öteki üyelerinin kimlikleri saptanabildi mi?

Bourrassol konuşmamızın başından beri elinde oynayıp durduğu kâğıdı masanın üzerine bıraktı. Daktiloyla yazılmış kâğıdı aldım ve yüksek sesle isimleri okumaya başladım.

– Jacques Maunoury, Claude Anchel, Jean-Pierre Bourrassol...

Son isme takılıp kaldım ve onbaşıya sordum.

– Bu sizin akrabanız mı?

Suçüstü yakalanmış bir çocuk gibi başını önüne eğdi ve usulca mırıldandı:

– Evet müfettiş, oğlum. İstifa mektubumu hazırladım. Nasıl oldu da bu işe karıştı anlayamadım.

Koltuğunda geriye kaykılıp hıçkırmaya başladı. Bu yepyeni durum karşısında nasıl bir tutum takınacağını şaşırmıştım. Bourrassol'a yak-

laştım, filmlerde hep yaptıkları gibi omzunu tıpışladım.

– Henüz o aşamada değiliz. Bu yaptığınız çok cesurca bir davranış. Davranışınızı takdir ediyorum. Polisler arasında, adalet ve doğruluk adına ailelerini feda etmeye hazır kişilere çok rastlanmaz. Kendi oğlunuzu ele vermekten çekinmediniz. Bir polis memurundan daha ne beklenir ki? İşlemediğiniz bir suçtan ötürü sizi istifaya yönlendirmek yapılacak haksızlıkların en büyüğü olur. Olaylara objektif bir açıdan bakarsak pek de büyük bir halt işledikleri yok. Bunu ayarlamaya çalışacağım.

Bourrassol ağlamayı kesmişti; üniformasının koluna silmeden önce, burnunu epey şiddetlice çekti.

– Bütün bunları oğlunuzla konuştunuz mu? Komiserliğin antetini taşıyan kâğıtları ve mühürleri ele geçirmek onun için nispeten kolaydı. Kimse meslektaşının oğlundan kuşku duymaz.

Kısık bir sesle konuştu.

– Elbette. Onu da düşündüm. Ama imkânsız. Oğlum dört aydır Antiller'de dolanıp duruyor. Donanmada askerliğini yapıyor. Gerisine bir şey diyemem... ama bu olayda, sağlam bir mazereti var...

Telefonun çalışı Bourrassol Ailesi'nin acıklı maceralarını yarıda kesti. Jean Jaurès yolundaki bir kuyumcuda soygun yapılacağına dair bana haber veriliyordu. Dükkâncı soyguncuya belli etmeden alarm düğmesine basıvermişti. Suçüstü yakalamak için acele etmek gerekiyordu. Bir P.S. 9 model "Heckler" tabancamı kontrol ettim, sürgü kolunun altındaki emniyeti açtım. Lardenne avluda beni bekliyordu, arabanın motoru çalışıyordu. Yanına oturdum. Olup bitenlerden haberi vardı. Durumun acilliğinin altını çizmeme gerek kalmadan harekete geçti.

Notre-Dame des Grâces Kilisesi'nin arkasında, sotada bir devriye arabası duruyordu. Onlara kıpırdamamaları, sadece Lardenne'in telsiziyle vereceği emirlere uyarak harekete geçmeleri talimatını verdim. Konumları gereği, kuyumcu dükkânının cephesine ve dükkânın iki yanındaki sokaklara hâkimdiler. Mahallenin etrafından dolaşıp sokaklardan birine giriverdim. Arabayı Jean Jaurès yolunun köşesinden hemen önce durdurdum. Lardenne'den ayrıldım, gezmeye çıkmış birinin umursamaz havasıyla dükkâna yöneldim. Rolümü oynamakta zorlanıyordum: Böyle anlarda insan polis eğitimine bir iki dönem vücut dili dersi konmamış olmasına esef ediyor... Çaktırmadan etrafa göz gezdirdim. Görünüşe göre kaldırımda nöbet tutan kimse yoktu. Suç ortaklarından biri bir kapı girişine saklanmışsa bilemezdim elbet. O takdirde

kusursuz bir hedef oluşturuyordum.

Kuyumcunun önüne gelince camlı kapıya atıldım. Deli gibi bağırarak, silahım elimde içeri daldım.

– Polis! Silahlarınızı bırakın.

Haydut, banka memuru kılığında –Woolmark ve İtalyan ayakkabılar– ufak tefek sıska biriydi. Topuklarının üzerinde bir yarım dönüş yaparak yüksek kalibreli silahı göğsüme yöneltti. En az benim kadar korkuyordu.

– Bununla oyun olmaz... Sen silahını ateşleyene kadar kafana üç kurşun yerleştirmiş olurum.

Başparmağım, silah boyunca belli belirsiz kaydı, tetik köprüsünün arkasına, soldaki küçücük horoza dokundu usulca. Tetik üzerinde en ufak bir basınç, işaretparmağımdaki hafif bir kasılma ateşlemeye yetecekti.

– Beni iyi dinle. Böyle bir durumda sözüm altın değerindedir. Buradan kaldıracaklarından çok daha değerli. Paçayı sıyırmak için hiç şansın yok. Kaybettin. Caddede polis dolu iki araba bekliyor. Beş dakikaya kadar Toulouse'un aynasız takımı kongreye gelir gibi buraya yığılacak. Televizyon ve radyo da cabası...

Kıpırdamıyordu, kolu hâlâ gergindi, eli tabancanın kabzasına yapışmıştı.

Konuşmayı sürdürdüm.

– ... Mantıklı ol. Şu an için sadece silahlı soygun girişimiyle suçlanabilirsin. Ciddi bir durum ama ateş etmezsen halledilebilir. Mahkemede tanıklık ederim. Suç mahallindeki bir polisin ifadesi bütün o kodes yıllarına bedeldir. Eğer onlara direnmeden teslim olduğunu söylersem 3-4 yıl kazanırsın. Enselendin. Zararın neresinden dönsen kârdır, herkes için böylesi daha iyi olur.

Attığım nutuk onu etkilemişe benzemiyordu, olayları hızlandırmaya karar verdim.

– ... Karar senin. Cevap vermen için sana 30 saniye tanıyorum. Çabuk ol, 30 saniye anında geçer.

Gözlerimi silahından ayırmıyordum. Elinin gevşeyip açıldığını görünce oyunu kazandığını anladım. Silah düşüp zemine çarparken, sanki oyuncakmış gibi kof bir ses çıkardı. Kuyumcu saldırganın ayaklarına atılıp tabancayı kaptı. Asabi kahkahalarla silahı havaya kaldırdı.

– Plastiktenmiş! Hiç aklıma gelmezdi! Doğrusu son derece etkile-

yici olduğunu söyleyebilirim, tıpkı sahici gibi.

Soyguncu bu birkaç saniyelik şaşkınlıktan yararlanarak ellerini ağzına götürdü. Güçlükle bir şeyler yutmaya çabaladı, sonra kendini yere atıp kıvranmaya başladı, çok şiddetli krampların pençesindeydi. Daha yakından inceleyebilmek için yanına çömeldim.

– Kendini zehirledi... Çabuk ilkyardım çağırın! Geberip gidecek!

Kuyumcunun beti benzi atmıştı.

–Yok müfettiş bey, bu alçak benim elmaslarımı, incilerimi yuttu. En az otuz milyon gitti şu an midesine. Bu herif deli!

Lardenne, ardında üniformalı, eli silahlı polislerden bir orduyla içeri daldı. Yanımdan geçerken durdurdum.

– Bunu derhal hastaneye götürmek lazım. Elini çabuk tut.

– Yaralı mı? Silah sesi duymadık!

– Yok canım. Bu salak dükkânın sermayesini yuttu. Şu an dünyanın en pahalı sindirim borusuna sahip.

Ambulans bizi Saint-Pierre Köprüsü'nün yanındaki askeri hastaneye götürdü. Elmasyiyen doğrudan mide operatörünün eline düştü. Doktor muayeneden sonra bizi kabul etti.

– Şu an için yapılacak bir şey yok. Doğrusu ya, ilk kez değerli taşların yol açtığı bir hazımsızlığı tedavi ediyorum. Normal zamanda değersiz denebilecek nesneler bulurduk. Çiviler, cam parçaları, çatal dişleri... İnsanların neler yutabildiklerini asla düşünemezsiniz. Üstelik ben sadece ağızdan girenlerle ilgilenirim. Öteki doğal delikler üzerinde çalışan meslektaşlar kim bilir neler anlatırlar? Hem kadınlarda, hem erkeklerde... On yıldır sadece Toulouse'da çıkarılan yabancı maddelerle sapkın bir müze kurulabilir... Sizin elmaslar da çok sükse yapardı.

– Üzgünüm ama onları çıkarmamız lazım, bunlar artık delil sayılır. Uzun sürer mi?

Profesör düşündüğünü belirtmek amacıyla ağzını büzdü.

– Çapları ufak. Şimdilik doğru mideye doğru ilerliyorlar. Çok güçlü dozda X ışını vermemek için röntgenle ve ekografiyle izleriz.

Tam o anda kuyumcu söze karıştı.

– Umarım benim taşlar ışınlardan ya da mide asitlerinden zarar görmez.

Profesör küçümser bir ifadeyle dudak büktükten sonra onu yok sayınayı yeğledi.

– Önümüzdeki saatlerde sindirim aygıtının ikinci kısmına geçecek-

ler ve bağırsaklardan taşınma safhası başlayacak. Bu birtakım rizikoları da içeren hassas bir devre. Bağırsak tıkanması olasılığını göze almalıyız, belki de ameliyat gerekecek. Hem de tehlikeli bir müdahale olabilir, bunu da sizden saklamıyorum.

– Peki, her şey yolunda giderse?..

– Ben de öyle olmasını diliyorum. O zaman en geç üç gün içinde taşlara kavuşabilirsiniz. Hastanın bizimle işbirliği yapacağından emin olsam yarın da kavuşabilirsiniz, derdim ama...

– Yani?

– Bir olasılık daha var. Ona güçlü bir müshil verip bağırsak faaliyetini hızlandırabiliriz. Ama elbet bunu hastanın razı gelmesi şartıyla yapabiliriz. Yoksa Uluslararası Af Örgütü bizi affetmez.

Bir cerrahi müdahalenin korkutucu olasılığı soyguncuyu organik işlevlerini hızlandıracak maddeleri yutmaya razı etti. Seyyar kasa odasına bir nöbetçi dikip tutuklunun dışkısını kontrolle görevlendirdim.

Kuyumcu da memnuniyetle nöbetçi polise eşlik edip, görevinde ona yardımcı olması teklifimi kabul etti.

Taşlar ve inciler ertesi gün sahibine teslim edildi. Bağırsak uzmanı her türlü yan etkiyi yok etmek amacıyla (CaO, MgO, $2CO^2$) formülünü hafifletip, magnezi kalsine bazlı bir müshil kullanarak bu sonuca ulaşmıştı.

*

Büroma döndüğümde Paris'ten gelen bir telgraf masamda beni bekliyordu. Dalbois, Roger Thiraud'nun katilinin izini bulmuştu. Akşam ayrıntılı bir mektubun bana ulaşacağını bildiriyordu.

Pek de aklımı vermeden bir sürü yarım kalmış dosyayla uğraştım. İki üç içkili araba kullanma, bir dizi hırsızlık olayı, bir celp reddi vs. Karakol personelinin hizmet durumları ve terfi tablosunu inceleyerek vakit öldürdüm. Komiser Matabiau'nun, veledinin yediği haltları ileri sürerek üçüncü kademede iki yıl daha beklemesini istememesi durumunda Bourrassol kendi derecesinin dördüncü kademesine çıkarılması konusunda talepte bulunabilirdi.

Her telefon çalışında, her kapıya vurulduğunda yerimden sıçrıyordum. Postacı düzenli olarak saat beşte uğrardı, bugün geleneği bozmasını diliyordum. Kapıdan girdiğini görünce merdivene atıldım. Mek-

tupları aldığım gibi masamın üzerine yaydım. Dalbois'dan gelen zarf aralarındaydı. Alelacele zarfı yırtarak açtım. Genel istihbarat müfettişi gereksiz gevezeliklerle vakit öldürmemişti.

"Sevgili Cadin,

Senin C.R.S.'in adı Pierre Cazes ve savaşın son yıllarında F.L.N. ve O.A.S. sorumlularını temizlemekle görevli Özel Birlikler'e mensup. Bu arada, sana hatırlatayım, Cezayir savaşıyla ilgili bütün olaylar Temmuz 62 kararnamesinin kapsamına girer, bu kararname bir alay şey arasında, ateşkes ilanından önce başkent ya da Cezayir'de cereyan eden olaylar nedeniyle yapılmış eylemler konusunda ayrımcılık yaptığı iddiasıyla herhangi bir kimse için adalet ya da polise şikâyette bulunulamaz hükmünü de getiriyor.

Pierre Cazes bugün emekli. Birkaç ay önce, senin bölgende, 17 numaralı karayolu üzerinde, Verdun'le Grenade arasındaki küçük bir köy olan Grisolles'de yaşamaktaydı.

Dikkatli ol, artık adımlarını ölçülü atmak da yetmez, bir barut fıçısı üzerinde yürümektesin. Lütfen okur okumaz bu mektubu yok et, ben de bana bıraktığın resmi yok ettim.

Dostlukla kal,
Dalbois

Çekmecemden çakmağımı çıkarıp, bir kül tablasına koyduğum mektubu ve zarfını yaktım. Geri kalan mektupları da ilgili kişilere dağıtması için sekreterime verdim. Lardenne'i aramaya koyuldum.

Onu bulduğumda servis otosunun ön koltuğunda oturuyordu. Bir sinir hastalığına tutulmuş gibiydi. Kafası titrerken, kısa aralıklarla kolları da seğirmekteydi. Bazen doğruluyor, sonra yine direksiyona doğru eğiliyordu. Bu Parkinson hastalığına özgü davranışların sebebini arabanın kapısına yaklaşınca çözdüm. Anlaşılan bizim Lardenne Rubik-Küp'ün verdiği matematiksel hazdan bıkıp Bansaï'nin nevrotik video keyiflerini tercih eder olmuştu. Elinde hesap makinesi boyunda küçük bir elektronik alet vardı, küçük, hareketli bir karakteri engellerden atlatarak selamete çıkarmaya uğraşıyordu.

– Versene şunu bir bakayım. İstikamet Grisolles. 17 numaralı karayolu üzerinde bir köy, Montauban'dan önce.

Onun, beyaz şeritler, stop lambaları, öncelik hakları ve bu akşam

vaktinde, Toulouse'la Montauban arasında trafiğe çıkmış bütün küçük adamcıklarla oynamasına fırsat tanıdım.

Ben de küçük baca temizleyicinin kaçışını yönetmeye başladım, sağ başparmağımla öne, sol başparmağımla da arkaya doğru hareket etmesini sağlıyordum, amaç onu binanın tepesinde bekleyen helikoptere ulaştırmaktı. Bir sürü merdiven basamağını tırmanıp, tam yaklaştığında kapanarak onu soluk soluğa geri dönmeye zorlayan sayısız kapıdan geçmesi gerekiyordu. Kapıcı da peşine takılmış, elindeki mutfak aletlerini kafasına fırlatıyordu. Bu arada, en büyük keyfi katları bütün bütün yemek olan dev fareden de kaçınması gerekiyordu.

Verdun köyünden geçerken, baca temizleyicisini tepeye ulaştırabilmiştim, ama son anda sağ başparmağımın yanlış bir hareketiyle helikopterin dengesi bozuldu ve 113. katın pencerelerine çarptı, bu arada kapıcı, suratında kötü bir sırıtışla elindeki koca bıçağı adamımın sırtına geçirivermişti. Fare de atılıp cesedi yutuverdi. Kısa, sevimsiz bir müzik ise Cenaze Marşı'nın ilk notalarını seslendirdi:

– Kaç yaptınız Müfettiş?

Düğmeye basıp yaptığım sayıya baktım.

– 939 basamak.

– Benim rekorum 1515'tir. Hiç de kolay sayılmaz. Bugünlerde Yakoon'u almak istiyorum... Bundan on kez daha heyecanlıymış. Oradaki adamcık gözle görünmeyen ama yaratıklarını saldırtan bir düşmanla mücadele ediyormuş. Yani karşınızdakinin dost mu düşman mı olduğunu asla bilemiyorsunuz. Yardımcılarınızı yok ederseniz de savunmanız zayıflıyor. Yakoon'la son kavgaya tutuşmanız için on iki aşamadan geçmeniz gerekiyor. Üstelik her parti sonunda figürler de değişiyor. Bu hep böyle sürüp gidiyor. Yani ilk seviyeyi geçebilmek en aşağı iki ayınızı alıyor. Fantastik bir oyun!

– Tabelayı gördünüz mü Lardenne?

– Hangi tabelayı müfettiş?

– Grisolles yolunu gösteren! Az önce geçtiniz. Ve tekrar yakalamak için de on iki fırsatınız yok, yalnızca tek bir tane var: Yarım dönüş yapmak.

*

Pierre Cazes, büyük bir özenle bakılmış, güzel bir bahçenin ortasında-

ki küçük köy evinde oturuyordu. Çite yaklaşıp, dikmeye raptedilmiş küçük çanı çaldım. Zemin katın penceresinde, yüzü kırışık, altmışlarında bir adam belirdi.

– Evet, ne istiyorsunuz?

– Ben Toulouse'dan Müfettiş Cadin. Bu da yardımcım Lardenne. Sizinle özel olarak görüşmek istiyordum.

Eşiğe çıktı ve bir kumanda mekanizmasını işleterek kapıyı açtı. Arkamda Lardenne'le yolu izledim. Girişte bizi karşıladı.

– Polisin ziyaretini neye borçluyum acaba? Umarım kötü bir haber getirmiyorsunuzdur. Karım kasabaya, alışverişe gitti, ama ben size bir aperitif sunabilirim.

Taş bir şöminenin etrafında düzenlenmiş, mobilyaları seçkin bir zevki yansıtan geniş bir salondaydık. Bir yandan konuşurken, masaya bir sürü şişe, ardından da iki bardak ve tuzlu kurabiyeler koydu.

– Sadece iki bardak çıkardım çünkü bana içki yasak. İlaçlarla toparlanmaya çalışıyorum...

Bana Ricard, tatlı şeyleri seven Lardenne'e Gaskonya likörü doldurdu.

– Eee, müfettiş benim hakkımda mı tahkikat yürütüyorsunuz, yoksa karım hakkında mı?

– Hayır, pek öyle sayılmaz... Biraz bahçede dolaşmamızın bir sakıncası var mı sizce? Canım yürümek istedi.

Pierre Cazes'in yüzünde bir şaşkınlık ifadesi belirdi ama teklifimi kabul etti. Doğrudan hedefe gitmeye karar vermiştim.

– Bakın. İlk olarak ziyaretimin hiçbir resmi yanı yok, bunu bilesiniz. Cevap vermeyi reddederseniz bunu kolayca kabullenirim.

Devam etmemi işaret etti.

– ... Bu ay Toulouse'da genç bir adam öldürüldü... Bernard Thiraud...

Dikkatle yüzüne bakıyordum ama ismi telaffuz ettiğimde yüzünde en ufak bir heyecan belirtisi olmadı.

– ... Sokak ortasında öldürüldü, görünür bir neden de yok. Her şeyi araştırdık, ne para, ne ahlâk meselesi söz konusu, hiçbir şey. Tamamen esrarlı bir durum. Sonra, aileyi sorgularken bu gencin babasının da yirmi yıl önce benzer trajik şartlar altında öldürüldüğünü öğrendim. Kafasına bir kurşun sıkılarak sokakta öldürülmüş. O dönemde bu cinayetle ilgili hiçbir soruşturma yürütülmemiş. Büyük bir rastlantı eseri, Jacques Brel'in Olympia konserini filme çekmeye gelmiş bir Belçika

televizyon ekibi, Bernard'ın babası Roger Thiraud'nun son saniyelerini kaydetmiş. Olay 1961 Ekimi'nde Paris'te cereyan etmiş. Her şey silahı tutanın siz olduğunuza inanmamızı sağlıyor.

Pierre Cazes ellerini cebine sokup yumruklarını sıktı. Omuzları çökmüştü. Gözlerini kapadı, derin bir soluk aldı, dudakları aralandı sonra iki büklüm oldu. Güçbela yolu sınırlayan iri taşlardan birinin üzerine oturdu.

– Nasıl öğrendiniz? Bütün arşivler "çok gizli"dir...

– Rastlantı dedim ya...

– Haydi canım, oturun müfettiş. Çok acıklı anıları deşiyorsunuz. Böyle bir darbeyle karşılaşacağımı ummuyordum. İstediğin kadar tedbir al, alnına yazılmış olanın önüne geçemiyorsun. Ne söyleyeyim istiyorsunuz? Elbette bendim.

– Neden Roger Thiraud'yu öldürdünüz?

Kısacık bir an gözleri dalıp gitti.

– Hiç mi hiç bilmiyorum. Emir almıştım. Yerine getirmek zorundaydım.

– Özel Birlikler'den mi gelmişti bu emir?

– Cevabını biliyorsanız neden bana soruyorsunuz? Evet, onların en üst kademesinden... O.A.S. ve F.L.N.'in en aktif yöneticilerini temizlemekle yükümlüydük. Valilik bize izin belgeleri ve numarası belirsiz silahlar verdi. Bir aksilik çıktığı takdirde aramak üzere emniyet müdürünün direkt telefon numarasına da sahiptik. Hâlâ aklımdadır ama artık bugün bir işe yaramaz. MOGador 68.33. Her şeyi ezberliyorduk, iz bırakmak yasaktı. Hiç de garipsenecek bir durum değildi bu, yeraltında yaşıyorduk. Karşımızdakiler de elbet tepkisiz değillerdi. Göze göz dişe diş. Sizin yaptığınız işlere hiç mi hiç benzemez müfettiş. Kendimize özgü bilgi toplama ve eylem metotlarımızla özerktik.

– Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı olayı için de mi bu böyleydi?

– Hayır, düzenli aralıklarla, Merkez, rahatsız edici bir piyonu temizletmek için içimizden birini seçerdi. Ben işin öteki yanını severdim, hasmın etkisiz hale getirilmesini yani. Ama adam temizlemekten asla zevk almadım. Başkaları için bir şey söyleyemem... Biliyor musunuz, ben Doğu'da Direniş ve Kurtuluş eylemlerine de katıldım. Hindiçini'ye varıncaya kadar birçok yerde silah kullandım. Tehlikeyle iç içe yaşamaya alışmıştım. Aynı şeyi size yapmaya hazırlanıyor olsa bile bir

Almanın ya da bir Vietnamlının karnına şarjörü boşaltmak hiç de keyifli değildir. Ama hiç tanımadığınız genç bir Fransızın kafasına kurşun sıkmak... Üstelik adam silahsız ve siz arkadan vuruyorsunuz... Yapılması gerekiyordu. Belki de bu hareketim bir suikastı önledi ya da savaşı bir saat ya da bir gün kısalttı gibilerinden bahanelerle kendimi rahatlatıyorum.

– Şu Roger Thiraud olayı tam olarak nasıl cereyan etti? Onu size kim hedef gösterdi?

– Her zamanki gibi. Bir irtibat ajanı haftada iki kez yokladığım bir posta kutusuna bir zarf bıraktı. Talimatları, izlenmesi gereken yolu bu sayede öğreniyordum. Thiraud'ya gelince, eğer adı buysa tabii, bana hedefin bir fotoğrafı, alışkanlıkları, kullandığı güzergâhla ilgili bilgiler iletildi. Ben de gösteri sırasında harekete geçmeye karar verdim. Toplanma yerlerinden birinin yakınında oturuyordu, normalde yürüyüşten önce evine dönmüş olması gerekiyordu. Telefon edip bir bahane uydurarak dışarı çıkmasını sağlayacaktım. Ama bu planımı uygulamaya koymama gerek kalmadı. Doğrudan evine dönmedi, Rex'in karşısındaki sinemaya gitti. Az kalsın sinemada işi bitirecektim... Şimdi düşünüyorum da keşke öyle yapsaymışım, Belçika televizyonu beni filme çekemezdi.

– Neden bu adam eceline benim elimle ulaşıyor, diye hiç sormadınız mı kendinize?

– O.A.S., toplantı salonuna 30 kilo patlayıcı koyarak en yakın arkadaşlarımdan bir düzinesini havaya uçurduğunda vicdan muhasebelerine girişti mi sanıyorsunuz? Onların parçalarını topladık, en büyük parça da benim avcumdakiydi... Ya da bir okul avlusuna el bombası fırlattıklarında?.. Bombanın parçaladığı çocuk suratları gördüm... Terörü kalıcılaştırmak uğruna kör edilen beş yaşındaki çocukların feryatlarını işittiniz mi siz? O dönemlerde öfkem on misli artmasın diye her türlü soruyu sormaktan kaçınıyordum.

– Bu zarfları size kim iletiyordu? Bunu söyleyebilirsiniz, aradan yirmi yıl geçti, tarih oldu bunlar artık.

–Emin değilim. Herkes Özel Birlikler'in başında André Veillut'nün olduğunu bilir, bunlar resmi polise bağlıydılar ama hizmet şemasında görünmezlerdi. Bunun en iyi kanıtı da, benim bu yeraltı yıllarımın emeklilik için yapılan hizmet yılı hesabımda görünmesidir. Hatta çift sayılmışlardır. Ama S.A.C.* gibi başka gruplar da vardı, bunlar her tür-

* S.A.C.: Service d'Action Civique (Sivil Eylem Bürosu).

lü hiyerarşinin dışında çalışırlardı. Benzer komando grupları. Aynı safta olmamıza rağmen bazen birbirimize çelme takardık. Zamanın nefretleri, öfkeleri sildiğini sanmayın. O.A.S. nostaljiklerinin gördükleri aşağılanmaların intikamını almayı düşünmelerine de hiç şaşırmam. F.L.N. o kadar değil. Çünkü onlar galip geldiler ve yenenler yenilenlerden çok daha cömerttirler her zaman.

– Şefiniz, şu Veillut, herhalde Roger Thiraud'nun öldürülmesi kararının arkasında o vardı değil mi?

– Haberinin olması gerekirdi. Bizim komuta merciimiz komando teşkilatımızı birebir yansıtır. Düşmanın haber alma sisteminden kaçabilme şansımızın yüksek olması için rekor kısalıkta bir zaman dilimi içinde karar alınması zorunluydu. Veillut'nün en az üç yardımcısı vardı ama acil durumlarda tek başına hareket edebilirdi.

– Bugün ne yapıyor?

– Yakında benim gibi olacak. Emekliliğine az kaldı. Özel Birlikler'in dağıtılmasından sonra, Paris Emniyeti Cinayet Masası'nda bir göreve getirildi. Hükümet, kendisine en iyi hizmet edenleri ödüllendirmesini bilir.

Birden yere doğru eğildi ve benim de kendisi gibi yapmamı istedi.

– Bakın müfettiş, bir karınca yuvası. Yılda iki üç kez dağıtıyorum, yine de biraz daha ileriye yenisini yapıyorlar. İçini hiç incelediniz mi?

– Elbette, çocukken...

– Şaşırtıcıdır, giriş rampaları, galeriler inşa ederler. "Karınca" sınıflandırması altında iki binden fazla böcek türü olduğunu okumuştum bir yerlerde. Kırmızı, siyah karıncalar, bal karıncaları, avcı karıncalar, amazon karıncalar. Onlara yakından bakarsanız mutlaka sizin karakterinize de uyan bir tür bulursunuz. Kısa bir süre önce nasıl bir karınca olduğumu keşfediverdim...

Bir çöp parçası aldı ve kumun içine bir madeni para genişliğinde, küçük bir huni gibi açılmış deliğin kenarına koydu.

– ... aslan-karınca. Bir münzevi. Deliğini kazar, dibine yerleşir ve pusuya yatar. Sonra kendine benzer böceklerin oraya düşmelerini bekler sabırla..

Çöp parçası öfkeyle toprağı deşmeye başladı. Bir kum çığı aslan-karıncayı altına alıverdi. Ayağa kalktım. Pierre Cazes hareketsiz, sessiz, alaycı bana bakıyordu. Konuşan ben oldum.

– Benimle konuşmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim Bay Cazes.

Lardenne yanıma geldi, nefesi alkol kokuyordu. İki aperitif yuvarlamıştı. Asabi bir yarım dönüş yaptıktan sonra Toulouse yoluna girdi.

Garajın aralık kapısından, metalik yeşil koca bir Mercedes görmüştüm. Pırıl pırıl kromajıyla 60'lı yıllara ait bir 250 SE. Adeta bir düş!

Lardenne'e döndüm.

– Ne araba! Bazıları amma da şanslı oluyor.

– İnanma müfettiş. Siz bahçede konuşurken karısı geldi. Bizim hastaneden geldiğimizi sandı. İhtiyarın çok ömrü kalmamış, suratına dikkat ettiniz mi? Doktorlar üç dört ay kaldı demişler... İşte sana emekliliğinin tadını çıkaramayacak biri daha.

– İnanılır gibi değil. Ölüme mahkûm birine göre morali fevkalade yerindeydi.

– Hastalığının ciddiyetinden haberi yokmuş, ağır bir ülseri olduğunu sanıyormuş.

Viraja girmeden önce arkama baktım. Griler giymiş, ufak tefek, yaşlı bir kadın bahçe kapısının önünde duruyordu. Otomobilimizin numarasını alıyormuş gibi geldi bana. Lardenne saptı. Kadın gözden kayboldu.

*

Bizim karakolun karşısındaki duvarda dünyayı sarsan bütün olayların izlerini bulabilirdiniz. Derin düşüncelere daldığım dönemlerde bakışlarım dakikalarca bu taşlar üzerinde gezinir ve belki yüzlerce kez "HENRI MARTIN'E ÖZGÜRLÜK" yazan beyaz harflere, ya da "REFERANDUMA..." gibi bir sloganın yarı silinmiş izlerine takılırdı. "REFERANDUMA..." evet mi hayır mı denmek istendiğini bir türlü çözememişimdir. Henri Martin'e gelince, acaba ansiklopedideki Martin'lerden hangisi olabilirdi:

"Henri Martin 1830-1883, Saint-Quentin doğumlu." Fransız tarihçisi (Fransa Tarihi 1833-1836). Collège de France üyesi. Acaba bu mu? Yoksa şu mu? "Henri Martin 1872-1934, Dunkerque doğumlu." Fransız sembolist şair. *Zambak ve Kelebek* (1902). 1927'de *Sebzeler ve Kabuklular* adlı derlemesiyle Fransız Akademisi ödülünü almış."

Ya da biri daha: "Henri Martin, 1912-1967 Saint-Denis doğumlu." Fransız mimar. Paris'i yenileyenlerden. Çevre yolları projesi (Martin Yolu).

İşte bütün bu kişilerin hangisinin adının karşı duvarda yazılı olduğu bilmecesini Bourrassol çözdü. Oğlu Fransız donanmasına katıldığından beri denizcilik çevresiyle ilgili bilgilerini derinleştirmeye merak saran adamım duvarda adı yazılı Martin'in, ellili yılların başlarında Haïphong'un kalabalık mahallelerine birkaç yüz top mermisi atmayı reddettiğinden zincirlere vurulup zindanlara atılan kişi olduğunu söyledi.

Ama duvar sadece geçmişi yaşatmıyordu.

Haziran ayının sonunda bir grup Şii propagandacı, beyaz harflerle şunları yazmışlardı: "İRAN'LA DAYANIŞMA."

Muhtemelen Humeyni'nin fikirlerini benimsemeyen başka duvar ressamları da İRAN sözcüğünü çizip yerine FİLİSTİN yazmışlardı. Aslında bunlar siyonist öğrencilerin tepkisini düşünememişlerdi, çünkü onlar da FİLİSTİN sözcüğünü silip yerine mavi harflerle İSRAİL yazmışlardı.

Son anda akıllı uslu biri çıkıp herkesi aynı fikir etrafında buluşturmak amacıyla İRAN, FİLİSTİN ve İSRAİL sözcüklerinin üzerini boyayla kapatmış ve ortada sadece "DAYANIŞMA" sözcüğü kalmıştı.

Komiser Matabiau dönmüştü. Saat ona doğru odama daldı ve bana dostça bir günaydın deme fırsatını bile bırakmadı.

–Benimle gelin Cadin. Ben yokken burada olup bitenler hakkında açıklama istiyorum.

Son derece keyifsiz görünüyordu. Korsika güneşinin verdiği bronzluk soluk tenini güçbela örtebilmişti. Odasına girerken kapıyı bile tutmadı, az kalsın kanat suratıma çarpıyordu. Matabiau kıçını masasına yasladı ve kollarını göğsünde çapraz kavuşturdu. Evden alelacele fırlamış olmalıydı çünkü çorabının birini ters giymişti.

– Evet Cadin. Bekliyorum.

– Olağanüstü bir durum yok komiser. Mezarcıların grevini saymazsak elbet.

Vakit kazanmaya, Cazes'in, ziyaretimle ilgili beni şikâyet edip etmediğini öğrenmeye çalışıyordum.

– Neyse sonunda bu grev de sadece bir hafta sürdü ve her şey yeniden düzene girdi. Grevcilerle yaslı aileler arasında bir iki kavga çıktı. Bunun dışında her şey eskisi gibi. O bildiğiniz şikâyet dilekçeleri filan... Şahsen ben zamanının büyük kısmını ayın en büyük olayına, Bernard Thiraud'nun öldürülmesine ayırdım. Paris ve Toulouse'daki

temaslarımla ilgili ayrıntılı bir dosya hazırladım.

– Hepsi bu mu?

Sorusunu elini kolunu sallayarak, sinirli bir sesle sormuştu.

– Evet, başka önemli bir şey göremiyorum. Jean-Jaurès yolundaki soygundan söz etmiyorum, gazetelerde çarşaf gibi yazılar çıktı zaten.

Bu olaydan özellikle söz etmiştim; gazeteciler silahlı soyguncu karşısındaki cesaretimi oldukça övmüşlerdi; bana doğrultulan silahın özelliğinden de hiç bahsetmemişlerdi. Bu son başarımın sözünün geçmesiyle komiserin davranışında belirgin bir yumuşama gözlemledim.

– Evet Cadin, bütün bu yazıları okudum. Bu şartlar altında gösterdiğiniz soğukkanlılıktan dolayı sizi tebrik ederim. Benim asıl kafamı kurcalayan şu sitüasyonistler meselesi. Tatilden döner dönmez belediye başkanı, halkla ilişkiler sorumlusu Pradis beni telefon yağmuruna tuttular. İş dallanıp budaklanıyor, dikkat edin... Bourrassol'un de buna karıştığı konusundaki zevzeklilerden hiçbir şey anlamadım. Bundan daha komik bir şey duymamıştım! Bourrassol'u bu adamların arasında düşünebiliyor musunuz? Bu hikâyeden haberiniz var elbet. Kim uydurdu biliyor musunuz?

Adamımı korudum.

– Bourrassol'un bununla ilgisi yok. Canımızı sıkmak için ne icat edeceklerini bilemiyorlar. Meilleur'ün sahte afişinin ve 1977'den beri sahte belediye gazetelerinin ardındaki sitüasyonist şebekesini ortaya çıkardık. Bourrassol'un oğlu da kısmen işe bulaşmış ama karakoldan gönderilen sahte celplerle bir ilgisi yok. Taş gibi bir kanıtı var: Donanmamızın organize ettiği turlar sayesinde Martinique'le Guadeloupe arasında dolanıp duruyor.

Komiser Matabiau yerinden zıpladı ve gelip karşıma dikildi.

– Sahte celpler! Doğru mu duydum? Bunun hepsinden daha önemli olduğunu görmüyor musunuz? Sizin cinayetiniz ve kuyumcudaki hokkabazlık bana vız gelir. Tatile gitmeden önce beni boka bulayacağınızdan korkmuştum zaten. Bu sahte belgeler de neyin nesiymiş?

– Hâlâ araştırıyoruz. Yüzlerce Toulouse'luya postayla bir celp kâğıdı gelmiş. Gönderilen, resmi bir belgenin kusursuz kopyası; vatandaştan antiterör sicil dosyalarının oluşturulması için acilen komiserliğe gelmesi isteniyor. Celbin altında sizin adınız ve sizinkine çok benzeyen bir paraf. Rastlantıya bakın ki, bu celbin gönderildiği kişiler, kentin en tanınmış kişileri arasından seçilmişler. Büyük tüccarlar, sa-

nayiciler, ruhban sınıfından kişiler, dernek başkanları, özellikle de eski muharip gruplarından kişiler...

– Şu kâğıtlardan birkaçını gösterebilir misiniz bana?

Jean'imin kıç cebinden cüzdanımı çıkardım ve içinden usulca çektiğim mavi bir kâğıdı düzelterek Matabiau'ya uzattım. Ses çıkarmadan satır satır inceledi. Hayretle, bu incelemenin adamın sinirlerini yatıştırdığını fark ettim. Kâğıdı bana geri verdi.

– Bu sahte değil. Tastamam hakiki. Ben Korsika'ya gitmeden önce imzalamıştım. Bu tezgâh nasıl oluştu bir türlü anlayamıyorum?

Sanırım Bernard Thiraud'nun katilinin kendisi olduğunu söyleseydi daha fazla şaşırmazdım.

– Ben daha çıldırmadım Cadin. Bunun orijinalini ve Toulouse yöresinden 400 kişilik isim listesini Lardenne'e verdiğimi çok iyi anımsıyorum. O aralık işiniz başınızdan aşkın olduğundan bu angaryayı da size yüklemek istememiştim. Lardenne sadece fotokopileri çektirecek ve celplerin zarflanmasını sağlayacaktı... Gidin onu çağırın, bu işi hemen burada çözmek istiyorum.

Adamım en yakın kahvede, bir langırt partisinin sonuna geliyordu. Bedava oyuna 100 puan kala, onu kendime düşman etme pahasına ışıltılı masasından ayırdım. Matabiau'nun odasına girmeden önce iki üç kelimeyle durumu anlattım. Komiser trajik bir maske takınmıştı. Kapı açıldığında çenesini ileri uzattı.

– Lardenne bana bazı açıklamalar borçlusunuz. Açığa alınmak istemiyorsanız inandırıcı şeyler söyleyin. Herhalde Müfettiş Cadin size durumdan söz etti. Kendinizi nasıl savunacaksınız?

– Bilmem...

– Haydi biraz kafanızı işletin Lardenne.

– ... Verdiklerinizi sekreterliğe, Bayan Golan'a götürdüm. Ne istediğinizi ona söyledim. Aynı sözcüklerle hem de...

– Bravo! Yani ben size çok önemli ve de hassas bir görev veriyorum, siz tutup karşınıza ilk çıkana havale ediveriyorsunuz. Gidip bana bu Bayan Golan'ı çağırın.

Lardenne bir süre yok oldu. Geldiğinde yanında, uzun yıllardır nüfus kâğıdı ve pasaport bölümünde çalışan iriyarı Bayan Golan vardı. Odada epey bir yer kaplamasına rağmen mümkün olduğunca dikkat çekmemeye çabalıyordu. İşe alınma sırasındaki görüşmesinden bu yana, meslek hayatı boyunca Patron'un kutsal bürosuna ikinci kez adım

atıyordu. Tavrı, olayın öneminin bilincinde olduğunu gösteriyordu. Matabiau çok nazik davrandı doğrusu: Azıcık bir gayretle esrarı gün ışığına çıkarmayı başardı. Zavallı kadın iyiliğin cisimleşmiş haliydi. Bu şöhreti kısa zamanda nüfus kâğıdı bölümünün sınırlarını aşıvermişti. Başı sıkışmış bir meslektaşa yardım etmeyi reddettiği çok enderdi. Gün geçmezdi ki işi başından aşkın bir meslektaş ona bir angarya yüklemesin, "İlk fırsatta ben de size aynı iyiliği yaparım" laf olsun diye söylenirdi elbet. Kahraman Bayan Golan bütün karakol için yapıştırır, katlar, zarflar, zımbalardı.

Göreviyle taçlanmış Lardenne ona gelip de komiser Matabiau adına antiterör dosyasıyla ilgili dört yüz celbin gönderilmesi işini verdiğinde, hiç duraksamadan angaryayı kabul etti, üstelik böylesine hassas bir iş için kendisini düşündüğünden ötürü Lardenne'e teşekkür bile etti.

Ertesi gün, bir başka servis şefi ondan 378 davetiyenin gönderilmesini istediğinde aynı şekilde karşılık verdi. O davetiyelerde de şöyle yazılıydı:

" Toulouse Emniyeti Sosyal Faaliyetler Bölümü ve yörenin tüm polis birimleri, kamu güvenliği için verdikleri savaşlarda şehit düşen meslektaşlarımızın dul ve yetimlerinin acılarını hafifletmek amacıyla her yıl olduğu gibi bu yıl da yapmış olduğunuz yardımlardan ötürü sizlere teşekkür eder."

Nasıl olup da terör sabıkalılarının listesinin hayırsever vatandaşların adlarımn yazılı olduğu listeyle yer değiştirdiği meçhul. Ama her ne kadar Toulouse'un kaymak tabakası acı acı o tehditkâr, kozmopolit gölgelerle karıştırılmış olmalarından yakınmışlarsa da, şimdiye dek hiçbir bombacıdan hayali bağışına teşekkür eden yazıya çok şaşırdığını belirten bir mektup alınmamıştı

Önce Lardenne odadan çıktı, peşinden sekreter. Matabiau adamlarına ve genelde idareye sövüp sayarak odayı arşınlamaya devam ediyordu.

– Şu işe bakın Cadin, bir saatlik mesaide tatilde bütün kazandıklarımı yitiriveriyorum. Bir anda sinirim tepeme çıktı. Bir aylık huzur, gevşeme, elbet fazla süremeyecek kadar güzeldi... Keşke Bourrassol'un oğlu bu haltı yemiş olsaydı. Hiç değilse bizden biri değildi. Fena kıstırıldık. Benim için ne diyecekler? Gevşeğin teki mi? Şu Lardenne'i hele bekletelim biraz. Kızağın tadını tatsın azıcık. Neyse hepsi bu değil ya, şu cinayet ne âlemde?

– Ne sandığım kadar hızlı, ne de güzel gelişiyor. Yolumuza taşlar çıkıyor. Bernard Thiraud altmış yaşlarında bir Parisli tarafından öldürülmüş. Elimizde bir tanık ifadesi var, katil Paris plakalı siyah bir Renault 30 TX'ten inip kurbanı izlemeye başlamış. Bu, cinayetten birkaç dakika önce Valilik binasının önünde cereyan etmiş. Lardenne, Paris ile Toulouse arasındaki bütün hassas noktaları, otoyolları, anayolları kontrol etti, ama kimse bu şüpheli arabanın geçişini ya da katilin tarifine uygun birisini gördüğünü anımsamıyor.

– Bu görevi Lardenne yaptıysa, bence dikkatli olmalıyız.

– Onu savunmak amacında değilim ama bu işte ona güveniyorum.

– Tamam, devam edin...

– Cinayet nedeninin tespiti konusunda pek ilerleme kaydettiğimiz söylenemez. Adam nişanlısıyla birlikte Fas'a gidiyormuş.

– İyi de neden bir Parisli Fas'a gitmek için Toulouse'dan geçsin ki? Marakeş'e uzanan en kestirme yol değil bu.

–Doğrusu öyle, Bernard Thiraud ve nişanlısı tarihçiler. Belediye ve Valilik'teki arşivleri incelemek amacıyla Toulouse'a uğramak istemişler. Bölge tarihiyle ilgili bir yığın belge. Lardenne'le iki gün boyunca bu kâğıtlar üzerinde çalıştık, faydasız. Buna karşılık Paris'e gittim ve orada çok ilginç şeyler keşfettim. Kurbanın babası da 1961 Ekimi'nde Cezayirlilerin tertiplediği bir gösteri sırasında oldukça karmaşık bir cinayete kurban gitmiş. Hatta bilimsel bir şekilde infaz edilmiş bile diyebilirim.

– Kim tarafından?

– İlk bakışta siyasi bir cinayet gibi görünüyor. Devlet güvenliği nedeniyle... Bu işle görevlendirilen kişiyi buldum. Montauban yolunda küçük bir köyde oturuyor. Emekli. O devirde Özel Birlikler'de görevliymiş. O.A.S. ve F.L.N. sorumlularını etkisizleştirmek amacıyla Bakanlık tarafından kurulmuş bir tür gizli komando birliği. Gerekirse tamamen etkisizleştiriyorlarmış. Bölümün başında André Veillut varmış, Emniyet'in babalarından biri. Elbette, otopsi ve soruşturmalardan kurtulmak için ellerinden geleni yapıyorlarmış. Dosyalar boştu. Zaten doldurmak da neye yarar bilmem, bütün bu olaylar hakkında af kararı çıkmış.

– Ama siz bu iki olayın bağlantılı olduklarını düşünüyorsunuz, öyle değil mi? Bütün bunlardan şöyle bir varsayıma ulaşmak zor değil: Küçük Thiraud babasının katilinin kim olduğunu saptamış ve intikamı-

nı almak amacıyla bizim buralara gelmiş. Bu da yolculuğunun nedenini açıklıyor sanırım.

– Şu söylediklerinizhiç fena olmazdı ama bu şemaya oturmayan bir sürü ayrıntı var. Önce Pierre Cazes. Yaşı hariç, tanığın çizdiği portreye pek uymuyor. Onu, büyük bir risk göze alarak, güpegündüz, Paris plakalı bir arabayla cinayetişlemeye gelerek görevini gereksiz yere içinden çıkılmaz hale soktuğunu düşünemiyorum.

– Adam profesyonelse ki biz burada birinci sınıf bir profesyonelle karşı karşıyayız, aynen böyle düşünmemizi isterdi. Katil duruma tamamen hâkim, Cadin. Renault 30 TX'in izini bulamadığınızı söylediniz, belki de adam Paris-Toulouse yolculuğu yapmadı.

– Yine de bir yerlerde mevcut olması gerek bu arabanın! Bernard Thiraud'nun ölümünden önceki hafta bu model bir araba çalınmamış. Ülke çapındaki listeyi bizzat kontrol ettim.

– Neden arabayı ödünç almış olmasın? Şu Pierre Cazes'in neler yaptığını biraz deşin, bakın bakalım, siyah Renault'su olan bir arkadaşı var mı?.. Bu Cezayir gösterisi olayını keşfettikten sonra tekrar arşive girdiniz mi?

– Hayır, neden girecektim ki?

– Sizin yerinizde olsam bir kez daha arşivde temizlik yapmaya girişirdim. Şimdi neyi arayacağınızı biliyorsunuz: Pierre Cazes ya da Özel Birlikler'le bir bağlantı. İki üç saat araştırmaya değer. Küçük de olsa bir şeyler bulabilme şansınız var. Ama eğer kurban gerçekten tarihi araştırmaları için bu dosyaları incelemişse çuvallarsınız. O zaman da Thiraud olayı esrarını muhafaza eder... Bir hayat sigortası poliçesi ya da bir ayrılık mektubu ele geçene kadar... En güzel cinayetler genelde en sıradan olanlarıdır. Öyle değil mi?

– Bu onlardan değil. Çok rastlantı ve çok dal budak salma söz konusu. Doğrusunu isterseniz Bernard Thiraud'nun katilini bulmam gerek ama asıl ilgimi çeken Lamartine Lisesi'nin sıradan öğretmeninin neden bir Cezayirliler gösterisi sırasında C.R.S. kılığına girmiş bir siyasal polis ajanı tarafından öldürüldüğünü anlayabilmek. Biraz daha cüretkâr olsam bütün bunların nedenini gidip Özel Birlikler'in eski patronu André Veillut'ye sorardım. Her şey af kapsamı içinde, konuşmakla tehlikeye atacağı bir şey yok.

– Soruşturma nasıl yapılır bunu size ben öğretecek değilim Cadin, yine de birkaç tavsiyede bulunmadan da edemeyeceğim. Bakın istedi-

ğiniz gibi çalışabilirsiniz: Gerekli olduğuna inanıyorsanız ve sonunda suçluyu tutuklayabileceğinizi sanıyorsanız Alésia ya da Saint-Barthélémy'ye kadar uzanabilirsiniz. Amaç soruna bir çözüm bulmak: Açıkçası buna ulaşmak için seçeceğiniz yollar beni hiç ilgilendirmiyor. Ama yasallıktan birazcık da olsa saparsanız sakın şemsiye aramayın. En güçlü sesinizle sorumluluk Cadin'de, sadece Cadin'de diye bağırın. Herhangi bir dalavereye adımın karışmasını istemiyorum. Bunu da bilmiş olun!

– Sorumluluklarımı hep kendim yüklenirim komiser. Ben bu iki cinayetin birbirleriyle bağlantısı olduğuna inanıyorum.

– Şimdilik tek bağ öldürülenlerin aynı aileden olmaları. Abartmayın. Tedbirli olun. İKİ cinayetten söz ettiniz, ama az önce Roger Thiraud'nun öldürülmesi olayının affa uğradığını söylemiştiniz. Ayağınızı bastığınız yere iyice dikkat edin Cadin.

– Gayret ediyorum komiser.

– Gayret etmek yetmez. Özellikle de "kanaat"lerinizi temel alarak yola çıkmayın. Bunu yargıçlara bırakın. Benim en az Saint-Jérome kilisesinin yanında bulunan ceset kadar inandırıcı olabilecek bir katile ihtiyacım var. Herhalde, bu soruşturmayı bitirene kadar karakolun başında olmanız tercih edilir. Böylece kimse elinizi kolunuzu bağlayamaz. Ben de iki üç günde ancak kendimi toparlayabilirim. Av sezonunda kullanmaya niyet etmiştim ama kalan iznimi bu hafta kullanmama engel olacak bir durum yok. Ne dersiniz?

O kadarını istememiştim aslında.

– Anlaştık. Bu zahmete değer.

Yine de bu ani cömertliğin bir başka şeyi maskelediğine dair içimde garip bir his uyanmıştı. Matabiau beni bu kuşkumdan kurtardı.

– Evimde biraz tamiratla meşgul olurum. Her zaman evde yapılacak bir şeyler bulunur zaten. Ha, bir şey daha var Cadin, şu karışan dosyalarla ilgili olarak Pradis'yle bir görüşün. Bu olayın en iyi biçimde hallolması için sizin diplomasi yeteneğinize güveniyorum.

VIII

Her şeyi bir tarafa bırakıp hemen halkla ilişkilerden sorumlu belediye başkan yardımcısına telefon ederek bu gizli anlaşmayı halletmeye baktım. Pradis, kabaca sözümü kesmeden önce on saniye kadar konuşmama izin verdi.

– Cadin, 400 teşekkür kartınız bana vız gelir. Bu sadece ayrıntı! Belediye matbaasındaki baskı kalıplarını bulduğumuzda onları yakaladığımızı sanıyorduk. Ama öyle değilmiş. Ofset ustası rasgele seçilmiş isimlerden oluşan bir liste vermek zorunda kaldı. Ve yıkıcılık faaliyetlerini hâlâ sürdürüyorlar. Her yerden INSEE'nin bir mektubunun dağıtıldığı haberi geliyor, bu yazıya göre içişleri bakanının kararıyla Toulouse genel nüfus sayımı rakamları geçersiz ilan edilmiş. Mektubu okuyayım size...

Açılan bir kâğıt hışırtısı duyuldu.

– *"... INSEE (Elektronik Araçlara Ulusal Müdahale) adlı bir grup tarafından pek çok gizli dosya ele geçirilmiş ve ağırlaştırıcı bir unsur olarak, Belediye'nin sayım memuru alımında titiz davranılmaması sonucu, araya birtakım kişiler sızmış ve bilgisayarlara karşı duyulan haklı rahatsızlıktan yararlanarak bu kişiler, bireylerin sistemli olarak fişlenmesini ve sosyal ilişkilerin planlanmasını baltalamaya çalışmışlardır, Toulouse yerleşim bölgesinde nüfus sayımı sonuçları iptal edilmiştir."*

Daha sonra da insanların Belediye'ye gidip dosyalarını geri almaları tavsiye edilmektedir! Yani başımıza bela aldığımız sadece 400 kişi yok, ilk sondaja göre en aşağı 10 000 kişiyle karşı karşıyayız!

Çabucak kapatıp Pradis'yi paranoyaklığıyla baş başa bıraktım. Bourrassol'u çağırdım. Sabırla Bernard Thiraud cinayetinin basit bir yanılgıya dayandığı ve kurbanın gerçek hedef olmadığı varsayımını anlattı. Dikkatli bir çalışma sonucunda Bourrassol, cinayet günü, saat 16.00'yla 18.00 arası Valilik'in değişik birimlerinde bulunan kişilerin çoğunluğunu kapsayan bir liste hazırlamayı başarmıştı.

– Müfettiş, bence adamlarınızı önemli noktalarda pusuya yatıracağımıza, onları Valilik'te karşılayıcı gibi istihdam etmek daha yararlı olurdu. İnanılmaz bir liste oluşturdum. On kadar, asla ağlarınıza yakalanmayan büyük balık, hiç çekinmeden valinin odasının iki adım ötesinde dolanıyor. Örneğin Joé Cortanze, yanılmıyorsam silahlı soygun nedeniyle tutuklanmak için aranıyordu.

– Evet, doğru.

– Yine de bu özel kalem müdürü ve genel sekreter yardımcısı tarafından son derece resmi bir biçimde kabulüne engel olmuyor.

– Haydi canım, başarılarımızın yüzde doksan beşinin muhbirlerin itirafları sayesinde gerçekleştiğini bilecek kadar eskisiniz bu meslekte. Ne yani, Kolomb'un yumurtasını mı keşfettiniz? Uyuşturucu dolaşımını izlemek için liselerin etrafında adamlarınız yok mu?..

– Var ama bu çapta değil.

– Daha başka?

– Eski bir dostuma rastladım, emekli polis Potrez. Biraz Bernard Thiraud'ya benzer. Aynı boy bos, aynı tavır. Beş yaş daha büyük ama resmin üzerinde biraz çalışılırsa, karıştırmak mümkün olur.

– Bu adı anımsayamadım... Potrez.

– Silah kullanmada bir numaraydı, bizim grubun en iyi nişancısıy-

dı... ta ki uyarıda bulunmadan bir motosikletliye ateş açana kadar. Araba hırsızlarını suçüstü yakalamak için pusudaydı, o zamanların ünlü BMW çetesi... Motosikletli bir çocuk mahalleden geçerken elinde Magnum'la sokaklarda dolanan sivil bir herif görünce korkmuş. Basmış gaza, kaçmış. Tam hedef tahtası. Adli tabip beş kurşun çıkardı. Hepsi avcum genişliğinde bir bölgeye girmişlerdi... Potrez polislikten atıldı. Şimdi para taşıyan arabalara koruma hizmeti veren bir firmada çalışıyor. Basında, ölen çocuğun arkadaşları intikamımızı alacağız diyorlardı... ama hep öfkeyle söylenir bu sözler, sonra ortalık yatışır.

–Evet, ya da yatışmayabilir. Aradan uzun yıllar geçti ama Tramoni de, Pierre Overney cinayeti yüzünden vuruldu. Katile ulaşma olasılığı binde bir bile olsa yine de sonuna kadar gitmeliyiz. Bakalım balık oltaya gelecek mi?

*

O akşam erken dönmeye karar verdim; saat sekiz haberlerinden sonra hemen yatağa girdim. Ya Bécon les Bruyerès'le Knokke le Zout'un karşılaştığı "Sınırsız Oyunlar'ın ikinci gösterimini ya Vosges Dağları'nda lirik sanatın doğuşunu anlatan bir magazin programını ya da tatillerin yıl içine yayılmalarıyla ilgili bir tartışma programını izleyecektim. Video oynatıcım Poitiers'de kaldığından başka hiçbir çarem kalmamıştı. Sonunda Gutenberg'le yetinmek zorunda kaldım ve unutulmuş bir kitap bulma ümidiyle kütüphanenin raflarını karıştırdım. Claudine'in bana vermiş olduğu Roger Thiraud'nun yarım kalmış monografisini buldum. Elimle şöyle bir tarttım, kapağını inceledim ve açmaya karar verdim. Tam bir kitap sayılmazdı elbet, sadece bir taslak. Bu haliyle baskıya hazırdı sanırım. İç sayfada Drancy kentinin arması yer alıyordu, üstünde el yazısıyla bir ithaf: "Max Jacob'a".

Başlık letrasetle yazılmıştı.

DRANCY, ilk kurulduğundan bugüne

Yazan: Roger Thiraud

Lamartine Lisesi öğretmenlerinden

Sayfaları hızla çevirdim. Pek çok sayfada etrafı kurşunkalemle çerçevelenmiş ve notlar eklenmiş boşluklar vardı. Roger Thiraud, fotoğrafların, illüstrasyonların, grafik ve planların yerlerini işaretlemişti. Her birinin kaynağını ve bibliyografik referansını da belirtmişti. Araş-

tırmanın ilk bölümü birkaç paragrafla arazinin ikinci dönemdeki durumundan söz ediyordu.

Komiser fazla ileri gidememişti. Alésia'da pes edip kalmıştı. Metnin genel anlamını kavramaya çalışarak üstünkörü okudum. "... Paris bölgesini deniz kaplıyordu. Binlerce yıl sonra Drancy'nin doğacağı yörede kalker ve kil çökeltileri oluşmaya başlamıştı.

Binlerce yılı atlayarak üçüncü bölüme geldim. Ve orada kentin adının nereden geldiğini öğrendim. "... Bir Roma sömürgesi olup adı TERANTIACUM, sonra DERANTIACUM, DERENTI ve nihayet DRANCY olmuş."

Kendi adımı tersine yürütmeye çalıştım ve CARADINATIACUM'a kadar gittim.

800 yılında köyde okul yokmuş ve nüfusu 200 kişiymiş.

Ekin ve harmana ayrılmış 8 yüzyıllık bir sıçrayıştan sonra ilk yerel ünlüye tosladım: "CRETTE DE PALUEL, tarım makinelerinde bir öncü", bu bölümün ilgi uyandıran başlığı da buydu. Roger Thiraud bir sayfayı bu ünlü bilginin büstünün fotoğrafına ayırmayı düşünmüştü. Şöyle bir not vardı: "Baskı odası, B.N.'de fotoğraf basılacak." Crette de Paluel'in kısa biyografisine daldım: "1741'de Drancy'de doğmuş, dişli silindiri, kök-baltasını, saman kesicisini ve patatesler için özel bir saban türü icat etmiştir. Parmentier'nin yakın dostu olup, patates denen bu kökün tanıtımına onun kadar emeği geçmiştir."

Roger Thiraud, biraz modası geçmiş ama etkin bir lirizmle dolu paragraflarla bu adaletsizliğe bir son vermeye ve büyük adamının ününü pekiştirmeye çalışıyordu.

Devrim, Drancy'nin ekin tarlalarında pek de derin izler bırakmamıştı, ama 16 Ekim 1870'te Villette gazometresiyle doldurulmuş bir güdümlü balonun düşüş ve patlayışı önemli bir yer tutuyordu.

Çağdaş dönem, eserin ikinci bölümünü oluşturuyor ve *Sefiller*'den bir alıntıyla başlıyordu:

"Paris merkezi, çevresindeki varoşlar, işte bu çocuklar için bütün dünya bundan ibaret. Asla dışına çıkmazlar. Onlara göre bu yerlerden iki fersah ötede hiçbir şey yoktur. Ivry, Gentilly, Aubervilliers, Drancy, işte dünya orada biter."

Bir an gözlerimi kapadım; bu sözcükler bana Claudine'le sur kalıntılarında geçen birkaç saatimizi anımsatmıştı.

Roger Thiraud doğduğu kente bir etkileri olmadığı takdirde ulusal

siyaset olaylarını çabucak geçiveriyordu. İlk çağdaş düzenlemeler ve Belediye'ye seçilenlerin düşünce farklılıkları üzerinde daha çok duruyordu. Son bölümlerde savaş öncesi belediye başkanlarının öncü fikirleri ve kenti ilgilendiren şehircilik projelerini açıklıyordu. Binlerce bireysel ve kolektif konutu kapsayan bir bahçe-şehir inşasıydı bu. Bir tür ideal metropol, her oturanın emrinde kreş, stat, hastane, okul, dükkân vs. gibi kolektif düzenlemelerin ve hizmetlerin bulunduğu bir tür XX. yüzyıl toplu yaşam ünitesi.

Öncü şehir çalışmaları 1932'de başladı; şehrin nüfusu iki katına çıkıp 40.000'lere ulaştı.

1934'te daha da iddialı bir program ortaya çıktı: Drancy'ye ilk Fransız gökdelenleri kurulacaktı! Her biri on dörtkatlı beş kule, kademeli bir dizi bina ve otuz kadar merdivenin bağlantıyı sağladığı yüzlerce konutu gruplaştıran dört katlı, at nalı biçiminde kocaman bir site. Tamamına civardaki bir yerin adı verildi: "La Muette".

Heyhat, avangard mimarların fikirlerini harekete geçiren komün yaşamı umutlarının garip bir kaderi oldu. Daireler henüz kiraya verilmeden binada kullanılan sınırlı teknikler kendisini gösterdi ve pek çok kusur ortaya çıktı. Müstakil tek katlı birimler alıcı buldular ama, ilk Fransız *sky-scraper*'ları* halktan, müteahhitlerin beklediği ilgiyi görmedi. Kiraların düşük olmasına rağmen katlar boş kaldı.

Durumu kabullenmek gerekiyordu, tavşanlar bu kafeslere girecek kadar olgunlaşmamışlardı! Site olduğu gibi Savunma Bakanlığı'na ucuz fiyatla satıldı ve bir Seyyar Muhafızlar birliği buraya taşındı.

Bir bira içip, rahatlamak için kalktım. Sonra yine Drancy'nin bahçe-şehir maceralarına daldım. Roger Thiraud bu konuyla çok ilgilenmişti; bir sürü ayrıntı vardı.

1940'a gelince, cephede yakalanıp La Muette Sitesi'ne kapatılan Alman esirlerin tam sayısını veriyordu. Bu arada, önemli bir açıklama gibi gördüğüm bir ayrıntıyı fark ettim: Demek bu savaş sırasında Fransız ordusu esir almayı da becerebilmişti.

Ama çok geçmeden Almanlar Drancy'ye yerleşmişler. O zaman roller değişmiş, esirler gardiyan olmuş. 40 yazından itibaren Fransız ve İngiliz ordularına mensup askerler ve Paris'te tutuklanan sivil Yugoslav ve Yunanlılar buraya getirilmiş. 20 Ağustos 1941'de, La Muette Si-

* Gökdelen.

tesi, işgal altındaki Polonya ve Almanya'ya gönderilmeden önce Fransız Yahudi gruplarının konakladığı bir toplama kampına dönüşmüş resmi olarak.

Roger Thiraud, 76.000 kişiden söz ediyordu, üç yıl boyunca Concorde Meydanı'ndan birkaç kilometre uzakta toplanmış ve Auschwitz'e yollanmış, kadın, çocuk ve ihtiyarlar... Kurtulanların sayısını da 2.000 civarında tahmin ediyordu.

Her hafta, 3.000 kişi geçiyormuş Drancy'den, dört Alman askeri ve onlarca Fransız işbirlikçi nezaretinde. Roger Thiraud dört rakamının altını çiziyordu.

Kurtulmayı başaranlarla yapılan röportajlara, gazetelerden kesilip saklanan parçalara dayanarak kamp hayatını betimlemeye çalışıyordu. Bazı bölümleri okumakta zorlandım.

"Çocukların önünde Drancy'den söz edeceğimiz vakit onları ürkütmemek için bir isim uydurmuştuk. Oldukça da keyifli bir isim, Pitchipoï. Drancy, Pitchipoï'ydi artık."

Bir sonraki sayfa kurşunkalemle boydan boya çizilmiş ve bir açıklama eklenmişti:

"Drancy komutanının Eichmann'a yolladığı ve iki yaşından küçük çocukların bulunduğu ilk konvoyun (konvoy D 901/14 – 14. 8.1942) yola çıktığını bildiren mektubun tıpkıbasımını çıkartınalı."

Bu belgelerin bazıları da saman kâğıdı bir zarfın içine, ek olarak konulmuştu toplu halde. 15 Nisan 1943 tarihli, "Beslenme Bürosu"nun bir notunu çıkardım.

"İçinde bulunduğumuz ayın 9'una ait notunuza cevap olarak aşağıdaki bilgileri size iletmekle şeref duyarız:

1) 9 aylıktan küçük çocuklar:	*347*
2) 9 ay-3 yaş arası çocuklar:	*882*
3) 3-6 yaş arası çocuklar:	*1.245*
4) 6-13 yaş arası çocuklar:	*4.134*

5) Bize iletilen süt miktarı (aylık): 3 223,50 litre.

"Mevcut sayısındaki değişiklikler nedeniyle yukarıdaki rakamlar sadece yaklaşık bir bilgi vermektedir ve çocuk sayısı +50 ya da -50 arasında her gün değişebilir."

Bir başka kâğıt tomarında da, Roger, Thiraud'nun el yazısıyla, "Rakamsal veriler. Dosyalanacak." yazılıydı. Başlıklarının kuruluğunun trajediyi daha da artırdığı uzun rakam sütunları sıralanmıştı: "Gi-

diş Tarihi", "Konvoy", "Sıra numarası", "Varacağı kamp", "Gelir gelmez gaz odasına gönderilenler", " Seçilenler H", "Seçilenler F", "45'te canlı kalanlar".

Toplama kamplarına gönderilenlerin toplam sayısı 73.853'e varıyordu, sağ kalanlarınkiyse 2.190'dı.

Son tabloda bölge bölge, Drancy'de tutulan insanların coğrafi kökenleri belirtiliyordu; yaş dilimlerine göre bir tür sınıflamaya gidilmişti.

En başta Paris yöresi geliyor, onu Güney Pireneler bölgesi izliyordu. Kuzey ve Orta Fransa bölgeleri gerilerde kalıyordu, anlaşılan oralardaki Yahudiler Gestapo kaskacından kurtulmayı başarabilmişlerdi. Paris yöresi bütün kategorilerde bu ölümcül puan yarışmasında başı çekmekteydi, ilk dilim olan 3 yaşından küçükler bölümü hariç. Bölgelerin ezici çoğunluğu yüzde beş ila sekiz gibi oranlar açıklarken, Paris yüzde on bire ulaşıyor, Güney Pireneler yüzde on iki barajını bile aşıyordu.

Derin bir kaygıyla Roger Thiraud'nun yarım kalmış kitabını kapattım. Uzun süre ışığı söndürmekten çekindim. Uykum gelmiyordu. Televizyondaki son haberlere bakmak için kalktım. Sokak günün ilk gürültüleriyle dolmaya başlarken, sabaha karşı uyumuşum.

İlk sahneye çıkan komiser Matabiau oldu, garip, siyah bir pelerin giymiş, kafasına da yüzünü örten bir kukuleta geçirmişti. Yüzünü görmediğim halde o olduğunu biliyordum. Başlangıcının sonsuzlukta kaybolduğu bir geçitte ağır ağır yürüyordu. Maskesine, zemine gömülü neonların mavimsi ışıkları yansıyordu. Matabiau ilerliyordu, kafası sol omzuna değiyordu. Etrafını saran cılız insanlara üzerinde Pradis'nin fotoğrafı olan küçük, yeşil karton parçacıkları dağıtıyordu. Ben de yolunun üzerindeydim, çırılçıplak. Bana bir kâğıt verirken kıyafetimin uygunsuzluğuna dikkatimi çekti. Halkla ilişkiler görevlisinin fotoğrafının altında komiserliğin resmi damgası vardı, ama okumaya kalkıştığımda satırlar birbirinin içine geçmeye başladı.

Daha sonra bu ürkütücü merasime katılan diğer kişilere döndüm ve etrafımdakilerin en az yarısını kolayca tanıdım.

Yaslı aileler, eski grevci mezarlık görevlilerinin arasına karışırlarken, Seyyar Muhafızlar'a bağlı bir birliğin mensupları kahkahalar atan bir suaygırının sarı barsaklarının arasından iri bir maden külçesi çıkarmaya çalışıyorlardı. Birden patlamalar ve son derece tiz gıcırtılardan oluşan, kulakları sağır edici bir gürültü oradakilerin donup kalmasına

neden oldu. Matabiau mermer zeminin parıltısı arasında buharlaşıp uçtu.

Geçit genişlemişti; yan duvarlar yumuşamışçasına mevcut olmayan bir kalbin atışlarının ritmiyle hareket ediyorlardı. Görüş alanı kararda ve dev boyutlu siyah bir Renault üstümüze doğru gelmeye başladı, tekerlekleri, sanki kendi hareketinin vücuda getirdiği parlak raylar üzerinde kayıyordu.

Ön camdaki kusurlar nedeniyle şekli kaybolmuş iğrenç bir yüz, direksiyonun ardında şekilden şekile giriyordu. Birden bunun Pierre Cazes olduğunu fark ettim. Felce uğramıştım sanki, ölümümü görmemek için gözlerimi kapadım. Boşuna. Bakışlarım gözkapaklarımı delip geçiyordu. C.R.S. şimdi çıldırmış gibiydi, haykırarak oturduğu yerde sıçrayıp duruyordu. Ağzı, gözçukurları, burun delikleri, fosforlu ayakları olan binlerce kara karıncayla dolmuştu, bunları suratından avuç avuç koparıp arabanın penceresine doğru savuruyordu. Otomobil bu çılgın koşusu sırasında peşinden, sonu gelmez bir dizi vagonu da sürüklüyordu. Kahverengi, eski püskü tahta yük vagonlarının dikmeleri çekiş sarsıntısının şiddetinden bel vermekteydi. Konvoyun sonunda üstü açık sandıklar vardı, bunlar da havalara sıçrayıp tekrar rayların üzerine düşüyor ve etrafa barut kokusu yayılıyordu. Her sıçrayışlarında binlerce kireç beyazı kafatası ortalığa saçılıyor ve geçidin balastları üzerinde parçalanıyorlardı.

Solumdaki bir ormanın girişinde Claudine Chenet belirdi. Yanında Toulouse Valiliği'nin topal arşiv görevlisi vardı. Devasa konvoyun çılgın koşusuna bir son verdiler ve kurşunlu kapıları birer birer açmaya başladılar. Vagonlardan kanlar içinde, yüzlerce Cezayirli çıktı. Ufku örten acınası, upuzun kuyruklar oluşturdular. Bir R.A.T.P. görevlisi arabayı açtı ve bagajda hapis bulunan yaşlı bir kadını çıkardı. Tren sarsıldığında Bayan Thiraud'nun yüzünde ilk gülümsemeyi görür gibi oldum. Bütün tekerlekler dayanılmaz bir inilti oluşturacak biçimde gıcırdadılar. Dev gibi iki el Renault'nun kaportasını iki yandan kavradı. Başparmaklar arabanın farlarını örttüler. Çok uzaklardan, yatağının derinliklerine doğru çekildiğimi hissediyordum. Bütün sahne baş döndürücü bir hızla eriyip küçücük kırmızı bir nokta haline geldi, sonra o da sonsuzlukta kaybolup gitti. Hatları Lardenne'e benzeyen, bir cep video oyunu ekranına doğru eğilmiş, bir araba şeklini andıran bir siluet görecek vakti zar zor buldum. Kısa aralıklar halinde, bıktırıcı bir mü-

zik trenin gürültüsünü bastırıyordu. Binlerce çocuk sesi konvoyun kayboluşuna tempo tutuyordu: "Pitchipoï, Pitchipoï, Pitchipoï..."

Sıçrayarak uyandım, terim buz kesmişti. Uzun bir süre kendime gelemedim, korkuyu kandırmaya ve bu ölüm manzaralarını unutmaya çalışıyordum. Surlara yaptığımız gezinti, Dalbois'lardaki yemek gibi başka görüntüler kabul ettirmeye çalışıyordum zihnime. Boşuna. Claudine'in yüzü kayboluyor, yerine usulca Bernard Thiraud'nunki geçiyordu. Dalbois'nın yüz çizgileri Pierre Cazes'inkilere dönüşüyordu. Tekrar Roger Thiraud'nun kitabını elime alarak içine düştüğüm dehşeti savuşturmayı başardım.

La Muette Sitesi'nin öyküsü bir sayfa bile tutmuyordu. 1944 Ağustosu'nda özgürlüğüne kavuşturulan kamp, Eylül'den itibaren düşmanla işbirliğiyle suçlanan binlerce Fransızı barındırmıştı. Roger, Tino Rossi'den Sacha Guitry'ye kadar, bu şartlar altında Drancy'de kısa bir süre ikamet etmiş olan pek çok ünlünün adını veriyordu. 1948'de binaların ilk amaçlarına tahsis edilmelerine karar verilerek, onarım çalışmalarına başlanmıştı. Ek olarak yazar, 1936'da sitede çevrilmiş bir film olan, Mouloudji'nin başrolünü oynadığı "L' ENFER DES ANGES"ın* adını veriyordu.

Oğul Bernard Thiraud'nun katkısı eserin 1948-1982 dönemini kapsayan bölümünü tamamlama planından ibaretti.

Güneş odaya dolmuştu. Pencereye yaklaştım; ufukta, fırtına habercisi kara bulutlar belirmeye başlamıştı. Yatak örtüsünün üzerine uzandım, ellerimi ensemin altına koydum ve öylece, kafam bomboş, saat sekize kadar yattım. Bir bardak nescafe yuvarladım ve karakola gitmeye karar verdim.

Geldiğimde, Lardenne'i ayaklarının altında titreyen madeni bir mobilyanın tepesine tırmanmış buldum. Giriş duvarının hemen tümünü kaplayan 1971 baskısı, Fransa karayolları haritasını sökmekle meşguldü.

– Ne yapıyorsunuz Lardenne, kafanızı kıracaksınız.

Bana döndü, bir şeyler mırıldandı. Bir kelimesini bile anlamadım.

– Doğru dürüst konuşun, hiçbir şey anlamadım.

Elini ağzına götürdü ve yarım düzine kadar toplu iğne tükürdü.

– Teçhizat Bölümü Müdürlüğü'nden son duruma göre düzenlenmiş yeni harita geldi. Bütün yeni yollar, hatta 1985'e kadar planlanmış bü-

* Melekler Cehennemi.

tün otoyollar bile gösteriliyor. Bu antikayı da söküyorum.

Bir an durup adamının el becerisini hayranlıkla izledim. Yeni planı açtı, yirmi santimlik aralarla birer iğne saplayarak duvara raptetti. İşi bitince klasör dolabının üzerinden indi ve yanıma gelip bir de eserinin nasıl durduğunu uzaktan inceledi.

– Eskisiyle ilgisi yok, müfettiş. Bu, odaya biraz daha renk katıyor. Sizce de öyle değil mi?

Fransa'yı kaplayan otoyol ağından gözlerimi alamıyordum. Hazırlayan grafiker renk konusunda hiç de cimri davranmamıştı. En önemli anayollar sarıyla gösterilmiş, iki yanına turuncurenkli iki paralel çizgi çekilmişti.

– Bu haritaya iyi bakın Lardenne... Otoyollarla ilgili bir şey fark etmediniz mi?

Gerçekten şaşkın bir ifadeyle suratıma baktı.

– Hayır, bir sürü var... Sizce yanlış mı çizmişler?

– İyi bakın. Oysa durum apaçık. Bütün soruşturmaya yeni baştan başlıyoruz. Şu andan itibaren.

– Hangi soruşturma müfettiş?

– Bin tane yok ya Lardenne... Bernard Thiraud'nun öldürülmesi soruşturmasından söz ediyorum tabii ki. Paris-Toulouse otoyolundaki bütün polis noktalarına, benzincilere, restoranlara gidip soruşturma yapacaksınız. Hem geliş hem de gidiş yönünde... İşiniz var...

– Ama müfettiş. Bana yine on beş gün önceki cevabı verecekler. Bazıları da tümden unutmuş olacak... kimileri de beni başından savacak.

Haritanın altında durdum. Cetvelle bir turuncu yolu işaret ettim.

– Aynı kişilerle konuşacağınızı kim söyledi? Son seferinde yön konusunda yanılmışız. Belki de adam A 10 otoyolundan değil de A 6'dan geldi.

– Ama bu çok saçma. Fazladan 300 km daha demek bu.

– Yapılabilir Lardenne. Bu akşam Paris'ten telefonla durumu rapor etmenizi bekleyeceğim. Hiçbir şeyi unutmayın; tam bir tarama. Ne zaman olursa olsun, beni aramaktan çekinmeyin, ister burayı, ister evi. Görev emrini Bourrassol'a imzalatın. Haydi iyi şanslar.

Lardenne selam verdi. Ben de Toulouse Valiliği'ne doğru yola koyuldum. Katlara çıkmamı yasaklayan görevli kıza Lécussan'ın adını verdim; geçmeme izin verdi. Arşiv bölümünün şefi, beni görür görmez dostça selamladı. Epey zahmetle, topallayarak yanıma gelmeye karar

verdi. Aslında topal bacağını kaldırıp adım atmaya çalışmak yerine protezini parkede hafiften sürüklese hem o yorulmayacak hem de izleyenlerin üzülmesine gerek kalmayacaktı.

– Müfettiş bey, sizi tekrar gördüğüme sevindim. Bizdeki eski püsküşeylerin ayrı bir çekiciliği vardır, değil mi?

Cevap vermeden önce yanıma iyice yaklaşmasını bekledim.

– Evet, hiç aklıma gelmezdi! Geçen günki evraklara tekrar bir göz atmak istiyorum, hani şu zavallı gencin baktıklarına...

– Çalışmanız ilerliyor mu? Aslında sormamalıydım belki...

– Önemi yok, bir şeyi teyit etmek istemiştim. Ha, sizdeki evrakları incelemek isteyen kişilerin adına da fiş dolduruyor musunuz?

– Evet, Fransa'daki bütün resmi dairelerin arşivlerindeki belgelere ulaşmak için bu şarttır. Neden sormuştunuz müfettiş bey?

Hemen akla yakın bir açıklama uyduruverdim.

– Bu komiser Matabiau'nun fikri. Bernard Thiraud'nun ailesini tanımış olan bir emekli polisi araştırıyoruz. Sizin fişlerinizin birinde onun da adı var mı, diye bakmak istemiştim.

Lécussan pek sevimli davranıyordu.

– Bu araştırmayı ben de yapabilirim; alışığım bu tür işlere. Siz de bu arada başka dosyalara bakabilirsiniz.

– Hayır, gerek yok. Sağ olun. Fişlerin nerede olduğunu gösterin yeter.

– Tam arkanızda, yardımcı arşiv sorumlusunun masasında. Her fiş numaralanmış, daha sonra da kronolojik olarak sıralanmıştır.

– Alfabetik sıralama yok mu?

– Hayır. Bunun bize hiç yararı olmazdı. Zaten bu tam bir mekanik çalışma, bu fişler hiçbir işe yaramaz ama yasa bizi bunları tutmaya mecbur kılıyor.

Yardımcı arşiv sorumlusu genç bir kadındı, yüzü koskocaman bağa gözlüklerin ardına gizlenmişti, bu yılın fişlerinin bulunduğu klasörü uzattı bana. Hiç zorluk çekmeksizin Bernard Thiraud'nun adını, araştırmasının nedenini ve bakmak istediği dosyaların adlarını yazdığı kartonu buldum. "TE kodlu belgelerin tümü."

Bir süre Pierre Cazes'in adına benzer bir şeyler bulmak amacıyla fişleri karıştırdım.

Klasörü arşivciye uzattım. Ani bir ilhamla 1961 yılının klasörünü de istedim. Heyecanla Ekim ayını açtım. Birden soluğumu kesen şid-

detli bir şok yaşadım: Roger Thiraud adına 13 Ekim 1961 tarihinde bir fiş doldurulmuştu.

Gözlerimi kapattım. Yanılmadığımdan emin olabilmek için sakin sakin bir kez daha okudum.

Toulouse Valiliği. İdari Arşiv.
TARİH: 13.10.1961
Talepte bulunanın adı : Roger Thiraud İkamet yeri : Paris 2. bölge Araştırma amacı : Kişisel İncelenen belgelerin türü : "TE" kodlu belgelerin tümü

Klasörü tekrar genç kadına uzattım.

– İstediğinizi bulabildiniz mi, beyefendi?

– Sanırım evet. Teşekkürler.

Bölüm şefi kolunun altında bir kutuyla yolumu kesmişti.

– İşte "TE" kodlu belgeler. Bunlar bir önceki gelişinizde incelediklerinizin aynıları. Belki bu kez şansınız yaver gider. Peki şu eski polis, onun izini bulabildiniz mi?

–Hayır, sanırım Komiser Matabiau yanıldı.

Kutunun içindekileri bir çalışma masasının üzerine döktüm, değişik zarfları incelemeye başladım. TEmizlik, TEftiş, TErör, ve TEdarik'i bir kenara bırakıp TEhcirle ilgili onlarca başvuru belgesine verdim dikkatimi.

İnsanları parçalayıp ezen makinenin etkinliğini daha kusursuz hale getirmek için memurların birbirlerine ilettikleri hizmet içi notların yarattığı dehşeti tiksintiyle karşıladım. Bir dizi yazışma Güney Pireneler bölgesindeki Yahudi çocuklarının toplama kamplarına gönderilmelerinin değişik safhalarına ışık tutuyordu. İlk yazı, Toulouse Valiliği "Yahudi sorunları sekreteri"nin içişleri bakanı Jean Bousgay'ye yolladığı mektuptu. Sadece A.V. diye baş harfleriyle imzaladığı mektubunda

sekreter, Almanların emirlerinin yerine getirilmesinin gerekli olup olmadığını soruyordu bakana. Almanlar, daha önce aileleri toplama kamplarına gönderilmiş olan Yahudi çocuklarının Drancy'ye gönderilmelerini öngörüyorlardı.

Bakan olumlu cevap veriyor, Toulouse "Yahudi sorunları sekreteri" de yerel polise, Nazi programının yürürlüğe girmesi için talimat veriyordu.

İşte yerel yönetim mekanizmasının bu kusursuz işleyişi de bölgeye dehşet şampiyonasında birincilik payesini kazandırıyor, bu "onuru" ülkenin geri kalanından epey önde olan Paris'in elinden kapıveriyordu.

Hiçbir belgede Pierre Cazes'in adı geçmiyordu; yeni bir inceleme için girişimde bulunma gücünü kendimde bulamadım. Bütün belgeleri kutuya doldurdum. Lécussan'ın kapısını çaldım ama karşılık alamadım. Rafların arasında dolandım ama ne onu görebildim ne de sürüdüğü ayağının kendine özgü sesini duyabildim. Sonunda yardımcısına yanaştım.

– Şef burada yok mu?

– Yok. Bay Lécussan on dakika önce çıktı. Ona bir diyeceğiniz var mıydı?

– Gerekmez. Sadece yardımından dolayı teşekkür ettiğimi iletin.

*

İlk yağmur beni Valilik binasının merdivenlerinde yakaladı. Her dakika biraz daha şiddetlenen rüzgâr, kaldırım kenarlarında, oluklarda birikmiş tozları havalandırıyordu. Şiddetli fırtınaya yakalanmadan kendimi komiserliğe attım.

Daha saat altı bile olmamıştı ama ortalık gece gibiydi: İri bulutların oluşturduğu bir halı göğü karartıyordu. Çalıştığımız salonun lambaları yanmış, solgun ışık ortalığa büsbütün uğursuz bir hava vermişti. Matabiau'nun odasında Toulouse kent rehberini karıştırırken Lardenne'den telefon geldi.

– Müfettiş, belki de haklıydınız; galiba bir iz üzerindeyiz.

– Beni nereden arıyorsunuz?

– A 6 otoyolunda, Lyon'la Valence arasındaki Saint-Rambert d'Albon'dan. Toulouse'dan beri 550 km yaptım. Hoş bir yer burası, aşağıdan Rhône Nehri geçiyor. Mont Pilat'dan da pek uzak değil...

– Tanıtma broşürünü bir dahaki girişim komitesi toplantısında okursunuz Lardenne. Ne buldunuz?

– Tam olarak yarın öğreneceğim... Gün boyu Lyon'la Avignon arasında devriye gezen bir motosikletli ekibe rastladım. Adamlardan biri Bernard Thiraud cinayetinin ertesi gecesi nöbetçiymiş. Bir başka jandarmayla nöbetleşe çalışıyorlar, onun için yarını beklemek gerekiyor.

– Daha açık anlatın. Sanki ağzınızda bir avuç raptiye var.

– Kısacası François Leconte, yani söz konusu motosikletli, Montélimar'ın tepesindeki Loriol'da bir kamyoncunun evraklarını kontrolle meşgulmüş. Tam tamına saat on bir elli yedide...

– Dehşet bir belleği varmış!

– Hayır. Ceza kesmiş, makbuzun koçanına saati de yazmış... O sırada arkadaşı da saatte 150 kilometreden hızlı giden siyah bir Renault 30 TX'i durdurmuş..

– Paris plakalı mıymış?

– Öğreneceğim. Sürücü yüksek mevkiden bir kişi olduğunu iddia etmiş. Üç renkli bir kart göstermiş, en azından François Leconte'un hatırladığı bu. Çünkü o sırada o da ceza kesmekle meşgulmüş.

– O zaman arkadaşını sorgulayın, daha çabuk hallolur iş.

– İşte sorun orada zaten. Hafta başından beri izinliymiş adam. Adresini öğrenmeye çalışıyorum. Galiba Bretagne'da, bir karavanda tatil yapıyormuş.

– Desenize işimiz iş. Tek tanığımız doğanın ortasında, telefonsuz bir yerde...

– Brest'e kadar bir uzanayım ister misiniz müfettiş?

– Hayır, motosikletlilerinizi sıkıştırmaya devam edin, arkadaşlarının adresini öğrenmeye çalışın. İşler iyiye gidiyor gibi. Cinayet saat altıda işlenmişti. Gece yarısından önce 500 kilometre yol gitmiş, Toulouse çıkışı dahil... İlerliyoruz, bunu hissedebiliyorum. Saint-Albert de Rambon'da işiniz biter...

– Saint Rambert d'Albon!

– Ne haltsa... İşiniz bitince Paris'e gidiyorsunuz. Beni otelimde beklersiniz, ben de çok geçmeden size ulaşırım.

– A 10 otoyolundan gidin müfettiş, daha kısa. Hâlâ bir türlü anlayamıyorum, eğer bu bizim adamımızsa, neden Paris-Toulouse gidiş-dönüş yolculuğu sırasında güney otoyolunu kullanıyor da doğrudan Bordeaux'dan gitmiyor. Hesabını yaptım, gidiş-dönüş Paris-Borde-

aux-Toulouse 1.600 km yapıyor oysa Paris-Lyon-Montpellier-Toulouse gidiş-dönüş 2.200 kilometre. Fazladan 600 kilometreyi manzaranın güzelliği için tercih etmedi herhalde.

– Mont Pilat'nın bu olayla hiçbir ilgisi yok Lardenne, hiç değilse bundan eminim!

– Öyleyse neden?

– Çünkü şimdiye kadar oyunun kurallarını o saptıyordu...

*

Önümde yığılı dosyaları halletmem gerekiyordu, gece devriyesi gelince işyerimden çıkmaya karar verdim. Akşamüstü çıkan fırtınanın serinliğinin yerini bunaltıcı bir sıcak almıştı. Kızgın asfalta değen su hemen buharlaşıyordu; zeminin üstünde mide bulandırıcı bir buğu dalgalanıyordu. Eve yürüyerek gitmeye karar verdim. Saint-Sernin Kilisesi'nin etrafından dolaşıp, Lautrnann Sokağı'ndan geçip Garonne Nehri'ne ulaştım. İşe gidiş ve işten dönüş saatlerinde Saint-Pierre köprüsünü tıkayan yaya ve otomobil akını azalmıştı. Nehir boyu ilerleyip Katalanlar mahallesine ulaştım; böylece, Brienne yolunu takip ederek yolu uzatmamış oldum.

Séjourné Caddesi'nden geçerken ilk kez, hareketlerimin zamansız bir yankısına benzeyen bir mevcudiyetin bilincine vardım. İzlendiğim gerçeğine inanmak için yirmi otuz metre kadar yürüdüm ve yan yana dizilmiş rıhtımları bakışlarımla tarayarak birden arkama döndüm. Bir sokak fenerinin ışığında bir siluet belirdi, ışık arkadan vurduğundan yüzünü göremiyordum. Kısa boylu adam sağ bacağına dayanıyordu. Namlusunun ara sıra parladığı, kapkara bir silah doğrultmuştu üzerime. İki metre kadar gerimde bir başka sokak lambasının olduğunu fark ettim. Hasmım da beni aynı şekilde, karaltı olarak görüyordu kuşkusuz. Sağ kolumu usulca karnının üzerine getirdim ve binbir dikkatle ceketimin düğmesini açtım. Hareketim adamda bir reaksiyon uyandırmadı. Anladığım kadarıyla hayatta ilk kez bir silah kullanıyordu. Uzuvları kaskatı kesilmiş, belkemiği dimdik, yüzüme doğrulttuğu silahı tutan eli gepgergindi.

Bu mesafeden beni vurabilme şansı onda birdi. Dizini kırıp, belini büküp, sağ kolunu kıvırıp, göğsüme nişan alması gerekirdi, bu arada boş eliyle de dengesini sağlayacaktı.

Onu biraz daha oyalamak için seslendim.

– Ne istiyorsunuz? Eğer paraysa cüzdanımı atmaya hazırım.

– Para beni ilgilendirmiyor müfettiş Cadin. Ona ihtiyacım yok. Her tarafa burnunuzu sokmamalıydınız. İstemezdim...

Sesinin tonu tanıdıktı ama tam olarak kim olduğunu çıkartamıyordum. Adam belleğimi tazelemem için sakat bacağını öne doğru salladı.

– Siz delisiniz Lécussan. Bu işten sağ çıkamazsınız. Çok geç olmadan sokun o silahı cebinize.

Arşiv şefi silahını doğrultmuş, aksak yürüyüşüyle ilerliyordu.

Bu arada silahımın kılıfını açmayı başarmıştım. Kendimi sola atarken Heckler'imin kabzasını da kavrayıverdim. İşaretparmağım otomatik olarak sürgü koluna kaydı, emniyeti açtı ve sonra tetiğe gitti.

Rıhtımın ıslak kaldırım taşlarına uzanmış halde, ilk kurşunumu da gönderdim, o sırada Lécussan'ın elinden de bir ateş demeti fışkırdı. Mermi tepemden geçti. Hiç düşünmeksizin, soluk soluğa peş peşe tetiğe asıldım. Sadece ölüm korkusuyla ateş ediyordum. Attığı ilk kurşundan sonra Lécussan yere yığıldı. Silahı bir su birikintisine düşmüştü. Almak için doğruldum. Gözümdeki yansımalarından kurtulmak için ışığa doğru tutarak namludaki yazıyı okudum: "Llema. Gabilondo. Y. Vitoria."

Bernard Thiraud'nun katilinin kullandığı markanın eşi.

Lécussan ölmüştü. Attığım mermilerden ikisi kafatasına saplanmış, üçüncüsü de sakat bacağına, tam topuğunun üstüne girmişti. Rıhtımdaki telefon kabininden komiserliği aradım. Görevliye bu bilginin 24 saat süreyle kimseye sızdırılmamasını tembihledim.

Silah seslerinin telaşlandırdığı birtakım insanlar etrafınızda toplanmaya başlamışlardı ama kimse yanıma yaklaşmaya cesaret edemiyordu... Bilmem cesaret yeterli olsaydı bile yaklaşabilirler miydi!

Oradan uzaklaşırken polis arabalarının sesiyle ambulans sirenleri birbirine karışıyordu.

Gece yarısını otuz dakika geçe Paris Ekspresi Toulouse merkez garından hareket ediyordu. Kuşetlide yer bulabilmiştim. İki satış temsilcisinin mutlu horultularına katılarak ben de Montauban'a varmadan uyuyakalmışım.

IX

Her zamanki gibi erkenden yatmışlardı. Kadın sesiz sedasız uyuyordu; adam yarı karanlıkta şefkatle ona bakıyordu. Şilteden yükselen sıcaklıktan, çarşaflardan rahatsız olmuş, boyuna yatağın içinde dönüp durmuştu, her basamak çıtırtısına, bahçeden gelen en ufak hışırtıya karşı hiç olmadığı kadar hassastı kulakları. Uyumasına engel olan ne öğleden sonra doktorunun yaptığı muayene, ne de hastalığıydı.

Kendisine numara yaptıklarının çoktan beri farkındaydı. Daha doğrusu tastamam bir yıldır, karısının tavan arasına sakladığı tıbbi kitapları keşfettiğinden beri. Sonra da her bilimsel makaleye onun merakla saldırışı dikkatini çekmişti.

Sonunda "ülser"inin bahane olduğunu, esas canavarın onu içten kemirdiğini anlamıştı.

O da anlattıkları masalı yutmuş gibi davranmış, hiçbir şey belli etmemişti. Ona özen gösteriyorlar, yemeklerini seçiyorlar, hiç yorulmamasına dikkat ediyorlardı.

Böylelikle ona bir yıl daha mutluluktan, haftalar sürecek ertelemelerden çöplenme fırsatı sağlamışlardı... kısacası sonsuzluk kadar!

Hayır uyku bir türlü gelmiyorsa nedeni başkaydı, o Toulouse'lu küçük polisin ziyareti, utanç ve tiksinti duygularını, anıları su yüzüne çıkartmıştı. Bunu düşünmeden geçen bir dakikası bile yoktu. Belleğinden bir sürü trajik resim geçiyordu, sıradan zamanlarda ara sıra kendisini ayrıcalıklı hissettiren güzel anların önünü kesiyorlardı. Ayağa kalktı. Ani hareketi karısını uyandırmıştı, hoş, kadın zaten hep tilki uykusundaydı.

– Bir yerin mi ağrıyor? Bir şey mi istedin, ihlamur filan?

Onu rahatlatıp, antredeki telefona yöneldi. Müfettiş Cadin'in bıraktığı komiserliğin numarasını çevirdi. Gece görevlisi açtı.

– Müfettiş Cadin'le görüşmek istemiştim, çok önemli.

– Müfettiş şehir dışında, bir soruşturma için acilen Paris'e gitmesi gerekti.

– Oh olamaz! Salak... Ona nasıl erişebilirim? Otelinin adı...

– Özür dilerim beyefendi.

Telefonu kapattı, bir an düşündü, sonra alelacele giyindi. Gardırobun üzerine gizlenmiş karton kutuyu aldı, içindeki yağlı paçavraların arasından bir Browning tabanca çıkardı, bir 1935 model, en sevdiği silahı. Şarjörü doldurdu, şimdi on üç kartuş yerli yerindeydi. Avcunun bir hareketiyle mekanizmayı kapattı.

Karısı önünde ses çıkarmadan duruyordu. Zaten konuşmaya ne gerek vardı ki.

Silahını kontrol ettikten sonra ceketinin cebine koydu ve garaja indi.

Metalik yeşil Mercedes anahtarı çevirir çevirmez çalıştı.

On dakika sonra Pierre Cazes Paris'e giden otoyola girmişti. Farlar yanıyordu, kilometre saatinin ibresi 180'de takılıp kalmıştı.

X

Lardenne otelin barında kahvaltısını bitirmeye çalışıyor, bir yandan da *Le Figaro* gazetesinin bulmacasını çözmeye çabalıyordu. Ekmek dilimini masaya bırakıp, kısacık bir sürede birçok satırı doldurıuverdi.

– Günaydın Lardenne, demek bulmacalara da meraklısınız, ara sıra da kumarhaneye gidin! Eksik kalmasın...

Sesimi duyar duymaz zıpladı.

– Müfettiş! Ne çabuk geldiniz Paris'e. İkindiden önce beklemiyordum sizi. Gece mi yolculuk ettiniz? Uyuyabildiniz mi?

– Evet bir kuşet bulabildim. Eee şu motosikletli, ona ulaşabildiniz mi?

– Evet, dün gece on birde buldum onu. Trebeurden'de, Pembe Marrek kampinginde. Lannion'dan bir jandarma oraya gitti. Motosikletliyi

Trebeurden karakoluna götürdü. Onunla telefonda konuştum. Renault 30 TX sahiden de Paris plakalıymış, sahibinin adını öğrenebilmek için Emniyet'in ilgili servisiyle temasa geçeceğim.

– Motosikletli adını almamış mı?

– Hayır. Durdurur durdurmaz adam cebinden devlet görevlisi olduğuna dair kartını çıkartmış ve bağırıp çağırmaya, görevde olduğunu söylemeye başlamış. Polis gitmesine izin vermiş ama plaka numarasını aklında tutmuş. 3627 DHA 75.

– Fevkalade Lardenne. Arabanın sahibinin kimliğini öğrenmeyi ben üzerime alıyorum. Size gelince, doğru Bayan Thiraud'nun evine, Notre-Dame de Bonne-Nouvelle Sokağı'na gidiyorsunuz. Ona, 1961 Ekimi'nde kocasının Toulouse'a bir yolculuk yapıp yapmadığını sorun bakalım hatırlayabilecek mi? Ölümünden birkaç gün önce. Sonra Claudine Chenet'nin evine uğrayıp onu alın. Ve ikiniz de uslu uslu Café de Palais de beni bekleyin. Seine kıyısında, Valilik binasının biraz yukarısındadır. Saat ikiye doğru orada olurum.

Öğlene kadar olan vakit, trafik bölümüne gidip Renault'nun sahibinin adını öğrenmem, aracı bulmam ve her zamanki sürücüsüyle konuşmam için yeterli oldu.

Daha sonra Toulouse Valiliği Genel Konular sorumlusuyla temasa geçtim ve sorularıma uygun yanıtlar aldım. Seriyi tamamlamak üzere Dalbois'ya uğradım.

– Merhaba Cadin. Mektubum bir işe yaradı mı? Senin adamın izini bulmak hiç de kolay olmadı; adamı sır gibi saklıyorlardı. O muymuş?

– Evet, emir üzerine 61'de Roger Thiraud'yu infaz etmiş. Buna karşılık oğlunun öldürülmesinden onun sorumlu olduğunu sanmıyorum. Aslında karşıma hasta bir emekli çıktı, adamın tek isteği vardı: Unutulmak. Tabii eğer rastladığım en iyi aktör değilse, ki zannetmiyorum...

– Bu da mümkün; senin sakin emekli, ziyaretinden sonra harekete geçmiş, haberi dosyasını bana ileten meslektaşımdan aldım. Sakın bu tür heriflere kanma. Böyle bir iş yapabildiğine göre sütten çıkmış ak kaşık olmadığı kesin. Gölgelere dikkat et...

– Olabilir. Gözüm üzerinde, görüşmemizden epey şeyler öğrendim. Yanılmıyorsam katilin izindeyim. Küçücük bir parça eksik, onu da buldum mu yapboz tamam demektir.

– Ve onu burada bulabileceğini umuyorsun... Yanılıyor muyum?

– Hayır, haklısın. Şimdi son bir sağlama yapmaya geldim. Kafamda işi çözdüm ama bilirsin sağlam kanıt sunmak gerek. Her Emniyet görevlisi mesleğe adım attığı günden emekli olduğu güne kadar yönetimin takibi altındadır. Benim de dosyam var, senin de. Bu dosyalar her yıl her birimizin amirinin onayıyla yenilenir, doğru değil mi?

– Evet, bu doğaldır. Yoksa yüz bin kişiden oluşan bir grubu nasıl yönetebilirsin?

– Sistemi eleştirdiğim filan yok. Atama ve terfiler sırasında komisere sunulan bu belgede bütün meslek hayatımızın özeti vardır. Ben Toulouse'a geldiğimde, Matabiau benim daha önceki davranışlarımdan ve daha önceki üstlerimin hakkımdaki düşüncelerinden haberdar olmuştu. İşte ben de bu tür bir dosyanın fotokopisini istiyorum. Mümkün mü?

– Şahsi dosyan yani? Hayır, imkânsız o Toulouse'dadır. Ben sadece Paris'tekilere ulaşabilirim.

– Yahu benim kendi dosyama aldırdığım yok, onu herkesten iyi bilirim. Ben Paris'te görevli bir yüksek bürokratın dosyasına ulaşmak istiyorum.

– Böylesi daha iyi. Şimdi ben bir sendika temsilcisi bulayım, personel servisine göz atabilecek biri olmalı...

– Sen sendikalarla bayağı içli dışlısın bakıyorum. Bak bunu senden hiç beklemezdim!

– Ilımlı bir ilişki sadece. İstihbaratta çalışınca değişik temaslar geliştirmen faydalı olur... bunların bazıları çok şaşırtıcı olabilir ama faydalıdır. Polis sendikalarının oldukça özel bir durumu vardır, özellikle de azınlık grupların. Seçimlerde oyların yüzde onundan daha azını alırlarsa destek ararlar. Bundan da şu ders çıkar: Müdahale etmek zamanı gelmiştir. Eğer büyürlerse onlara her zaman biraz rahatsız edici eski ilişkilerini hatırlatabilirsin! Her şey pazarlığa tabidir hele de namus! Bana adamının adını ver, sen de koridorda bekle. Bir saate kadar belgeyi getiririm.

*

Öğle yemeği niyetine sahte bir Rumun seyyar tezgâhta sattığı bir souvlaki'yle yetindim. Ile de la Cité'ye doğru yürürken bir yandan da sandviçimi yiyordum. Çok soğanlıydı.

Lardenne'le Claudine Chenet, Café du Palais'nin taraçasına oturmuş gevezelik ediyorlardı. Genç kadın bir elbise giymişti; kaygan ve parlak bir tene sahip bacaklarını ilk kez gördüm. Ben yaklaşırken ayağa kalktı.

– Müfettiş Cadin, neler oluyor? Meslektaşınız konuşmak istemiyor. Yeni bir şeyler mi var?

– Evet. Çözüme yaklaştık sayılır. Bernard'ın katili itirafta bulunurken sizin de orada olmanızı istiyorum. Buna dayanabilir misiniz?

– Evet, haydi gidelim.

Peşimde Lardenne ve Claudine'le Valilik binasının avlusuna girdim. Metalik yeşil bir Mercedes şeref konuklarına tahsis edilmiş yere park edilmişti. Üniformalı bir görevli koluyla işaret ederek bize C kapısını gösterdi. Girişe bir koltuk ve bir çalışma masası konmuştu, görevli koca merdivenin başında yolumuzu kesti.

– Ne istemiştiniz?

Adama doğru yürüdüm.

– Bay Veillut ile görüşmek istiyorduk.

– Müdür bey meşguller. Bir görüşmesi var. Randevunuz var mıydı?

Olmadığını söyledim. Bana bir kayıt defteri ve bir dolmakalem uzattı.

– Bu deftere adınızı ve ziyaret nedeninizi yazın.

Defteri ittim.

– Bekleyemeyiz! Onunla konuşmak için taa Toulouse'dan geliyorum. Şu telefonu alın ve Bay Veillut'ye Müfetiş Cadin'in aşağıda olduğunu ve kendisiyle derhal görüşmek istediğini söyleyin.

İstemeye istemeye dediğimi yaptı ve Cinayet Şubesi müdürünün numarasını çevirdi. Telefonu kapatırkan başını eğerek boğuk bir sesle konuştu:

– İmkânsız Bay Cadin. Öğleden sonra ya da yarın bir uğrayın.

Kulak asmamaya karar verdim. Görevli engel olmaya çalıştı ama hiç sakınmadan adamı ittim. Basamaklar kalın bir halıyla kaplıydı; en küçük bir ses bile çıkartmadan basamakları tırmanıyorduk.

Tam Veillut'nün çalışma odasının bulunduğu ikinci kata ulaşıyorduk ki bir silah sesiyle şaşkına döndük. Lardenne derhal silahını çekti, benim ilk tepkimse Claudine'i yere yatırmak oldu. Ben de silahımı çıkardım. Oda kapısının ardından ikinci bir silah sesi duyuldu. Ünifor-

malı polisler sahanlığı doldurdular. Bir an bir grup katille karşı karşıya kaldıklarını sandılar; silahlarını bize doğrulttular.

Kollarımı kaldırdım.

– Bizler meslektaşlarız. Ben Toulouse'dan Müfettiş Cadin. Müdürün odasından geldi sesler.

Namlusu havaya kalkık silahımla odayı işaret ettim.

İki polis kapının iki yanında pozisyonlarını aldılar. Kapıyı kırmaya hazırlanıyorlardı ama bu girişimleri yarıda kaldı çünkü kapı açılıverdi, sanki içsel bir yara almış gibi, suratı allak bullak bir ihtiyar çıktı odadan.

Lardenne omzuma dokundu.

– Ama bu Montauban'daki emekli.

Bu trajik görüntü karşısında polisler taş kesilmişlerdi sanki.

Veillut'nün geniş odasına girdim. Cinayet Şubesi yöneticisinin yaşamı sona ermişti. Kalın mavi halı şakağından süzülen kanları hemen emiyordu. Yanında bir Browning duruyordu, savaş öncesinden kalma eski bir koleksiyon parçası.

Tekrar koridora çıktığımda Pierre Cazes acı acı sırıtıyordu.

– Senin işini bitirecekti ufaklık... Önceden tasarlanmıştı.

Ve adamı götürdüler.

*

Biraz sonra, Sentier yakınlarındaki küçük bir Türk lokantasında karnımızı doyururken Lardenne'le Claudine beni soru yağmuruna tutuyorlardı.

– Onun gerçekten katil olup olmadığını asla öğrenemeyeceğiz. Nasıl keşfedebildiniz?

– Oysa her şey apaçık. 18 Temmuz'da Toulouse'da Bernard Thiraud'yu öldüren Veillut'ydü. Özel Birlikler'e komuta ederken 61 Ekimi'nde Bernard'ın babasının öldürülmesini de o istemişti.

– Emin misiniz?

– Çok basit. Toulouse Valiliği arşiv şefi Lécussan Veillut'ye telefon ederek Bernard Thiraud adlı bir gencin "TE" kodlu evrakları incelemek istediğini bildirdi. Tıpkı 22 yıl önce bir başka Thiraud'nun yaptığı gibi...

Claudine sözümü kesti.

– Buna kanıt mı diyorsunuz? Lécussan'ın arayıp haber verdiğini

nasıl ispat edebilirsiniz ki, o da öldü.

– Biraz sabır. Böyle bir telefon görüşmesi yapıldı. Toulouse Valiliği'nde elektronik bir santral vardır, çağrıların hepsini ayırır ve servislere göre gruplar. Bu santralın kuruluş amacı memurların yaptıkları telefon konuşmalarını saptayıp, bütçeye katkı amacıyla kontrol etmekti. Şehiriçi konuşmalar bir kasette toplanıyor, ama şehirlerarası ve milletlerarası konuşmalar ayrı bir muameleye tabi tutuluyorlar. Sıradan bir taleple, filan ya da falan servisin yaptığı konuşmaların listesi alınabiliyor. Lécussan'ın oda numarası 214. Bize tanıklık eden bant 18 Temmuz'da saat 8.46'da Paris Emniyet Müdürlüğü'yle bir konuşma yapıldığını kaydetmiş. İçiniz rahat etsin istiyorsanız, Toulouse Valiliği Genel Konular Bölümü'nden Trombel'i arayın, bunu onaylayacaktır.

Claudine ve Lardenne aynı anda kafalarını salladılar. Ben de konuşmamı sürdürdüm.

– Sanırım adamımız Lécussan'dan Bernard Thiraud'yu temizlemesini istemiş, öteki engelli olma durumunu bahane ederek reddetti. Veillut köşeye sıkıştı. Bir saniye bile duraksamadı. Derhal işyerinden ayrıldı; mevkii ona bu tür ayrıcalıkları tanıyordu. Bunun da onayını almak için sekreteriyle ya da mübaşirle görüşülebilir. Her şeye rağmen adamın bir deha olduğunu kabul etmek gerekir. Başkası olsa en kısa yoldan Toulouse'a koşardı ve biz de onu en kısa zamanda yakalardık. A 10 otoyolu, Paris-Bordeaux-Toulouse! Adam sıkı oyuncu, bizim önemli noktaları derhal kontrol edeceğimizi biliyordu. En uzun yolu, Güneş otoyolunu seçerek blöf yaptı. Tam bir gezinti yolu: Paris-Lyon-Avignon-Carcassonne-Toulouse! 1.100 kilometre... Sen Lardenne, Bordeaux'dan geçen yolun her iki tarafındaki bütün restoran ve mola yeri yöneticilerini, gişe çalışanlarını, trafik polislerini sorguladın. Boşuna. Hayalet bir arabanın peşinde olduğumuza inanmaya başlamıştık. Kimin aklına gelirdi ki, kurnazın biri çıkacak ve izleri karıştırmak amacıyla 300 kilometre gidiş, bir o kadar da geliş için fazla yol yapacak. Neredeyse! Bilmeyerek de olsa Haute-Garonne Teçhizat Bölümü Müdürlüğü bize yardımcı oldu. Eski duvar haritamızı yenisiyle değiştirdiler ve bu sonuncusunda da otoyollar neredeyse fosforlu bir boyayla belirtilmişti.

Lardenne'in yüzü ışıdı.

– Bununla bir ilişkisi olduğunu fark etmiştim.

Sözlerime devam ettim.

– Veillut 1.100 kilometre boyunca hiç hız kesmedi. Sadece benzin

doldurmak için ara verdi. Saat altıdan önce Toulouse'a vardı ve Bernard Thiraud'nun çıkışını beklemek üzere Valilik binasının önüne park etti. Lécussan telefonda adamı iyice tarif etmiş ve onu akşama kadar tutmak için bahaneler icat etmişti. Genç adam belirir belirmez Veillut takibe geçti ve uygun bir anda onu hakladı. Ve ertesi sabah mesai saatinde yerinde olmak için hemen Paris'e hareket etti. Yazık oldu adama, en iyi senaryolar bile bazen kaderin oyunu karşısında işe yaramıyor. Bu kez de kader Montélimar yakınlarında bir motosikletli polis kılığında karşısına çıktı. Tam olarak...

Adamım yardımcı oldu.

– Saint-Rambert-d'Albon'da.

– Sağ ol Lardenne. Tam olarak aynı gece saat 23.57'de. İşte o motosikletli bize bu görevli arabasının plaka numarasını verdi, bir Renault 30 TX. Valilik binasının garajında Veillut'nün şoförüyle epey konuştum. Bütün profesyonel şoförler gibi aracının iyi çalışmasına özen gösteren bir tip. Çünkü bir gariplik olduğunda önce o okka altına gidiyor. 18 Temmuz'u 19 Temmuz'a bağlayan gece kilometre saatindeki garip sıçrama dikkatinden kaçmamış. İki bin kilometreden fazla, elbet dikkat çeker! Üstelik yağ değişimi için 21'ine randevu almışmış, araba 35.000 kilometredeymiş. Veillut onunla hiç konuşmazmış, yoksa garaj sorumlusunun bakım süresini aştığı için kendisine fırça attığını söyleyecekmiş.

O ana kadar Claudine ağzını bile açmamıştı.

– Ne tuhaf, ama ölmüş olması beni rahatlatmıyor bile... Hep Bernard'ın katilinin yakalanmasının beni mutlu edeceğini düşünürdüm.

Üç yemeğin parasını ödedim. Dışarıda, ayrılmadan önce, usulca yanına yaklaşıp kulağına fısıldayacak vakit buldum.

– Bu akşam birlikte yemek yiyebiliriz. Yarın sabah dönüyorum.

Lardenne'i göstererek sesini alçalttı.

– Onunla mı?

– Hayır, o elektronik refakatçileri tercih eder. Sabırsızlıkla son video oyununa kavuşmak istiyor.

– Tamam. Sekizde buluşuruz. Bana uğrarsınız. Adresi anımsıyor musunuz?

Sanki benim gibi bir aynasız bu derece önemli bir bilgiyi unutabilirmiş gibi!

XI

Yargıç hemen o akşam, yediyi biraz geçe, Pierre Cazes'in suçlu olduğuna karar verdi. Dava gününe kadar yaşabileceğinden kuşkulanıyorlardı. Olayı örtbas etmek için iyi bir fırsat. Hemen Claudine Chenet'ye koştum. Kapıyı açtı. İçine girdiğim odayı görmeme bile fırsat bırakmadı. Sımsıkı sarılıp ellerini enseme koydu. Avuçlarım sırtı boyunca aşağıya doğru kaydı. Gözlerim kapalı, onu öperken sağ ayağımla da koridora açılan kapıyı kapatıyordum. Sessizce benden uzaklaşıp yatağın kenarına oturdu. Kıpırdamaya cesaret edemeden ona baktım, gözyaşları yanaklarından süzülüyordu.

–Neden ağlıyorsun? Her şey bitti, artık unutmak gerek...

–Hayır, sandığın şey için ağlamıyorum. Bütün bunlardan sonra mutlu olduğuma utanıyorum. O günden beri kendimi nasıl yalnız, terk

edilmiş hissettiğini bilemezsin... Yanımda birinin olmasını istiyordum... Özellikle de senin... İtiraf etmek biraz zor belki ama, Bernard'ın annesi gibi mutsuzluğa alışmak istemiyorum.

Gülümsedi ve beni tekrar öptü.

– Tamam, bitti artık. Ağlamayacağım. Bak meyve almıştım. Şeftali ve çilek. Sever misin?

Yatak örtüsünün üzerine oturup onu kollarının arasına aldım.

– Ben de ilk gördüğüm günden beri seni istemiştim.

– Söz veriyorum, bir daha bunlardan söz etmeyeceğim. Ama söylesene bu ihtiyar adam Bernard'dan ne istiyordu? Babasından da... Anlamak istiyorum. Sır değil ya?

– Hayır. Parisli gazeteciler bu konuda epey ter dökecekler... André Veillut'nün Thiraud ailesiyle alıp veremediği yoktu. Bernard'ı ilk kez Toulouse'da gördü. Roger Thiraud'yu tanıdığını bile sanmıyorum.

– O zaman bu adam bir deliydi.

– Hayır, sıradan bir memur... Mesleğe 1938'de Toulouse'da başlamıştı. O zamanlar yirmi yaşlarındaydı. Diplomalarına güvenerek, Valilik'i fethe hazırlanıyordu. Bir yıla kalmadı, Sosyal İşler'le yükümlü genel sekreter yardımcısı oldu: Görevi zorda olan ailelere yardımcı olmaktı. 1940'ta yer değiştiren kişilere yardım etmek ve ilerleyen Alman birliklerinden kaçan Fransızları karşılamakla görevliydi. 1941'de yetkileri genişletildi, "Mülteci ve Yahudi Sorunları"ndan sorumlu kişi konumuna getirildi.

"Gayretli bir memur olarak Veillut, Vichy hükümetinin talimatlarını yerine getiriyordu. Büyük bir özenle Yahudi ailelerinin Drancy toplama kampına transferini örgütledi. Ne siyasal inanç, ne de Yahudi düşmanlığı, sadece kurallara uyarak ve hiyerarşik emirleri yerine getirerek. Bugün, onlarca kimliği meçhul "bölüm şefi" üretim fazlası nedeniyle çöpe atılacak şeftali ya da domateslerin boyunu bosunu ölçüyorlar. Onlara göre de, mazotla sulanacak binlerce ton meyve sadece bir rakam ya da listede bir koddan ibarettir. 1942-43 yılları arası Veillut başka bir şey yapmadı, Nazi ölüm makinesini besledi ve stok fazlalarını yönetmek yerine yüzlerce insanı yok etti. Lécussan da onunla birlikte çalışıyordu. Korkulacak bir ekip: Onların bölgesi tüm Fransa'nın en fazla sayıda Yahudi çocuğu toplama kamplarına gönderen bölgesiydi. Diğer valiliklerde insanlar kartları karıştırmaya, Gestapo köpeklerini yanlış izlere sürüklemeye çalışıyorlardı. Toulouse'da öyle

olmadı. Veillut kendisinden beklenenden de fazlasını veriyordu. Eğer Naziler çok sayıda Fransızın işbirliğinden yararlanmış olmasalardı bu kadar büyük bir kıyım gerçekleşmezdi. Başkan Pétain'in gönderdiği yazılarda muaf tutulması istenen iki yaşından küçük çocukları bile topladılar...

– Ama Bernard'ın babası o dönemde henüz çocuktu, bütün bunlara karışmış olamaz.

– Roger Thiraud, Drancy'de doğmuş, alın size bir bağlantı. Bence yeterli. Boş vakitlerini değerlendirmek amacıyla doğduğu kentin geçmişiyle ilgili bir monografi hazırlıyordu, hani şu senin bana verdiğin küçük kitap. Crette de Paluel dışında, Drancy'de işe yarar bir halt yoktu. Üzücü bir biçimde ününü sağlayan toplama kampı kurulana dek... Bernard'ın babası ona büyük bir bölüm ayırmıştı, mimarların geleceğin şehriyle ilgili projelerine de. Yüzlerce mimari belge, istatistik, isim listesi incelemişti. Ve bir gün, Toulouse bölgesinden toplanan çocukların sayısındaki fazlalık dikkatini çekti. Bilinçli bir tarihçi olduğundan bu dengesizliğin nedenini anlamaya çalıştı. Belki orada önemli bir Yahudi cemaati vardı, ya da belki bölgeler arası bir toplama kampı... Roger Thiraud Toulouse'a gitti, önce Belediye'ye sonra Valilik'e. Çok geçmeden "TE" kodu altında toplanan belgelerin ayrıntılarını incelediğinde bu çocuk sayısındaki şişkinliğin sorumluluğunun Yahudi Sorunları'ndan sorumlu Toulouse'lu bir yüksek memura ait olduğunu anladı; adam sadece baş harfleriyle imza atıyordu: A.V. Bu meçhul kişinin kim olduğunu ortaya çıkarabilmek amacıyla Paris'e döndü. Maalesef, arşiv şefi Lécussan ziyaretinden ve araştırmalarının amacından haberdar olmuştu. Derhal Veillut'yü arayıp bir tarihçinin patlamaya hazır bomba niteliğindeki belgelerle yakından ilgili olduğunu bildirdi.

Claudine sözümü kesti.

– Ama Kurtuluş'tan sonra bütün sorumlularla ilgili soruşturma yapılmamış mıydı?

– Elbette yapılmıştı. Veillut ve Lécussan budala değillerdi. Zaten kırk yıldan fazla kuşku uyandırmamalarından da bu belli. 44 başlarında, şanlı "düşmanla işbirliği" döneminin sona ermekte olduğunu hissettiler, yakında hesap vermeleri gerekecekti. Derhal Vichy hükümetiyle aralarına mesafe koydular ve direniş güçlerine yardım için seferber oldular. Hem de en göze batar biçimde! Kurtuluş'ta, cesaretinden dolayı Veillut madalya bile aldı. Yakasında rozetiyle ortalıkta salınan

bir kahramanın liyakatinden kimse kuşku duymaz. İşte o dönemden itibaren Veillut birer birer basamakları tırmanmaya başladı: 1947'de Bordeaux Valiliği genel sekreteri, 1958'de Paris valisinin özel kalem müdürü oldu. 60'lı yıllarda ona gizli bir görev verildi: En göze batan F.L.N. sorumlularını temizleyecek bir ekip oluşturmak. Faaliyetleri 1961'de O.A.S.'e kadar uzandı.

Meyve sepetinden bir kayısı alıp devam ettim:

– ... 1961'de, Lécussan onu arayıp Bernard'ın babası Roger Thiraud'nun araştırmalarından söz ettiğinde, Veillut derhal adamlarından birinin, Pierre Cazes'in becerilerinden yararlanmaya karar verdi. Elbette, Roger Thiraud'nun infaz edilmesi isteğinin gerçek nedenlerinden söz etmedi. Emniyet görevlisi, daha geçen hafta bile, azılı bir teröristin eylemlerine son verdiğini sanıyordu. İyi bir profesyonel olan Pierre Cazes 16 Ekim 1961'deki Cezayir gösterilerinin yarattığı kargaşa ortamından yararlanmasını bildi ve verilen görevi yerine getirdi. Babasının kitabını bitirmek isteyen Bernard, Yahudi çocuklarla ilgili babasıyla aynı sonuçlara vardı. Kaynakları kontrol etmek istedi. Sonuç, o da aynı akıbete uğradı. Ama bu kez bizzat Veillut'nün eliyle. Babasından yirmi yıl sonra...

– Bütün bu hikâyenin basında yer alabileceğini sanıyor musun?

Çoktan frene basınam konusunda uyarıldığım için bu soruya bir yanıt veremedim. Bakanlık'ta, vatandaşların kamu düzeninin güvencesi olmaları gerektiği tezine yakın bir senaryo hazırlanmaktaydı.

– Belki hepsini ortaya dökemezler, ama bir şeyler açıklamak zorundalar.

Claudine eğildi ve göğsüme sokuldu. Konuşmayı kestim. Usulca saçlarını okşamaya, rahatlatmak için, beşikte sallar gibi sağa sola sallamaya başladım. Daha sonra, teninin kokusuyla sarmalanmış bir halde uyuyakaldım.

Epilog

Lardenne Toulouse'a bensiz döndü. Kendime bir gün izin vermiştim. Claudine'le birlikte oteldeki valizimi almaya gittik. Bonne-Nouvelle durağı iki adım ötemizdeydi. Yeniliyorlardı. Ona yakın işçi, tahta iskelelere tünemiş, ilan panolarında yıllardır birikmiş afiş tabakalarını kazımakla meşguldüler. Daha ilerde, rıhtımın ucunda, iki işçi, madeni spatulalarla beyaz seramik karoları kazıyorlardı.

Yırtıldıkça, kâğıtların altından, on yıl, yirmi yıl önce yapıştırılmış, eski ilanlar çıkıyordu.

Renkli ve kısacık kesilmiş saçlarıyla bir punk çifti, Calvé yağının marifetlerini sayıp döken bir afişin altında öpüşüyorlardı, hafif yağ, yüzde yüz bitkisel...

Kulaklarında walkman, elinde bir evrak çantası, genç bir yönetici,

bir madensuyunun melodik sloganı önünde volta atıyordu. "Ve badadi ve badada..."

Claudine bir duvarın köşesinde durdu. Cezayirli bir işçinin gayretlerine direnen sararmış kâğıt parçalarının yarı örttüğü bir seramik karoyu işaret etti. Yazının ancak bir kısmı görülebiliyordu ama içeriği bundan etkilenmemişti.

"....Fransa'da yasaktır... Yahudi... Almanya'nın düşmanlarını destekleyen... sorumsuz unsurlar... savaş mahkem... yargıla...

Suçluları ve işgal altındaki toprakların halklarını uyarı...

İmza: Militaerbefehlshaber
Stülpnagel."

Aubervilliers
Ocak-Şubat 1983

17 Ekim 1961'de Cezayirli göçmenlerin Paris'te hükümete karşı düzenledikleri gösteri yüzlerce kişinin polis tarafından katledilmesiyle sonuçlandı. İktidar tarafından örtbas edilmesine karşın, Fransa tarihine kara bir leke olarak geçen bu olay, *Geçmişin Ayak Sesleri*'nin arka planını oluşturuyor. Daeninckx, anlatısını yarı sine-matografik bir teknikle kurarak, göstericilerin, kurbanların, katillerin ve Parislilerin üzerinde bir kamera dolaştırıyor adeta. Ancak kamerası esas olarak bu trajedinin ortasında vurulup öldürülen tarih öğretmeni Roger Thiraud üzerinde odaklanıyor. Kaynayıp giden bu cinayet, sırrıyla birlikte unutulacaktır. Ancak kurbanın oğlu Bernard Thiraud'nun da yirmi yıl sonra aynı şekilde öldürülmesi, Roger Thiraud cinayetinin önündeki sır perdesini aralayacaktır. Yakın tarihin karanlık ve trajik bir dönemine rastlayan bir entrikadır söz konusu olan. Tarihin cinayetle randevusudur.

Roman kişileri küçük anekdotlarıyla, hüzünleriyle, kimi zaman da ürkütücü suskunluklarıyla geçip gidiyorlar önümüzden. Geçmiş, bugüne ilişkin en küçük ayrıntılarda, belirsiz bir gelecekte sürekli karşımıza çıkıyor.

Bir toplumun belleğinin yok edilmesine, siyasi suçların unutturulmasına karşı duran bir yazarın kaleminden çıkmış edebi, siyasi ve ahlâki bir manifesto olarak da okunabilecek bu romanda, geçmişte ve bugün yaşananlar bir yapbozun parçaları gibi teker teker yerlerini buluyor. Daeninckx, Fransa tarihinde çok hassas bir noktaya parmak basarak bellekleri tazelerken, "kara ayrıntılar"ı işleyen romanın ustalarından biri olduğunu da kanıtlıyor.

KARA AYRINTI
ISBN 975-539-417-6
9 789755 394176